

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 78

(2002–2003)

Om lov om endringer i straffeloven mv.
(straffebed mot korrupsjon)

Innhold

1	Hovedinnholdet i proposisjonen	5			
			4.10	Artikkel 14	23
			4.11	Artikkel 15	24
2	Bakgrunnen for forslaget	7	4.12	Artikkel 17	24
2.1	Forsterket internasjonal innsats mot korrupsjon	7	4.13	Artikkel 18	24
2.1.1	Oversikt	7	4.14	Artikkel 19	24
2.1.2	Tiltak mot korrupsjon i regi av OECD	7	4.15	Artikkel 22	25
2.1.3	Tiltak mot korrupsjon i regi av Europarådet	7	4.16	Artikkel 23	26
2.1.4	Tiltak mot korrupsjon i regi av FN	8	4.17	Tilleggsprotokollen	26
2.2	Straffelovrådets arbeid	8	5	Generelt om behovet for og utformingen av en eller flere nye straffebestemmelser mot korrupsjon	28
2.2.1	Straffelovrådets mandat	8	5.1	Straffelovrådets forslag	28
2.2.2	Hovedpunktene i Straffelovrådets utredning	10	5.2	Høringsinstansenes syn	29
2.3	Høringen	10	5.3	Departementets vurdering	32
3	Oversikt over gjeldende rett	12	5.3.1	Generelt om departementets forslag til ny straffeloven § 276 a	32
3.1	Innledning. Aktiv og passiv korrupsjon. Begrepsbruk	12	5.3.2	Korrupsjon i privat sektor	33
3.2	Straffebestemmelser mot korrupsjon i offentlig sektor	12	5.3.3	Bestikkelsen må ha skjedd i anledning av stilling, verv eller oppdrag	33
3.2.1	Oversikt. Tjenestemannsbegrepet i norsk straffelovgivning	12	5.3.4	Nærmere om utilbørighetsvurderingen	34
3.2.2	Straffeloven § 112	13	5.3.5	Særlig om «facilitation payments»	35
3.2.3	Straffeloven § 113	14	5.3.6	Skyldkrav	36
3.2.4	Straffeloven § 128	14	5.3.7	Påtaleregler	37
3.3	Straffebestemmelser mot korrupsjon i privat sektor	15	5.3.8	Kort om foretaksstraff og beskyttelse av vitner mv.	37
3.3.1	Straffeloven §§ 275 og 276	15	6	Påvirkningshandel	38
3.3.2	Straffeloven § 405 b	16	6.1	Europarådskonvensjonen artikkel 12 og begrepet påvirkningshandel	38
3.3.3	Markedsføringsloven § 6, jf. § 17	16	6.2	Straffelovrådets forslag	38
3.4	Andre straffebestemmelser mot korrupsjon eller korrupsjonsliknende handlinger	17	6.3	Høringsinstansenes syn	39
3.5	Foretaksstraff	18	6.4	Departementets vurdering	40
4	Behovet for lovendringer som følge av europarådskonvensjonen og tilleggsprotokollen	19	6.4.1	Bakgrunnen for departementets forslag til ny straffeloven § 276 c	40
4.1	Oversikt	19	6.4.2	Om utformingen av forslaget til ny straffeloven § 276 c	41
4.2	Artikkel 1	19	6.4.3	Nærmere om utilbørighetsvurderingen	42
4.3	Artikkel 2 og 3	19	7	Simpel og grov korrupsjon. Strafferammer	43
4.4	Artikkel 4	20	7.1	Straffelovrådets forslag	43
4.5	Artikkel 5 og 6	20	7.2	Høringsinstansenes syn	43
4.6	Artikkel 7 og 8	21	7.3	Departementets vurdering	44
4.7	Artikkel 9, 10 og 11	22			
4.8	Artikkel 12	22			
4.9	Artikkel 13	23			

7.3.1	Oversikt. Simpel korrupsjon og påvirkningshandel	44	11	Økonomiske og administrative konsekvenser	52
7.3.2	Behov for en strafferamme på ti år ved grov korrupsjon?	44	12	Merknader til de enkelte bestemmelsene	53
7.3.3	Forslaget til ny straffeloven § 276 b. Grensen mellom simpel og grov korrupsjon	45	12.1	Endringer i straffeloven	53
8	Straffebudenes stedlige virkeområde og anvendelse på forhold som involverer personer med stilling, verv eller oppdrag i utlandet	46	12.2	Endringer i markedsføringsloven	61
8.1	Bestemmelsene om jurisdiksjon i OECD-konvensjonen, europaråds-konvensjonen og tilleggsprotokollen .	46	12.3	Endringer i militær straffelov	61
8.2	Straffelovrådets forslag	46	12.4	Endringer i lov 15. juni 2001 nr. 65 om gjennomføring i norsk rett av Den internasjonale straffedomstols vedtekter 17. juli 1998 (Roma-vedtektene)	61
8.3	Høringsinstansenes syn	47	12.5	Ikrafttredelse	61
8.4	Departementets vurdering	47		Forslag til lov om endringer i straffeloven mv. (straffebud mot korrupsjon)	62
9	Opphevelse av og endringer i andre bestemmelser	48		Vedlegg	
9.1	Straffelovrådets forslag	48	1	Strafferettslig konvensjon om korrupsjon, 27.01.1999 (europaråds-konvensjonen)	64
9.2	Høringsinstansenes syn	48	2	Tilleggsprotokoll til strafferettslig konvensjon om korrupsjon	81
9.3	Departementets vurdering	48			
10	Adgangen til bruk av ekstraordinære etterforskningsmetoder .	50			
10.1	Straffelovrådets forslag	50			
10.2	Høringsinstansenes syn	51			
10.3	Departementets vurdering	51			

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 78

(2002–2003)

Om lov om endringer i straffeloven mv. (straffebud mot korrupsjon)

*Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 25. april 2003,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Hovedinnholdet i proposisjonen

Korrupsjon er et stort problem i mange land, også i Europa. I Norge har det bare i liten grad vært avdekket korrupsjon, men det kan ikke utelukkes at også vårt land har et større korrupsjonsproblem enn man til nå har lagt til grunn.

Internasjonalt samarbeid er en forutsetning for at korrupsjonskriminalitet, som ofte foregår på tvers av landegrensene, skal kunne bekjempes på en effektiv måte. Flere mellomstatlige organisasjoner har i de senere år lagt ned et omfattende arbeid i å utvikle konvensjoner og andre virkemidler som tar sikte på å bekjempe korrupsjonen og dens skadevirkninger.

Korrupsjon utgjør en trussel mot rettsstaten, demokratiet, menneskerettighetene og sosial rettferdighet, og kan også hindre økonomisk utvikling og virke konkurransevridende. Norske myndigheter prioriterer derfor høyt å delta aktivt i det internasjonale samarbeidet mot korrupsjon. Det er også sentralt å sikre effektive virkemidler for å motvirke korrupsjon nasjonalt.

Justisdepartementet fremmer på denne bakgrunn forslag om nye alminnelige og skjerpede straffebestemmelser mot korrupsjon. Lovforslaget i proposisjonen her omfatter også såkalt påvirkningshandel.

Europarådets strafferettslige konvensjon mot

korrupsjon 27. januar 1999 (europarådskonvensjonen) ble undertegnet av Norge 27. januar 1999. Gjennom ratifikasjon av denne konvensjonen forplikter statene seg til å ha effektive, forholdsmessige og forebyggende straffesanksjoner mot korrupsjon som er begått av eller overfor nasjonale og utenlandske offentlige tjenestemenn og medlemmer av offentlige forsamlinger som utøver lovgivnings- eller forvaltningsmyndighet, tjenestemenn og andre ansatte i mellomstatlige organisasjoner, medlemmer av internasjonale parlamentarikerforamlinger og dommere og tjenestemenn ved internasjonale domstoler. Konvensjonen retter seg også mot korrupsjon i privat næringsvirksomhet.

Europarådskonvensjonen artikkel 12 pålegger statene å ha straffebestemmelser mot utilbørlig påvirkningshandel i offentlig sektor. Påvirkningshandel i konvensjonens forstand foreligger hvor en person som tilhører en beslutningstakers politiske parti, familie eller omgangskrets, eller som av andre årsaker er eller hevder å være i stand til å øve påvirkning på beslutningstakeren, utnytter sin stilling til å kreve eller motta utilbørlige fordeler.

Europarådets stedfortrederkomité vedtok 22. januar 2003 en tilleggsprotokoll til europarådskonvensjonen, som utvider konvensjonens virkeområde til også å omfatte korrupsjon som begås av eller i

forhold til norske og utenlandske voldgiftsdommere, meddommere og jurymedlemmer.

Gjeldende norsk straffelovgivning kommer på enkelte punkter til kort i forhold til de krav som stilles i europarådskonvensjonen og tilleggsprotokollen. Dagens lovverk preges dessuten av tilsynelatende ubegrunnede forskjeller i straffbarhetsvilkår og strafferammer for korrupsjon i henholdsvis offentlig og privat sektor. Departementet foreslår i proposisjonen her de tilpasninger som er nødvendige for å gjennomføre konvensjonen og tilleggsprotokollen i norsk rett. Etter departementets syn bør ikke Norge nøye seg med å innarbeide de minimumsforpliktelser som konvensjonen pålegger. Departementets forslag går derfor på flere sentrale punkter lenger enn det konvensjonen krever.

Lovforslaget bygger i hovedsak på et forslag fra Straffelovrådet i *NOU 2002: 22* En alminnelig straffebestemmelse mot korrupsjon. Språklig og redaksjonelt er det imidlertid forskjeller av betydning. Den viktigste realitetsforskjellen består i at departementet, i motsetning til Straffelovrådet, foreslår at det i straffeloven § 276 c inntas et eget straffebud rettet mot påvirkningshandel.

Departementet foreslår at en alminnelig straffebestemmelse mot korrupsjon tas inn i straffeloven som ny § 276 a. Bestemmelsen retter seg mot både aktiv og passiv korrupsjon. Med aktiv korrupsjon eller aktiv bestikkelse siktes det til korruperte handlinger som består i å gi eller tilby noen en utilbørlig fordel i anledning av vedkommendes stilling, verv eller oppdrag. Passiv korrupsjon eller passiv bestikkelse foreligger når en person i anledning av stilling, verv eller oppdrag krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en slik fordel.

Forslaget skiller ikke mellom korrupsjon i offentlig og privat sektor. Departementet mener at det er ønskelig å ha like effektive strafferettslige virkemidler mot korrupsjon i privat sektor som i offentlig sektor. Dette er viktig for å opprettholde tilliten til det private nærings- og organisasjonsliv, samt for å sikre rettferdige konkurransevilkår. Grensen mellom offentlig og privat virksomhet er heller ikke så klar som den en gang var. En felles straffebestemmelse mot korrupsjon i både offentlig og privat sektor innebærer derfor at domstolene slipper å ta stilling til vanskelige avgrensningsspørsmål.

Etter forslaget må en fordel være «utilbørlig» for at straffansvar skal være aktuelt. Dette er en rettslig standard, hvis nærmere innhold må fastlegges av domstolene. Departementet antar, i likhet med Straffelovrådet, at det bør foreligge et klart klanderverdig forhold for at noen skal kunne straffes for korrupsjon. Forslaget er ikke ment å heve straffbarhetsterskelen på dette området.

Grov korrupsjon er behandlet i forslaget til ny straffeloven § 276 b. Ved avgjørelsen av om en korrupsjonshandling er grov, skal det blant annet legges vekt på om handlingen er forøvd av eller overfor en offentlig tjenestemann eller noen annen ved brudd på den særlige tillit som følger med hans stilling, verv eller oppdrag, om den har gitt betydelig økonomisk fordel, om det forelå risiko for betydelig skade av økonomisk eller annen art, eller om det er registrert uriktige regnskapsopplysninger, utarbeidet uriktig regnskapsdokumentasjon eller uriktig årsregnskap.

Straffelovrådet går inn for at Norge forbeholder seg retten til ikke å gjennomføre europarådskonvensjonen artikkel 12 om påvirkningshandel fullt ut i norsk rett, noe artikkel 37 åpner for. Departementet ønsker ikke å ta et slikt forbehold. Departementet foreslår derfor en egen bestemmelse (ny straffeloven § 276 c) mot påvirkningshandel. Ved dette åpnes det for å straffe personer som er eller hevder å være i stand til å påvirke en annens utføring av stilling, verv eller oppdrag (påvirkningsagenter), og som forsøker å utnytte denne posisjonen ved å kreve eller motta utilbørlige fordeler (passiv påvirkningshandel). Personer som gir eller tilbyr utilbørlige fordeler til slike påvirkningsagenter, kan etter forslaget straffes for aktiv påvirkningshandel. Grensen mot lovlig påvirkningsvirksomhet foreslås trukket ved hjelp av en utilbørlighetsstandard.

Departementet foreslår i proposisjonen en øvre strafferamme på bøter eller fengsel inntil tre år ved simpel korrupsjon og påvirkningshandel. Ved grov korrupsjon foreslås en øvre strafferamme på fengsel inntil ti år.

Departementets forslag innebærer at det åpnes for kommunikasjonsavlytting ved mistanke om grov korrupsjon.

2 Bakgrunnen for forslaget

2.1 Forsterket internasjonal innsats mot korrupsjon

2.1.1 Oversikt

Korrupsjon fører med seg store problemer, og utgjør en trussel mot rettsstaten, demokratiet, menneskerettighetene og sosial rettferdighet. Korrupsjon kan også hindre økonomisk utvikling og virke konkurransevridende. Flere mellomstatlige organisasjoner har derfor i de senere år iverksatt tiltak med sikte på å bekjempe korrupsjon. Blant disse er OECD, Europarådet, FN, Verdensbanken, Det internasjonale valutafond, Verdens handelsorganisasjon og Organisasjonen av amerikanske stater, ved siden av EU.

Norske myndigheter prioriterer høyt å delta aktivt i det internasjonale samarbeidet mot korrupsjon. Det er etablert et eget prosjekt i Justisdepartementet for bekjempelse av korrupsjon og hvitvasking mv. Arbeidet i prosjektet er i stor grad internasjonalt rettet. Men prosjektet beskjeftiger seg også med nasjonale tiltak mot korrupsjon. En rekke nasjonale og internasjonale tiltak er dessuten satt i verk utenfor rammen av prosjektet.

Strafferettslige tiltak mot korrupsjon har stått særlig sentralt i arbeidet som er utført og fremdeles utføres av OECD, Europarådet og FN. Departementet gjør nærmere rede for dette arbeidet i punktene nedenfor.

2.1.2 Tiltak mot korrupsjon i regi av OECD

OECD-konvensjonen 21. november 1997 om motarbeidelse av bestikkelse av utenlandske tjenestemenn i internasjonale forretningsforhold (OECD-konvensjonen) ble ratifisert av Norge 18. desember 1998. For å sikre oppfyllelsen av Norges forpliktelser etter konvensjonen, fikk straffeloven § 128 ved lov 13. november 1998 nr. 67 tilføyd et nytt annet ledd. Endringen gjør det klart at bestemmelsen også skal gjelde ved bestikkelse av utenlandske offentlige tjenestemenn og tjenestemenn i mellomstatlige organisasjoner.

Norge ble evaluert av OECD i 1999. OECD konkluderte da med at straffeloven § 128, som har en

strafferamme på ett års fengsel, ikke tilfredsstillt kravet i OECD-konvensjonen artikkel 3 om at de formene for korrupsjon som konvensjonen tar sikte på å bekjempe, skal være undergitt straffesanksjoner som er effektive, forholdsmessige og forebyggende («effective, proportionate and dissuasive»). OECD var også kritisk til at overtredelser av straffeloven § 128, som en konsekvens av den lave strafferammen, foreldes etter bare to år. Artikkel 6 i konvensjonen forutsetter at det opereres med foreldelsesfrister som gir påtalemyndigheten tilstrekkelig tid («an adequate period of time») til å etterforske og forfølge aktive korrupsjonshandlinger. OECD stilte for øvrig spørsmålsteget ved om de norske reglene om foretaksstraff tilfredsstillt kravene i artikkel 2 om ansvar for juridiske personer. Selv om det i Norge er opp til påtalemyndighetens og domstolens skjønn om foretaksstraff skal anvendes i en konkret sak, jf. ordet «kan» i straffeloven § 48 a, har Norge forsikret OECD om at påtalemyndigheten normalt vil anvende foretaksstraff i korrupsjonssaker. OECD har varslet at organisasjonen vil komme tilbake til dette spørsmålet i neste evalueringsfase.

2.1.3 Tiltak mot korrupsjon i regi av Europarådet

Europarådets stats- og regjeringssjefer vedtok i 1997 en handlingsplan som tok sikte på å fremme medlemsstatenes samarbeid om bekjempelse av korrupsjon. Europarådets tverrfaglige ekspertgruppe mot korrupsjon (Multidisciplinary Group against Corruption, forkortet GMC) utarbeidet i 1998 et utkast til strafferettslig konvensjon om korrupsjon, som ble vedtatt av Ministerkomiteen 4. november 1998. Europarådets strafferettslige konvensjon mot korrupsjon (europarådskonvensjonen) ble åpnet for undertegning 27. januar 1999. Norge undertegnet konvensjonen samme dag.

Europarådskonvensjonen tar sikte på å bekjempe langt flere former for korrupsjon enn OECD-konvensjonen, hvis hovedformål er å sikre rettferdige konkurransevilkår i internasjonale forretningsforhold. I motsetning til OECD-konvensjonen retter europarådskonvensjonen seg mot både aktive og

passive korrupsjonshandlinger. Konvensjonen er heller ikke begrenset til å gjelde korrupsjon begått av eller i forhold til nasjonale eller utenlandske offentlige tjenestemenn og andre beslutningstakere i offentlig sektor. Den krever at det innføres straffesanksjoner mot aktiv og passiv korrupsjon også i tilknytning til privat næringsvirksomhet. Konvensjonen tar dessuten sikte på å bekjempe såkalt bakgrunnskorrupsjon i offentlig sektor, også kalt påvirkningshandel eller «trading in influence». Videre inneholder den bestemmelser om blant annet hvitvasking av utbytte fra korrupsjonshandlinger og regnskapsovertredelser. Under punkt 4 vil det bli gjort rede for konvensjonens hovedpunkter, med særlig fokus på de av konvensjonens bestemmelser som krever endringer i gjeldende norsk straffelovgivning. Der vil det også bli knyttet enkelte kommentarer til en tilleggsprotokoll til konvensjonen, som ble vedtatt etter at Straffelovrådet avga sin utredning. Gjennom tilleggsprotokollen utvides konvensjonens virkeområde til også å omfatte korrupsjon begått av eller overfor voldgiftsdommere, meddommere og jurymedlemmer.

I 1998 opprettet Europarådets ministerkomité et overvåkingsorgan i tilknytning til Europarådets regelverk om korrupsjon. Overvåkingsorganet er gitt navnet GRECO (Group of States against corruption), og har vært i funksjon fra 1. mai 1999. Norge har vært medlem fra 6. januar 2001, og ble evaluert av GRECO for første gang i 2002. I evalueringsrapporten av 11. juli 2002 anbefales Norge:

- «i. to consider the development of targeted statistics and research on the various forms of corruption in Norway;
- ii. to review the current mechanisms on the reporting of information on corruption; to clarify the obligation on public servants when and how to report unlawful behaviour, or behaviour which involves maladministration; and to ensure that all appropriate allegations are reported to the police and prosecution;
- iii. to extend, as far as possible, the use of special investigative means to cases of corruption, in line with the principle of proportionality and existing safeguards;
- iv. to review the regulatory framework applicable to the cooperation between the Office of the Auditor General, the police, ØKOKRIM and other relevant law enforcement bodies. The OAG should be allowed to report any suspicions to the police/ØKOKRIM immediately and confidentially upon discovery whilst the audit is continuing;
- v. to adopt formal written guidelines stressing the importance for Kredittilsynet to report grounded suspicions of criminal offences to the police or prosecuting authorities.»

Anbefalingene inntatt under i og iii er av særlig betydning for lovforslaget som fremmes i denne proposisjonen, se punkt 5.3.1 og punkt 10.1.

Europarådet har også vedtatt en sivilrettslig konvensjon om korrupsjon, som ble undertegnet av Norge 4. november 1999. Spørsmålet om lovendringer på grunn av denne konvensjonen blir tatt opp som en egen sak.

2.1.4 Tiltak mot korrupsjon i regi av FN

Norge undertegnet 13. desember 2000 FN-konvensjonen 15. november 2000 om grenseoverskridende organisert kriminalitet (CATOC). Konvensjonen artikkel 8 nr. 1 pålegger de kontraherende stater å ha straffesanksjoner mot korrupsjonshandlinger begått av eller overfor nasjonale offentlige tjenestemenn, og i henhold til artikkel 8 nr. 2 skal statene vurdere også å ha straffebestemmelser mot korrupsjon som involverer utenlandske offentlige tjenestemenn. De av Norges forpliktelser etter denne konvensjonen som gjelder korrupsjon, antas i det vesentlige å være tilfredsstillt allerede etter gjeldende rett. Gjeldende regler om medvirkning til korrupsjon er imidlertid ikke vide nok.

Det pågår for tiden forhandlinger i FN-systemet med sikte på en konvensjon spesielt rettet mot korrupsjon. Dette arbeidet forventes avsluttet i løpet av 2003. Ett av kapitlene i konvensjonen vil trolig omhandle strafferettslige sanksjoner mot korrupsjonskriminalitet.

2.2 Straffelovrådets arbeid

2.2.1 Straffelovrådets mandat

Departementet ga Straffelovrådet i brev 28. september 2000 i oppdrag å utrede hvilke tilpasninger som er nødvendige i norsk rett for å kunne ratifisere europarådskonvensjonen. Mandatet åpnet for at rådet også kunne foreslå andre strafferettslige og prosessuelle regelendringer, dersom utredningsarbeidet avdekket et behov for slike endringer. Rådet fikk følgende mandat:

- «1. Arbeidet mot korrupsjon er høyt prioritert internasjonalt. Bakgrunnen er en økende erkjennelse av hvilke problemer korrupsjon fører med seg både internasjonalt og nasjonalt. Korrupsjon utgjør en trussel mot rettsstaten, demokratiet, menneskerettighetene og sosial rettferdighet, og kan også hindre økonomisk utvikling og virke konkurransevridende. Korrupsjon er ofte vanskelig å etterforske, særlig over landegrensene. Inter-

- nasjonalt samarbeid i form av koordinert straffelovgivning og gjensidig juridisk bistand er derfor et viktig ledd i kampen mot korrupsjon. Gjennom deltakelse bl.a. i Europarådet og OECD har Norge vært med på å utarbeide og forpliktet seg til å følge internasjonale regelverk mot korrupsjon.
2. Den 27. januar 1999 undertegnet Norge Europarådets strafferettslige konvensjon mot korrupsjon av 4. november 1998. Utformingen av konvensjonen, bl.a. angivelsen av hva som skal være straffbar korrupsjon, er langt på vei i samsvar med regelverket i EU, OECD-konvensjonen av 21. november 1997 om bestikkelse av utenlandske offentlige tjenestemenn. OECD-konvensjonen ble ratifisert av Norge i 1998, jf. Ot. prp. nr. 66 (1997–98) og Innst. O. nr. 1 (1998–99). Europarådskonvensjonen har imidlertid et bredere virkeområde ved at den omfatter korrupsjon både i privat og offentlig sektor og både passiv og aktiv korrupsjon. I tillegg undertegnet Norge 4. november 1999 Europarådets sivilrettslige konvensjon om korrupsjon. Konvensjonen forplikter partene til å etablere effektive systemer for å tilgodese de hensynene som konvensjonen tar sikte på å ivareta. Sentrale tiltak er tilgang til effektive rettslige virkemidler for personer som har lidd skade som følge av korrupsjon, og mulighet for rimelig erstatning. Europarådets ekspertgruppe for korrupsjon (GMC) har også utarbeidet en rekommandasjon om etiske retningslinjer for offentlig ansatte som vil bli behandlet i Ministerkomiteen i mai 2000. Det er videre opprettet et overvåkningsorgan for Europarådets regelverk om korrupsjon – Grupper av stater mot korrupsjon (GRECO). Det arbeides for at Norge kan bli medlem av dette organet i løpet av 2000.
  3. Norsk straffelovgivning har få bestemmelser som retter seg mot korrupsjon. Bare bestikkelser av offentlig tjenestemann er uttrykkelig regulert; en offentlig tjenestemann som mottar bestikkelser (passiv korrupsjon), kan straffes etter reglene i straffeloven kapittel 11 om forbrytelser i den offentlige tjeneste, se særlig §§ 112 og 113. Den som bestikker en offentlig tjenestemann (aktiv korrupsjon), kan straffes etter straffeloven § 128. Denne bestemmelsen er nylig endret slik at den også rammer bestikkelse av utenlandsk offentlig tjenestemann. Endringen er en følge av ratifiseringen av OECD-konvensjonen fra 1997. I motsetning til mange andre land har Norge ikke noen straffebestemmelse som retter seg direkte mot korrupsjon i privat sektor. Korrupsjon vil likevel ofte rammes av bestemmelsene om utroskap i straffeloven §§ 275–276. Den som mottar bestikkelser, vil normalt ha begått et pliktbrudd i forhold til sin arbeidsgiver e.l., og dette pliktbruddet vil ofte kunne straffes som utroskap. Den som yter bestikkelser, vil da kunne dømmes for medvirkning til utroskap. I noen tilfeller vil likevel utroskapsbestemmelsen være utilstrekkelig. Dette gjelder der en mottaker av bestikkelser ikke oppfatter handlingen som et pliktbrudd i forhold til arbeidsgiveren – vedkommende mener at han eller hun handler til arbeidsgiverens beste. I slike tilfeller vil heller ikke den som bestikker kunne straffes, selv om handlingen fremstår som straffverdlig.
  4. Straffelovrådet gis i oppdrag å utrede de tilpasninger som er nødvendig i norsk rett for å kunne ratifisere Europarådets strafferettslige konvensjon om korrupsjon av 4. november 1998. Dersom rådet i dette arbeidet ser behov for å utrede og foreslå endringer i forhold til andre spørsmål om strafferettslige eller prosessuelle sider av korrupsjon, kan rådet også gjøre det. Ettersom Norge ikke har straffebestemmelser direkte rettet mot korrupsjon i privat sektor, vil det måtte utformes en eller flere helt nye straffebestemmelser. Dette vil igjen reise spørsmål om plassering i straffeloven, og om forholdet til de eksisterende bestemmelsene rettet mot bestikkelser av offentlige tjenestemenn. I forhold til OECD-konvensjonen har det oppstått et spørsmål knyttet til foreldelsesfristen. Strafferammen etter straffelovens § 128 er ett år, og etter straffeloven § 67 er dermed foreldelsesfristen to år. Det har vært reist tvil om dette er i samsvar med krav i konvensjonen om at det skal være tilstrekkelig tid til å etterforske og påtale den straffbare handlingen. I Ot.prp. nr. 66 (1997–98) s. 6–7 drøfter departementet om strafferammen og/eller foreldelsesfristen bør endres. Departementet konkluderte med at man ville avvente en bredere vurdering i sammenheng med oppfølging av Europarådskonvensjonen. Europarådskonvensjonen artikkel 12 rammer forhold som ligger noe utenfor tradisjonell korrupsjon. Dette er på engelsk kalt 'trading in influence', og er foreløpig oversatt til 'påvirkningshandel'. Det straffbare er her å gi en utilbørlig fordel til en person som hevder at han eller hun kan utøve en utilbørlig påvirkning på en beslutningstaker. Det viktige og vanskelige i denne sammenhengen er å avgjøre hva som er 'utilbørlig'. Stryker man 'utilbørlig' de to stedene hvor dette er brukt i gjerningsbeskrivelsen, vil beskrivelsen dekke alminnelig virksomhet som er kjent under begrepene lobbying og informasjonsrådgiv-

ning. Det er adgang til å ta forbehold for artikkel 12 ved ratifikasjonen. Straffelovrådet bør vurdere om Norge bør ta et slikt forbehold. Men i utredningen bør det uansett inngå en vurdering av hvordan det kan trekkes en grense mellom på den ene siden legitim påvirkningsvirksomhet og på den andre siden påvirkningshandel som kan gjøres straffbar i samsvar med Europarådskonvensjonen artikkel 12.

5. Rådet skal vurdere de økonomiske og administrative konsekvensene av sine forslag. Rådet bør ha avsluttet oppdraget innen 1. oktober 2001.»

I arbeidet har Straffelovrådet vært sammensatt slik:

- Professor dr. juris Henry John Mæland, leder
- Høyesterettsdommer Karenanne Gussgard
- Førstestatsadvokat Jørn Holme til september 2001
- Førstestatsadvokat Lars Stoltenberg fra april 2002
- Advokat Berit Reiss-Andersen

Rådets sekretær har vært førstestatsadvokat Arnt Angell.

2.2.2 Hovedpunktene i Straffelovrådets utredning

Straffelovrådet avga sin utredning 18. desember 2002. Utredningen er trykt som NOU 2002: 22 En alminnelig straffebestemmelse mot korrupsjon.

Straffelovrådet går inn for å regulere alle former for korrupsjon i én straffebestemmelse, som tar for seg aktiv og passiv korrupsjon i både offentlig og privat sektor. Bestemmelsen foreslås inntatt i straffeloven kapittel 26 som ny § 276 a.

Det ligger en lovteknisk utfordring i å utforme et straffebud med et så vidt korrupsjonsbegrep som det europarådskonvensjonen legger opp til, uten også å fange opp handlinger som ikke er straffverdige. Straffelovrådet foreslår at grensen mot handlinger som bør være straffrie, trekkes ved at det inntas et krav om utilbørlighet i forslaget til ny § 276 a.

Forslaget til ny § 276 a har en strafferamme på bøter eller fengsel inntil tre år ved simpel korrupsjon, mens det ved grov korrupsjon foreslås en øvre strafferamme på fengsel i ti år. Forslaget åpner for kommunikasjonsavlytting ved mistanke om grov korrupsjon.

Straffelovrådet antar at forslaget til ny § 276 a tilfredsstiller Norges forpliktelser etter europarådskonvensjonen, med unntak for artikkel 12 om utilbørlig påvirkningshandel («trading in influence»).

Straffelovrådet går inn for at Norge i forbindelse med ratifikasjonen av konvensjonen forbeholder seg retten til ikke å innføre straffebestemmelser som fullt ut tilfredsstiller de krav som stilles i denne bestemmelsen. Konvensjonen artikkel 37 åpner for at det kan tas et slikt forbehold.

2.3 Høringen

Justisdepartementet sendte 19. desember 2002 Straffelovrådets utredning på høring til følgende instanser og institusjoner:

Departementene

Høyesterett
Lagmannsrettene
Oslo tingrett
Stavanger tingrett
Trondheim tingrett
Nord-Troms tingrett
Domstoladministrasjonen

Riksadvokaten
Statsadvokatembetene
ØKOKRIM
Politidirektoratet
Politiets sikkerhetstjeneste
Regjeringsadvokaten

Sametinget

Sivilombudsmannen

Datatilsynet
Konkurransetilsynet
Kredittilsynet

Det juridiske fakultet i Bergen
Det juridiske fakultet i Oslo
Det juridiske fakultet i Tromsø

Den Norske Advokatforening
Den norske Dommerforening
Forsvarergruppen av 1977
Norges Juristforbund
Norsk forening for kriminalreform, KROM

Politiembetsmennesenes landsforbund
Politiets fellesforbund
Statsadvokatenes forening

Amnesty International Norge
NGO-forum for menneskerettigheter

Rettspolitisk forening
Transparency International Norge

Finansnæringens Hovedorganisasjon
Handels- og servicenæringens Hovedorganisasjon
IKT-Norge
Kommunenes Sentralforbund
Landsorganisasjonen i Norge (LO)
Norsk Kommuneforbund
Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
Statstjenestemannsforbundet
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Høringsfristen var satt til 20. februar 2003. Departementet ba høringsinstansene særskilt om å uttale seg om hvorvidt europarådskonvensjonen artikkel 12 om utilbørlig påvirkningshandel bør gjennomføres fullt ut i norsk rett.

Følgende høringsinstanser har kommet med realitetsmerknader til utredningen:

Arbeids- og administrasjonsdepartementet med vedlagt uttalelse fra Konkurransetilsynet
Finansdepartementet med vedlagte uttalelser fra Skattedirektoratet og Toll- og avgiftsdirektoratet
Forsvarsdepartementet
Nærings- og handelsdepartementet
Utenriksdepartementet

Borgarting lagmannsrett
Agder lagmannsrett
Domstoladministrasjonen

Hordaland statsadvokatembeter
Politidirektoratet med vedlagte uttalelser fra ØKO-KRIM og Hordaland politidistrikt

Den Norske Advokatforening
Den norske Dommerforening
Politiets fellesforbund
Transparency International Norge
Finansnæringens Hovedorganisasjon
Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)

Riksadvokaten har ikke avgitt en egen høringsuttalelse, men stiller seg bak uttalelsen fra ØKOKRIM.

Følgende høringsinstanser har gitt uttrykk for at de ikke har merknader til utredningen:

Helsedepartementet
Kommunal- og regionaldepartementet
Landbruksdepartementet
Miljøverndepartementet
Olje- og energidepartementet
Samferdselsdepartementet
Sosialdepartementet
Utdannings- og forskningsdepartementet

Høyesterett

Regjeringsadvokaten
Datatilsynet

Handels- og servicenæringens Hovedorganisasjon
Kommunenes Sentralforbund
Landsorganisasjonen i Norge (LO)

Forslaget om en alminnelig straffebestemmelse mot korrupsjon fikk bred støtte under høringen. Bare Hordaland statsadvokatembeter mener at en tilpasning til europarådskonvensjonen bør skje ved endringer i eksisterende straffebestemmelser.

Enkelte høringsinstanser har innvendinger mot selve utformingen av Straffelovrådets utkast til ny straffeloven § 276 a.

Høringsinstansene er delt i synet på om Norge bør forbeholde seg retten til ikke å gjennomføre fullt ut i norsk rett konvensjonen artikkel 12 om utilbørlig påvirkningshandel. Enkelte instanser støtter Straffelovrådets forslag om å ta et slikt forbehold, mens andre ønsker at alle de typer av atferd som omfattes av artikkel 12, bør være straffbare også i Norge.

Riksadvokaten, ØKOKRIM og Hordaland statsadvokatembeter har innvendinger mot en øvre strafferamme på ti år ved grov korrupsjon, og foreslår at den i stedet settes til fengsel i seks år. Hordaland statsadvokatembeter stiller også spørsmål ved om denne typen kriminalitet overhodet kan forsvare bruk av ekstraordinære etterforskningsmetoder. Av de øvrige høringsinstansene som har avgitt uttalelse, er det ingen som går mot forslaget om å tillate kommunikasjonsavlytting ved mistanke om grov korrupsjon.

3 Oversikt over gjeldende rett

3.1 Innledning. Aktiv og passiv korrupsjon. Begrepsbruk

Den som gir eller tilbyr noen en bestikkelse, vil i det følgende bli kalt «den aktive bestikker». Den aktive bestikker gjør seg skyldig i aktiv bestikkelse eller aktiv korrupsjon. Med passiv bestikkelse eller passiv korrupsjon siktes det til situasjoner hvor noen (den passive bestikker) krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en bestikkelse. Det kan diskuteres om «den passive bestikker» er helt dekkende, idet begrepet også er ment å omfatte personer som krever eller på annen måte tar initiativet til en bestikkelse. Tilsvarende innvendinger kan imidlertid gjøres gjeldende mot formuleringer som «mottakeren» eller «den bestukne». Uansett er det behov for å bruke kortfattede fellesbetegnelser. Begrepet den passive bestikker vil derfor bli brukt i proposisjonen om den som krever en bestikkelse eller lar seg bestikke på annen måte. På denne måten kommer også straffverdigheten av de passive bestikkelseshandlingene klart til uttrykk.

Norsk straffelovgivning inneholder i dag ingen generell straffebestemmelse mot korrupsjon. De viktigste straffehjemlene rettet mot korrupsjon i offentlige forhold finnes i straffeloven §§ 112 og 113, som retter seg mot passiv korrupsjon, og i § 128, som gjelder aktiv korrupsjon. Se om disse bestemmelsene i punkt 3.2.

I praksis er det gjerne bestemmelsene om utroskap i straffeloven §§ 275 og 276 som brukes ved strafforfølgning av korrupsjon i privat sektor. Andre bestemmelser som setter straff for korrupsjon i tilknytning til privat virksomhet, finnes i straffeloven § 405 b og markedsføringsloven § 6, jf. § 17. Se om disse bestemmelsene i punkt 3.3.

Straffebud som gjelder korrupsjon eller korrupsjonsliknende forhold finnes også i straffeloven §§ 105, 106, 114, 287 og 373 første ledd nr. 1. Se dessuten aksjelovene § 6–17, jf. § 19–1 og legemiddelforskriften 17. desember 2001 § 13–7 femte ledd, jf. legemiddeloven 4. desember 1992 nr. 132 § 31. I punkt 3.4 gjøres det kort rede for enkelte av disse bestemmelsene.

Reglene om foretaksstraff vil bli kort berørt i punkt 3.5, idet både OECD-konvensjonen og europarådskonvensjonen forutsetter at også juridiske

personer skal kunne holdes til ansvar for korrupsjonshandlinger.

3.2 Straffebestemmelser mot korrupsjon i offentlig sektor

3.2.1 Oversikt. Tjenestemannsbegrepet i norsk straffelovgivning

Straffeloven §§ 112 og 113 retter seg mot passiv korrupsjon i offentlig sektor. Straffeloven § 112 gjør det straffbart for en offentlig tjenestemann å kreve eller motta en uberettiget fordel eller et løfte om en slik fordel, «vidende om, at den gives eller tilsiges for at øve Indflydelse paa hans Optræden i Tjenesteanliggende». Tjenestemannen kan straffes selv om han ikke har opptrådt i strid med sine tjenesteplikter.

Strafferammen er bøter eller fengsel inntil seks måneder. Dersom tjenestemannen også har opptrådt pliktstridig, kommer straffeloven § 113 til anvendelse. Denne bestemmelsen har en strafferamme på fengsel inntil fem år. Det vil bli gjort mer utførlig rede for §§ 112 og 113 i punkt 3.2.2 og 3.2.3.

Dommere, meddommere, lagrettedmedlemmer, skjønnsmenn, sakkyndige og voldgiftsdommere som lar seg bestikke, kan straffes med fengsel inntil åtte år, jf. straffeloven § 114. Denne bestemmelsen vil bli behandlet i punkt 3.4.

Spørsmål om straffansvar ved aktiv korrupsjon i offentlig sektor reguleres av straffeloven § 128. Den som bestikker en offentlig tjenestemann, kan etter denne bestemmelsen straffes med fengsel inntil ett år, se punkt 3.2.4.

Dagens straffebestemmelser om korrupsjon i offentlig sektor retter seg i hovedsak mot handlinger som er begått av eller overfor offentlige tjenestemenn. Departementet gjør nedenfor kort rede for hovedinnholdet i dette begrepet.

Straffelovkommisjonen foreslår i delutredning V en legaldefinisjon av begrepet offentlig tjenestemann: «Med offentlig tjenestemann menes i denne loven enhver som utøver offentlig myndighet på vegne av stat eller kommune», se NOU 1992: 23 Ny straffelov – alminnelige bestemmelser side 63–66 og utkastet til § 17 på side 279. I delutredning VII,

publisert som NOU 2002: 4 Ny straffelov, slutter den daværende Straffelovkommisjonen, som i mellomtiden hadde fått en ny sammensetning, seg til denne definisjonen, likevel slik at definisjonen foreslås tatt direkte inn i gjerningsbeskrivelsen i de enkelte straffebud, se side 179–180 og 289.

Forslaget stemmer i hovedsak overens med den avgrensning av tjenestemannsbegrepet som har funnet sted i rettspraksis etter straffeloven, særlig i forhold til straffeloven §§ 127 og 128. Begrepet tjenestemann har her en mer omfattende betydning enn i forvaltningsloven (jf. definisjonen i forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav d) og tjenestemannsloven (se lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m. § 1). Det sentrale er om vedkommende utøver offentlig myndighet, uansett om det er på vegne av stat eller kommune. Det er uten betydning om det skjer i kraft av valg, ansettelse eller utnevning. Noe generelt krav om at vedkommende må ha selvstendig beslutningsmyndighet gjelder ikke. Også midlertidig ansatte og ansatte i underordnede stillinger er å anse som offentlige tjenestemenn. Et unntak må likevel gjøres for ansatte som overhodet ikke øver innflytelse på utøvelse av offentlig myndighet, som for eksempel bud og renholdspersonell.

Bare norske offentlige tjenestemenn, herunder norske offentlige tjenestemenn som har sitt virke i utlandet, er å anse som offentlige tjenestemenn i straffelovens forstand. Straffeloven §§ 112, 113 og 128 kommer derfor ikke til anvendelse i tilfeller hvor en korrumpert handling er begått av eller overfor en utenlandsk offentlig tjenestemann, med mindre dette er uttrykkelig presisert i loven.

En slik presisering er inntatt i straffeloven § 128 annet ledd, som utvider bestemmelsens virkeområde til også å omfatte bestikkelse av utenlandske offentlige tjenestemenn og tjenestemenn i mellomstatlige organisasjoner. Straffeloven § 128 gjelder også ved bestikkelse av tjenestemenn tilknyttet Den internasjonale straffedomstol, jf. lov 15. juni 2001 nr. 65 om gjennomføring i norsk rett av Den internasjonale straffedomstols vedtekter 17. juli 1998 (Roma-vedtektene) § 12 annet ledd. Sistnevnte lov § 12 tredje ledd gjør det klart at også straffeloven §§ 112, 113 og 114 om passiv bestikkelse gjelder tilsvarende «for Domstolens dommere og andre ansatte ved Domstolen».

3.2.2 Straffeloven § 112

Straffeloven § 112 gjør det straffbart for en offentlig tjenestemann å kreve, motta eller akseptere et løfte om en uberettiget fordel for å utføre eller unnlate å utføre en tjenestehandling. Med «tjenestehandling»

menes alle handlinger som ligger innenfor tjenestemannens kompetanseområde, herunder påvirkning av andre tjenestemenn, uten hensyn til om den aktuelle handlingen ligger innenfor hans eller hennes konkrete arbeidsoppgaver. Det sentrale er om handlingen ligger innenfor rammen av vedkommendes tjenestefelt.

Det må være en sammenheng mellom den fordel tjenestemannen krever, mottar eller aksepterer et løfte om å motta, og handlingen han utfører eller unnlater å utføre. Fordelen må kreves eller mottas i kraft av vedkommendes posisjon og fremstå som en gjenytelse for tjenestemannens handling eller passivitet. Straff etter straffeloven § 112 kan likevel idømmes selv om det må legges til grunn at tjenestemannen ville ha handlet på samme måte også uavhengig av gjenytelsen.

Det er usikkert om § 112 kan anvendes hvor tjenestemannen i ettertid krever godtgjørelse for en tjenestehandling som allerede er utført. En tjenestemann som mottar en uberettiget fordel eller et løfte om en slik etter at tjenestehandlingen er utført, kan ikke straffes med hjemmel i § 112. Dette følger av tilleggsvilkåret om at gjerningspersonen må ha mottatt fordelen eller løftet «vidende om, at den gives eller tilsiges for at øve Indflydelse paa hans Optraeden i Tjenesteanliggende». Dersom fordelen eller løftet er ment som en belønning for en pliktstridig handling, vil tjenestemannen imidlertid kunne straffes med hjemmel i § 113 annet ledd, se punkt 3.2.3.

Uttrykket «fordel» omfatter ikke bare ytelser med økonomisk verdi, men også seksuelle tjenester, ordenstildelinger, innsideopplysninger om et aksjeselskap eller annet gjerningspersonen ser seg tjent med eller kan dra nytte av.

En fordel må være «uberettiget» for at § 112 skal komme til anvendelse. Gjerningspersonen må derfor ikke ha noe tjenestlig grunnlag for å kreve eller akseptere fordelen. Blomstergaver, konfekt og andre gaver av bagatellmessig verdi faller også utenfor bestemmelsens virkeområde. Det avgjørende i denne sammenheng er trolig hva tjenestemannen i henhold til lov, forskrift eller sedvane har rett til å ta imot. Det har vært diskutert om avgrensningen mot bagatellmessige gaver bør knyttes til ordet «uberettiget», eller om den bør utledes av mer generelle rettsstridsbetraktninger. Noen praktisk betydning har diskusjonen likevel ikke, idet det uansett synes på det rene at det må innfortolkes en rettsstridsreservasjon i § 112. I en slik rettsstridsvurdering må også andre forhold tas i betraktning. Formålet med ytelsen må tillegges betydelig vekt. Ytelsens art og verdi og graden av åpenhet er andre sentrale momenter i rettsstridsvurderingen.

I en rettsstridsvurdering er det naturlig å se hen til hvilke gaver og ytelser som rammes av tjenestemannsloven § 20, som forbyr embets- og tjenestemenn å motta «gave, provisjon, tjeneste eller annen ytelse som er egnet til, eller av giveren er ment, å påvirke hans tjenestlige handlinger, eller som det ved reglement er forbudt å motta». Slike gaver vil normalt rammes også av § 112. Det antas likevel at terskelen for straffbarhet er noe høyere, og at visse ytelser som rammes av tjenestemannsloven § 20, ikke gir grunnlag for straff etter straffeloven § 112.

Tjenestemannen må ha opptrådt forsettlig for å kunne straffes med hjemmel i straffeloven § 112. Hvis handlingen består i å motta en uberettiget fordel eller et løfte om en slik fordel, må tjenestemannens forsett omfatte giverens hensikt. Som nevnt er det i disse tilfellene et straffbarhetsvilkår at tjenestemannen har mottatt fordelen eller løftet «vidende om, at den gives eller tilsiges for at øve Indflydelse paa hans Optræden i Tjenesteanliggende».

Straffeloven § 112 rammer ikke medvirkning direkte. Er medvirkeren en annen offentlig tjenestemann, vil straffeloven § 125 kunne komme til anvendelse og gjøre at § 112 kan anvendes på medvirkeren. Den som yter eller tilbyr bestikkelsen, vil som regel kunne straffes etter straffeloven § 128.

Straffen ved overtredelse av § 112 er bøter eller fengsel inntil seks måneder.

3.2.3 Straffeloven § 113

Straffeloven § 113 retter seg, i likhet med § 112, mot passiv korrupsjon begått av offentlige tjenestemenn. Hovedforskjellen mellom bestemmelsene, ved siden av forskjellen i strafferammer, består i at § 113 bare kan anvendes hvor tjenestemannen har opptrådt pliktstridig.

Straffeloven § 113 første ledd viser til de i § 112 «omhandlede Tilfælde», men hever strafferammen til fem år hvor «den Handling eller Undladelse, hvorfor Fordelen blev modtaget eller tilsagt», er pliktstridig. Straff etter § 113 første ledd kan bare idømmes hvor tjenestemannen allerede har mottatt en uberettiget fordel eller et løfte om en slik, jf. formuleringen «modtaget eller tilsagt». Dersom det er fremsatt et krav om en fordel, uten at det kan bevises at kravet er imøtekommet, kan tjenestemannen bare straffes med hjemmel i § 112. Overtredelser av § 113 første ledd må anses fullbyrdet allerede idet tjenestemannen mottar løftet eller bestikkelsen, vitende om at den er gitt enten for at han skal utføre en pliktstridig handling, eller for at han i strid med sine plikter skal unnlate å foreta en handling som han ellers plikter å utføre i tjenesten. Det kreves ikke at gjerningspersonen faktisk har opptrådt pliktstridig.

Straffeloven § 113 annet ledd retter seg mot tjenestemenn som mottar en fordel «vidende om, at den ydes ham for at have foretaget en pligtstridig Tjenestehandling». Annet ledd har selvstendig betydning hvor påtalemyndigheten ikke klarer å bevise at tjenestemannen krevde eller fikk løfte om en fordel før han opptrådte pliktstridig, men hvor det er hevet over tvil at han i ettertid har mottatt en belønning for den pliktstridige handlingen.

I motsetning til § 112 kommer § 113 bare til anvendelse hvor en tjenestemann bestikkes for å oppføre eller for å ha opptrådt i strid med sine tjenesteplikter, jf. ordet «pliktstridig». En handling er pliktstridig når den strider mot lov, forskrift, tjenestereglement eller instruks fra overordnet. Pliktstridsbegrepet er tolket vidt, og antas blant annet å omfatte situasjoner hvor en tjenestemann påtar seg å behandle en forvaltningssak raskere og utenom tur. Ofte vil det være vanskelig å avgjøre om en handling eller en unnløstelse er pliktstridig. Dette gjelder særlig i forhold til vedtak som hører under forvaltningens frie skjønn. Tjenestemenn som utøver et slikt skjønn, plikter ikke å ta utenforliggende hensyn, og opptrer derfor pliktstridig om de gjør bevisste feil i tilknytning til skjønnsutøvelsen av hensyn til fordeler de har fått eller regner med å få. Dette stiller seg annerledes om tjenestemannen krever eller mottar noe for å gjøre et grundig arbeid. Tjenestemannen vil da ikke ha tatt utenforliggende hensyn, og har heller ikke opptrådt pliktstridig. I et slikt tilfelle må et eventuelt straffansvar utledes av straffeloven § 112.

Skyldkravet er forsett, og heller ikke § 113 inneholder noe medvirkningstillegg. Straffansvar for andre enn tjenestemannen må derfor utledes av andre straffebestemmelser. Også i forhold til § 113 kan straffeloven § 125 ha betydning, mens § 128 vil kunne hjemle straff for den aktive bestikker.

3.2.4 Straffeloven § 128

Den som bestikker en offentlig tjenestemann, kan straffes med bøter eller fengsel inntil ett år, jf. straffeloven § 128. Tjenestemannsbegrepet har i utgangspunktet samme innhold i denne paragrafen som i §§ 112 og 113. Gjennom henvisningen i § 128 tredje ledd til § 127 tredje ledd rammes imidlertid også bestikkelse av «ved Jernbanerne ansatte Betjente, militære Vagter samt enhver, som efter Opfordring eller pligtmæssig yder en offentlig Tjenestemand Bistand». Bestemmelsen gjelder dessuten ved bestikkelse av utenlandske offentlige tjenestemenn og tjenestemenn i mellomstatlige organisasjoner, samt av tjenestemenn ved Den internasjonale straffedomstol, se punkt 3.2.1.

Straffeloven § 128 gjelder ikke bare korrupsjon. Etter bestemmelsens første ledd er det også straffbart å forsøke å påvirke en tjenestehandling ved hjelp av trusler. Annet straffbarhetsalternativ i § 128 første ledd gjelder imidlertid aktiv korrupsjon, og hjemler straff for den som ved «Ytelse av eller Tilsagn om Fordele» søker å «formaa» en offentlig tjenestemann til urettmessig å utføre eller unnlate å utføre en tjenestehandling. Handlingen er straffbar selv om det er tjenestemannen selv som tar initiativet til bestikkelsen, og selv om bestikkelsen kommer andre enn tjenestemannen til gode. Den straffbare handling er fullbyrdet allerede i det gjerningspersonen «søger» å påvirke tjenestemannen. Om tjenestemannen avslår bestikkelsestilbudet, har dette ingen betydning for straffbarheten av handlingen.

Begrepet «tjenestehandling» har samme innhold i straffeloven § 128 som i § 112. Etter § 128 kreves dessuten at den aktive bestikker må forsøke å påvirke tjenestemannen til å handle «uretmessig». Bestemmelsen skiller seg på dette punkt fra § 112, som også rammer tjenestemenn som lar seg bestikke for å utføre rettmessige tjenestehandlinger. En tjenestehandling er urettmessig når den er materielt uberettiget, når tjenestemannen foretar en handling som han ikke er saklig eller stedlig kompetent til å utføre, samt når tjenestemannen søkes påvirket til å treffe en bestemt avgjørelse av flere mulige innenfor rammen av gjeldende lov og regelverk. Straffeloven § 128 kommer derimot ikke til anvendelse dersom bestikkelsen gis for å oppnå noe gjerningspersonen har et rettskrav på, og tjenestemannen ikke kunne ha handlet på annen måte innenfor rammen av gjeldende lov og regelverk. Urettmessighetsvilkåret kan være vanskelig å praktisere hvor det er en utenlandsk tjenestemann som bestikkes, jf. nedenfor.

Som i forhold til §§ 112 og 113, må det innfortolkes en rettsstridsreservasjon i straffeloven § 128. Den som gir en tjenestemann blomster, konfekt eller andre mindre verdifulle gaver, vil derfor normalt ikke kunne straffes med hjemmel i straffeloven § 128.

I en del land kan mindre bestikkelser – såkalte «facilitation payments» – forekomme helt nødvendige for å få offentlige tjenestemenn til å gjøre jobben sin. Det antas at slike betalinger ikke gir grunnlag for straff etter straffeloven § 128, under forutsetning av at betalingen finner sted for at tjenestemannen skal utføre en rettmessig tjenestehandling, se NOU 2002: 22 side 25:

«På samme måte som ved §§ 112 og 113 må straffebestemmelsen tolkes innskrenkende i

forhold til ytelse av gaver og påskjønnelser som må antas lovlige. Det kan være at det på dette området vil gjøre seg gjeldende enkelte forskjeller mellom norske og internasjonale forhold. Det er i den forbindelse grunn til å bemerke at OECD-konvensjonen gjør unntak for såkalte 'facilitation payments' dvs. små betalinger som er nødvendige i enkelte land for å få offentlige tjenestemenn til å gjøre jobben sin. Slike betalinger vil etter omstendighetene falle utenfor området for § 128.»

Spørsmål med tilknytning til «facilitation payments» vil bli drøftet særskilt i punkt 5.3.5 (om forholdet til ny straffeloven § 276 a), jf. også punkt 4.5 (om europarådskonvensjonen artikkel 5 og 6).

I motsetning til §§ 112 og 113 inneholder § 128 et medvirkningstillegg. En medvirker kan ha tilskyndet bestikkelsen. Men også personer som forsettlig har medvirket til å overbringe selve bestikkelsen eller et løfte om bestikkelse, vil kunne straffes som medvirkere til en overtredelse av straffeloven § 128.

Skyldkravet er forsett. Strafferammen ved overtredelse av § 128 er fengsel i inntil ett år. Strafferammen for den aktive bestikker er med andre ord markert lavere enn strafferammen for tjenestemenn som gjør seg skyldig i overtredelse av straffeloven § 113.

3.3 Straffebestemmelser mot korrupsjon i privat sektor

3.3.1 Straffeloven §§ 275 og 276

Personer i private virksomheter som lar seg bestikke, vil normalt ha begått et pliktbrudd i forhold til sin arbeidsgiver, og vil i en del tilfeller kunne straffes for utroskap, jf. straffeloven §§ 275 og 276. Den aktive bestikker vil i disse tilfellene kunne straffes for medvirkning til utroskap.

Straffeloven § 275 setter straff for den som «i hensikt å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning eller å skade, forsømmer en annens anliggender som han styrer eller har tilsyn med, eller handler mot den annens tarv.» En begrensning i bestemmelsenes anvendelsesområde ligger i at den passive bestikker må «styre eller ha tilsyn med» en annens anliggender. Som regel er det derfor bare personer som har stillinger med en viss selvstendig karakter, som kan straffes for utroskap. Høyesterettspraksis viser imidlertid at en person kan anses for å ha «tilsyn med» en annens anliggender, selv om vedkommende har en stilling som ikke innebærer noen særlig grad av selvstendighet.

Utroskapsbestemmelsene setter straff for den

som «forsømmer en annens anliggender» eller «handler mot den annens tarv». Det er det siste straffalternativet som først og fremst er aktuelt i forbindelse med korrupsjonshandlinger. Straff etter dette alternativet kan idømmes selv om det ikke kan påvises at arbeidsgiver eller andre er påført et økonomisk tap. Betrakningen er at gjerningspersonen allerede ved å motta en bestikkelse skaper en risiko for tap av omdømme og tillit på prinsipalens side, som innebærer at han må sies å handle mot prinsipalens tarv.

Skyldkravet etter straffeloven § 275 er forsett. I tillegg kreves det at gjerningspersonen har handlet i den «hensikt å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning eller å skade». Kravet om uberettiget vinnings hensikt vil sjelden være til hinder for å anvende §§ 275 og 276 ved korrumpert opptreden i private forhold. Forsettskravet innebærer imidlertid at den som bestikkes, må ha holdt det for sikkert eller overveiende sannsynlig at handlingen var mot arbeidsgivers tarv. Dersom det ikke kan utelukkes at vedkommende trodde at disposisjonen også var i prinsipalens interesse, kan han ikke straffes for utroskap. I disse situasjonene er det antatt at heller ikke den aktive bestikker kan straffes for medvirkning til utroskap, selv om han var klar over at mottakeren handlet mot arbeidsgiverens tarv.

Straffeloven §§ 275 og 276 kan anvendes også hvor den som bestikkes, er offentlig tjenestemann. Dette følger forutsetningsvis av § 276, som gjør det klart at det i en vurdering av om en utroskapshandling er grov, skal legges vekt på «om den er forøvd av offentlig tjenestemann». Tjenestemannen kan i slike tilfeller dømmes både for utroskap og for overtredelse av straffeloven §§ 112 eller 113.

Straffeloven § 275 har en øvre strafferamme på fengsel inntil tre år. Ved grov utroskap heves strafferammen til seks år, jf. § 276. Strafferammen for aktive bestikkere som kan straffes for medvirkning til utroskap, er med andre ord langt høyere enn strafferammen for andre som gjør seg skyldig i en aktiv bestikkelsehandlings, men som bare kan straffes med hjemmel i straffeloven § 128.

3.3.2 Straffeloven § 405 b

Konkurranseloven av 1922 § 10 inneholdt et forbud mot aktiv og passiv korrupsjon i næringsvirksomhet. Konkurranseloven ble opphevet i 1972. Forbudet mot passiv korrupsjon i forretningsforhold er imidlertid videreført i straffeloven § 405 b, mens det tilsvarende forbudet mot aktiv korrupsjon nå finnes i markedsføringsloven § 6. Se om dette straffebudet i punkt 3.3.3.

Straffeloven § 405 b setter straff for «den som er ansatt hos eller opptrer som fullmektig for en annen, når han uten dennes vitende krever eller mottar gave eller annen fordel eller løfte derom av en næringsdrivende, eller noen på dennes vegne, for å gi eller skaffe den næringsdrivende et ugrunnet fortrinn ved levering av varer, arbeide eller annen ytelse». Bestemmelsen rammer i utgangspunktet alle gaver og andre fordeler som den ansatte eller fullmektigen krever eller mottar uten prinsipalens kunnskap, typisk i form av såkalt returprovisjon («kick-backs»).

Bare rettsstridige fordeler rammes av straffeloven § 405 b. Mindre verdifulle gaver og fordeler som mottas i forbindelse med vanlig representasjon, eller som mottakeren i henhold til sedvane eller interne retningslinjer har anledning til å motta, faller utenfor bestemmelsens anvendelsesområde.

Det er ikke helt klart om forbudet mot passiv korrupsjon i straffeloven § 405 b også omfatter fordeler som kommer en tredjeperson til gode. Straffebudet rammer ikke den som mottar en belønning etter å ha gitt en annen «et ugrunnet fortrinn ved levering av varer, arbeide eller annen ytelse», dersom det ikke kan bevises at vedkommende allerede på forhånd hadde mottatt et løfte om en slik fordel. Bestemmelsens anvendelsesområde begrenses ytterligere av vilkåret om at bestikkelsen må komme fra en «næringsdrivende eller noen på dennes vegne».

Straff etter § 405 b kan bare idømmes dersom gjerningspersonen har utvist forsett i forhold til de omstendigheter som utgjør straffebudets objektive gjerningsinnhold. Dette innebærer blant annet at den ansatte må være klar over eller regne det som overveiende sannsynlig at prinsipalen er uvitende om bestikkelsen og at den kommer fra en næringsdrivende. I tillegg stilles det krav om en særskilt hensikt; gjerningspersonen må kreve eller motta fordelene «for å gi eller skaffe den næringsdrivende et ugrunnet fortrinn ved levering av varer, arbeide eller annen ytelse».

Medvirkning til passiv bestikkelse omfattes ikke av § 405 b, som er en forseelsesbestemmelse. Strafferammen er begrenset til bøter eller fengsel inntil tre måneder. Til dette kommer at offentlig påtale ikke skjer uten begjæring fra fornærmede, jf. straffeloven § 408. Straffebestemmelsen er så vidt vites ikke anvendt i praksis.

3.3.3 Markedsføringsloven § 6, jf. § 17

Markedsføringsloven 16. juni 1972 nr. 47 § 6 inneholder et forbud mot aktiv korrupsjon i næringsvirksomhet, og utgjør motstykket til straffeloven

§ 405 b. Overtredelser av markedsføringsloven § 6 kan straffes med bøter eller fengsel inntil seks måneder, jf. samme lov § 17 første ledd.

Markedsføringsloven § 6 første ledd setter forbud mot «i næringsvirksomhet å by eller gi gave eller liknende fordel til noen som er ansatt hos eller opptrer på vegne av en annen, når det skjer uten at denne siste vet om det, og gaven eller fordelene er bestemt til og egnet til å forlede mottakeren til i tjeneste-, tillits- eller oppdragsforholdet å gi givener eller noen annen en ugrunnet fordel». Bestemmelsens annet ledd gjør det klart at forbudet gjelder tilsvarende «for gave eller liknende fordel som blir gitt etter at den pliktstridige handling er foretatt, når fordelene må regnes for en urimelig belønning». På dette punkt har bestemmelsen et videre anvendelsesområde enn straffeloven § 405 b. Markedsføringsloven § 6 rekker også i enkelte andre sammenhenger lenger enn straffeloven § 405 b. Medvirkning til overtredelse av § 6 er straffbart, jf. § 17 første ledd annet punktum, og påtalen er ubetinget offentlig. Til dette kommer at strafferammen er den dobbelte av strafferammen i straffeloven § 405 b, jf. § 17 første ledd første punktum.

Det er også flere likhetstrekk mellom straffeloven § 405 b og markedsføringsloven § 6. Heller ikke den sistnevnte bestemmelsen kan anvendes utenfor næringsvirksomhet, og ingen av bestemmelsene er anvendelige hvor den mottakeren handler på vegne av, er kjent med at fordelene ytes. «Gave eller liknende fordel» i markedsføringsloven § 6 må tolkes på samme måte som det tilsvarende uttrykk i straffeloven § 405 b.

Markedsføringsloven § 6 har, i likhet med straffeloven § 405 b, ikke spilt noen viktig rolle i praksis.

3.4 Andre straffebestemmelser mot korrupsjon eller korrupsjonsliknende handlinger

Norsk straffelovgivning har også en del andre bestemmelser om korrupsjon og korrupsjonsliknende forhold.

Slike bestemmelser finnes blant annet i straffeloven §§ 105 og 106, som inneholder særregler om bestikkelser i forbindelse med stemmegivning i offentlige forhold.

Etter straffeloven § 114 første ledd kan dommere, meddommere, lagrettemedlemmer, sakkyndige og skjønnsmenn som lar seg bestikke, straffes med fengsel inntil åtte år. Det samme gjelder for voldsdommere, jf. bestemmelsens annet ledd, samt for dommere og andre ansatte ved Den internasio-

nale straffedomstolen, jf. lov 15. juni 2001 nr. 65 om gjennomføring i norsk rett av Den internasjonale straffedomstols vedtekter 17. juli 1998 (Roma-vedtektene) § 12 tredje ledd. Den straffbare handling etter § 114 består i å kreve eller motta en uberettiget fordel for å handle eller å ha handlet til gunst eller skade for noen part. Det kreves ikke at gjerningspersonens handling eller avgjørelse er materielt uriktig, eller at vedkommende har påtatt seg å opptre i strid med sine tjenesteplikter. Straff etter § 114 kan følgelig idømmes selv om bestikkelsen kreves eller mottas for at en part skal oppnå noe vedkommende har krav på.

Etter straffeloven § 287 kan medlemmer av bostyrer og gjeldsnemnder «som for seg eller andre mottar noen fordel eller løfte om fordel for å handle eller stemme i noen bestemt retning eller for å unnlate dette», straffes med bøter eller fengsel inntil 6 måneder.

Straffeloven § 373 første ledd nr. 1 retter seg mot alle medlemmer «i et Bo eller i et Foretagende, hvor Afgjørelse træffes ved Stemmefflerhed», herunder styringsorganene i aksjeselskaper, som «uberettiget tilsiger eller yder nogen en særskilt Fordel, eller som for sig eller andre modtager nogen saadan eller noget Løfte derom for at stemme i en bestemt Retning». Overtredelser av straffebudet kan straffes med fengsel inntil tre måneder.

Aksjelovene § 6–17 første ledd forbyr styremedlemmer, daglig ledere og andre ansatte i aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper å ta imot godtgjørelse fra andre enn selskapet «i anledning av sitt arbeid for selskapet». Etter bestemmelsens annet ledd kan godtgjørelse som styremedlem eller daglig leder ikke motta, heller ikke mottas av deres nærstående. Overtredelse av forbudet kan straffes med bøter og under skjerpene forhold med fengsel inntil ett år, jf. aksjelovene § 19–1.

Også legemiddelforskriften 17. desember 2001 inneholder en regel som bør nevnes i denne sammenheng, se forskriften § 13–7 femte ledd:

«Reklame til helsepersonell må ikke være forbundet med utdeling av gjenstander, gaver, tjenester, premier eller noen annen form for ytelse av økonomisk verdi. Helsepersonell må heller ikke anmode om eller motta slike ytelse. Dette forbud er ikke til hinder for utdeling av gjenstander med ubetydelig verdi som står i forbindelse med utøvelse av vedkommende helsepersonells virksomhet. Representasjon ved salgsfremmende arbeid for legemidler skal alltid holdes på et rimelig nivå og være underordnet hovedformålet med møtet. Den må ikke omfatte andre personer enn helsepersonell.»

Overtredelse av forskriften kan straffes med bøter og fengsel inntil tre måneder, jf. legemiddel-
loven 4. desember 1992 nr. 132 § 31 første ledd.

3.5 Foretaksstraff

Straffeloven har bestemmelser om foretaksstraff i kapittel 3 a. Etter straffeloven § 48 a første ledd «kan» et foretak straffes dersom et straffebud er overtrådt av noen som har handlet på vegne av fore-

taket. Det beror på et skjønn fra påtalemyndighe-
tens og domstolens side om foretaksstraff bør an-
vendes i den enkelte sak. Ved utøvelsen av dette
skjønnnet skal det blant annet legges vekt på om fo-
retaket ved retningslinjer, instruksjon, opplæring,
kontroll eller andre tiltak kunne ha forebygget
overtredelsen, om overtredelsen er begått for å
fremme foretakets interesser, samt om foretaket
har hatt eller kunne ha oppnådd noen fordel ved
overtredelsen, jf. § 48 b første ledd bokstav c, d og
e. Foretaksstraff kan anvendes selv om ingen en-
keltperson kan straffes for overtredelsen.

4 Behovet for lovendringer som følge av europarådskonvensjonen og tilleggsprotokollen

4.1 Oversikt

I punkt 4.2 til 4.16 er det gjort rede for de av europarådskonvensjonens bestemmelser som har størst betydning for lovforslaget som fremmes i denne proposisjonen. Hovedpunktene i tilleggsprotokollen som ble vedtatt etter at Straffelovrådet avga sin utredning, vil bli behandlet i punkt 4.17. Forpliktelsene etter konvensjonen og tilleggsprotokollen er sammenholdt med gjeldende norsk straffelovgivning, med sikte på å avdekke behovet for lovendringer. Etter departementets syn er behovet for lovendringer noe større enn Straffelovrådet konkluderer med etter sin gjennomgåelse av europarådskonvensjonen, se NOU 2002: 22 side 14–21.

Både europarådskonvensjonen og tilleggsprotokollen er inntatt som vedlegg til proposisjonen.

Av bestemmelsene i europarådskonvensjonen som ikke drøftes særskilt, kan det være grunn til å nevne artikkel 24, som fastslår at GRECO har ansvaret for å overvåke de kontraherende parters gjennomføring av konvensjonen. For øvrig gjelder kapittel IV internasjonalt samarbeid, mens kapittel V inneholder sluttbestemmelser. Av disse er det særlig grunn til å merke seg artikkel 37 nr. 1, som åpner for at de kontraherende stater ved ratifikasjon av konvensjonen kan forbeholde seg retten til ikke å innføre straffebestemmelser mot atferden beskrevet i artikkel 4, artikkel 6 til 8, artikkel 10 og artikkel 12. Det samme gjelder den delen av artikkel 5 som retter seg mot passiv bestikkelse.

4.2 Artikkel 1

Medlemsstatene i Europarådet kom ikke til enighet om en generell definisjon av korrupsjonsbegrepet. For å bringe klarhet i hva som er å anse som korrupsjon i konvensjonens forstand, må en derfor gå inn i de enkelte artikler. Europarådskonvensjonen artikkel 1 inneholder imidlertid en del andre begrepsforklaringer.

Etter artikkel 1 bokstav a skal begrepet «offentlig tjenestemann» («public official») i konvensjonen også omfatte statsråder, ordførere og dommere. Gjennom bokstav b utvides begrepet til også å omfatte aktører og innehavere av rettslige embeter («prosecutors and holders of judicial offices»). Be-

grepenes strafferettslige innhold i det land hvor vedkommende utøver sin funksjon, er avgjørende for konvensjonens virkeområde. Ved strafforfølgning av saker som involverer en utenlandsk tjenestemann, må vedkommende likevel være å anse som en offentlig tjenestemann i konvensjonens forstand også i det land hvor saken forfølges, jf. artikkel 1 bokstav c.

Artikkel 1 bokstav d gjør det klart at «ethvert rettssubjekt som har slik status etter den gjeldende nasjonale lovgivning» er å anse som en «juridisk person» («legal person») i konvensjonens forstand. Unntatt skal likevel være stater eller andre offentlige organer under utøvelse av statlig myndighet og internasjonale statlige organisasjoner.

4.3 Artikkel 2 og 3

Europarådskonvensjonen artikkel 2 og 3 retter seg mot korrupsjon begått overfor eller av nasjonale offentlige tjenestemenn.

Etter artikkel 2 skal det være straffbart å love, tilby eller gi utilbørlige fordeler til en nasjonal offentlig tjenestemann for at tjenestemannen skal handle eller unnlate å handle under utøvelse av sine funksjoner («in the exercise of his or her functions»). Artikkel 3 pålegger medlemsstatene å ha straffesanksjoner mot nasjonale offentlige tjenestemenn som anmoder om, mottar eller aksepterer tilbud om slike fordeler.

Både artikkel 2 og 3 gjelder uten hensyn til om fordelene er ment å komme tjenestemannen eller andre til gode. Bestemmelsene tar imidlertid ikke sikte på å ramme utilbørlige fordeler som gis eller mottas etter at tjenestehandlingen er utført, dersom det ikke på forhånd forelå et krav, tilbud eller løfte om en slik fordel.

En fordel må være «utilbørlig» («undue») for å falle inn under anvendelsesområdet for artikkel 2 og 3. Av forarbeidene (Explanatory Report on the Criminal Law Convention on Corruption) går det frem at konvensjonsstatene ved dette har ment å unnta «advantages permitted by the law or by administrative rules as well as minimum gifts, gifts of very low value or socially acceptable gifts», se punkt 38.

Atferden beskrevet i artikkel 2 og 3 skal være straffbar selv om tjenestemannen ikke kunne ha handlet på annen måte innenfor rammen av gjeldende lov og regelverk, og selv om det må legges til grunn at tjenestemannen ville ha handlet på samme måte også uavhengig av bestikkelsen. Statene har ikke anledning til å operere med tilleggsvilkår for straff som går på at tjenestemannen må ha påtatt seg å handle pliktstridig eller liknende, se forarbeidene punkt 39:

«Bribery provisions of certain member States of the Council of Europe make some distinctions, as to whether the act, which is solicited, is a part of the official's duty or whether he is going beyond his duties. ... As far as criminal law is concerned, if an official receives a benefit in return for acting in accordance with his duties, this would already constitute a criminal offence. Should the official act in a manner, which is prohibited or arbitrary, he would be liable for a more serious offence. If he should not have handled the case at all, for instance a licence should not have been given, the official would be liable to having committed a more serious form of bribery which usually carries a heavier penalty. Such an extra-element of 'breach of duty' was, however, not considered to be necessary for the purposes of this Convention. The drafters of the Convention considered that the decisive element of the offence was not whether the official had any discretion to act as requested by the briber, but whether he had been offered, given or promised a bribe in order to obtain something from him. The briber may not even have known whether the official had discretion or not, this element being, for the purpose of this provision, irrelevant. Thus, the Convention aims at safeguarding the confidence of citizens in the fairness of Public Administration which would be severely undermined, even if the official would have acted in the same way without the bribe. In a democratic State public servants are, as a general rule, remunerated from public budgets and not directly by the citizens or by private companies. In addition, the notion of 'breach of duty' adds an element of ambiguity that makes more difficult the prosecution of this offence, by requiring to prove that the public official was expected to act against his duties or was expected to exercise his discretion for the benefit of the briber. States that require such an extra-element for bribery would therefore have to ensure that they could implement the definition of bribery under Article 2 of this Convention without hindering its objective.»

Straffelovrådet antar at straffeloven § 128 tilfredsstillende forpliktelser som kan utledes av artikkel

2, samt at straffeloven §§ 112 og 113 antagelig oppfyller kravene i artikkel 3. Departementet stiller seg for sin del tvilende til om gjeldende norsk straffelovgivning oppfyller kravene som følger av artikkel 2 og 3. Straffeloven § 128 gjelder bare hvor en tjenestemann søkes påvirket til å handle «uretmæssig», mens straffeloven § 113 bare kan anvendes hvor en bestikkelse kreves eller mottas som motytelse for en «pliktstridig» handling. Selv om både begrepet «pliktstridig» i § 113 og urettmessighetskravet i § 128 har vært tolket vidt, fremstår disse straffbarhetsvilkårene etter departementets oppfatning som problematiske i forhold til konvensjonens krav.

Straffeloven § 112 kan anvendes selv om tjenestemannen ikke har opptrådt eller påtatt seg å oppføre pliktstridig. Overtredelser av dette straffebudet kan imidlertid bare straffes med bøter eller fengsel inntil seks måneder. Bestemmelsen tilfredsstillende derfor trolig ikke kravene i konvensjonen artikkel 19 om effektive, forholdsmessige og forebyggende straffesanksjoner («effective, proportionate and dissuasive sanctions»). Tilsvarende innvendinger kan reises mot § 128, som har en øvre strafferamme på fengsel inntil ett år. Se for øvrig punkt 4.14.

4.4 Artikkel 4

Europarådskonvensjonen artikkel 4 retter seg mot aktiv og passiv bestikkelse av medlemmer av nasjonale offentlige forsamlinger som utøver lovgivnings- eller forvaltningsmyndighet. Artikkel 4 gjelder også på lokalt og regionalt nivå, og uten hensyn til om det enkelte medlem er valgt eller utnevnt på annen måte.

Tjenestemannsbegrepet i norsk strafferett er vidt, og straffeloven §§ 112, 113 og 128 antas å ha samme rekkevidde i forhold til korrupsjon begått av eller overfor medlemmer av nasjonale offentlige forsamlinger som i forhold til korrupsjon begått av eller overfor nasjonale offentlige tjenestemenn. Det som er skrevet om forholdet til gjeldende norsk rett i punkt 4.3, har derfor gyldighet også i forhold til artikkel 4.

4.5 Artikkel 5 og 6

Europarådskonvensjonen artikkel 5 fastslår at korrupsjonshandlingene beskrevet i artikkel 2 og 3 skal være straffbare også dersom de er begått av eller overfor en utenlandsk offentlig tjenestemann.

Norge er allerede folkerettslig forpliktet til å ha straffebestemmelser mot aktiv bestikkelse av uten-

landske offentlige tjenestemenn, jf. OECD-konvensjonen artikkel 1.

Europarådskonvensjonen artikkel 5 gjelder både ved aktiv og passiv bestikkelse av utenlandske offentlige tjenestemenn. Av henvisningen til gjerningsbeskrivelsene i artikkel 2 og 3 følger det at det i utgangspunktet ikke kan gjøres til et vilkår for straff at tjenestemannen må ha opptrådt pliktstridig eller liknende. Konvensjonen artikkel 36 åpner likevel for at den enkelte stat ved ratifikasjonen av konvensjonen kan avgi erklæring om at artikkel 5 bare vil bli gjennomført i intern rett i den grad bestikkelsen var ment å påvirke den utenlandske offentlige tjenestemannen til å opptre pliktstridig. Departementet finner ikke grunn til å anbefale at Norge avgir en slik erklæring, se punkt 5.3.5.

Spørsmål om straff ved bestikkelse av utenlandske offentlige tjenestemenn og tjenestemenn i mellomstatlige organisasjoner reguleres i dag av straffeloven § 128, jf. bestemmelsens annet ledd. Straffeloven § 128 forutsetter at den aktive bestikker må forsøke å påvirke tjenestemannen til å handle «uretmæssig». Det er derfor tvilsomt om bestemmelsen fullt ut tilfredsstillende de krav som stilles i artikkel 5, med mindre det avgis en erklæring som nevnt i artikkel 36.

Straffeloven §§ 112 og 113 hjemler ikke straff for utenlandske offentlige tjenestemenn som krever eller mottar bestikkelser. Selv om straffeloven §§ 275 og 276 vil kunne anvendes i noen av disse tilfellene, antar departementet at det er nødvendig med en lovendring for å sikre oppfyllelsen av Norges forpliktelser etter artikkel 5, også for så vidt gjelder passiv bestikkelse av utenlandske offentlige tjenestemenn.

Konvensjonen artikkel 6 er bygd opp over samme lest som artikkel 5, men retter seg mot korrupsjon begått av eller overfor medlemmer av utenlandske offentlige forsamlinger som utøver lovgivnings- eller forvaltningsmyndighet. Rettstilstanden i Norge er den samme i forhold til denne personkretsen som i forhold til utenlandske offentlige tjenestemenn. Av dette følger at heller ikke artikkel 6 kan gjennomføres i norsk rett uten lovendringer.

4.6 Artikkel 7 og 8

Artikkel 7 og 8 pålegger de deltakende stater å ha straffebestemmelser som retter seg mot henholdsvis aktiv og passiv korrupsjon i tilknytning til privat virksomhet. Gjennom artikkel 7 forplikter Norge seg til å gjøre det straffbart «å love, tilby eller gi enhver utilbørlig fordel til en person som i enhver egenskap leder eller arbeider for organer i privat

sektor, til ham eller henne selv eller til en annen, for at han eller hun skal handle eller unnlate å handle i strid med sine plikter». Artikkel 8 om passiv bestikkelse fremstår langt på vei som et speilbilde av artikkel 7.

Artikkel 7 og 8 gjelder bare ved bestikkelse av personer som leder eller arbeider for «organer i privat sektor» («private sector entities»). Dette begrepet skal tolkes vidt, og omfatter, foruten privatpersoner, blant annet selskaper og stiftelser. Det gjelder ikke noe krav om at organet må være å anse som en juridisk person i konvensjonens forstand. Det avgjørende er om enheten «entirely or to a determining extent» eies av private, se punkt 54 i konvensjonens forarbeider.

Europarådskonvensjonens bestemmelser mot korrupsjon i privat virksomhet er ikke like vidtrekkelige som de av konvensjonens bestemmelser som retter seg mot korrupsjon i offentlig sektor. Grensen mellom offentlig og privat virksomhet har derfor betydning for konvensjonens rekkevidde.

Forpliktelsene etter artikkel 7 og 8 gjelder bare i forhold til korrupsjon begått «under utøvelse av næringsvirksomhet» («in the course of business activity»), se forarbeidene punkt 53:

«First of all, Article 7 restricts the scope of private bribery to the domain of 'business activity', thus deliberately excluding any non-profit oriented activities carried out by persons or organisations, e.g. by associations or other NGO's. This choice was made to focus on the most vulnerable sector, i.e. the business sector. Of course, this may leave some gaps, which Governments may wish to fill: nothing would prevent a signatory State from implementing this provision without the restriction to 'in the course of business activities'. 'Business activity' is to be interpreted in a broad sense: it means any kind of commercial activity, in particular trading in goods and delivering services, including services to the public (transport, telecommunication etc).»

Konvensjonsstatene står med andre ord fritt med hensyn til om de i strafferettslig sammenheng ønsker å likestille korrupsjon begått i tilknytning til privat virksomhet som ikke er profittmotivert, med korrupsjon begått i tilknytning til utøvelse av næringsvirksomhet.

Kravet i artikkel 7 og 8 om at mottakeren må «lede eller arbeide for» («direct or work for») et organ i privat sektor, innebærer ikke noe krav om at vedkommende må være ansatt eller liknende. Bestikkelse av advokater, konsulenter og andre med oppdrag av begrenset varighet faller også inn under bestemmelsenes virkeområde.

Artikkel 7 og 8 gjelder imidlertid bare hvor den

ansatte, advokaten eller konsulenten krever eller mottar en bestikkelse for å opptre pliktstridig («in breach of their duties»). Regelen her er altså en annen enn ved korrupsjon i offentlig sektor, se punkt 4.3. Pliktstridig atferd foreligger ikke bare når den passive bestikker opptre i strid med plikter som kan utledes av kontrakt, instruks eller liknende, men også når vedkommende opptre i strid med den alminnelige lojalitetsplikten som gjelder i forhold til arbeids- og oppdragsgivere. Denne lojalitetsplikten vil ofte være brutt hvor mottakeren av en gave eller en annen fordel ikke har informert eller innhentet godkjennelse fra sin arbeids- eller oppdragsgiver før han mottar gaven eller fordelene, se punkt 55 i konvensjonens forarbeider.

I praksis er det i dag utroskapsbestemmelsene i straffeloven §§ 275 og 276 som anvendes i saker hvor det er aktuelt med straffesanksjoner mot korrupsjon i private virksomheter. Disse bestemmelsene tilfredsstillende ikke fullt ut kravene som stilles i artikkel 7 og 8, blant annet fordi personkretsen som kan straffes for utroskap, er begrenset på en måte som er vanskelig å forene med konvensjonens krav, jf. formuleringen «styrer eller har tilsyn med». Bestemmelsene om utroskap kan heller ikke anvendes dersom gjerningspersonen trodde at disposisjonen var i prinsippalens interesse. I disse situasjonene kan heller ikke den aktive bestikker straffes for medvirkning til utroskap, se punkt 3.3.1.

Anvendelsesområdet for straffeloven § 405 b og markedsføringsloven § 6 er begrenset i flere retninger, og bestemmelsene har hatt en svært begrenset praktisk betydning. Se om disse bestemmelsene i punkt 3.3.2 og 3.3.3. Heller ikke disse straffebudene tilfredsstillende de krav som stilles i artikkel 7 og 8. Til dette kommer at strafferammene er svært lave, og ikke egnet til å tilfredstillende kravene i artikkel 19 om effektive, forholdsmessige og forebyggende straffesanksjoner («effective, proportionate and dissuasive sanctions»).

4.7 Artikkel 9, 10 og 11

Europarådskonvensjonen artikkel 9 gjelder ved bestikkelse av tjenestemenn og andre ansatte i internasjonale mellomstatlige og overstatlige organisasjoner, mens artikkel 10 gjelder ved bestikkelse av medlemmer av internasjonale parlamentarikerforsamlinger. Artikkel 11 retter seg mot bestikkelse av dommere og andre ansatte i internasjonale domstoler. Alle tre artikler pålegger statene å ha straffebud som retter seg mot både den aktive og den passive bestikker.

Dommere og ansatte i internasjonale voldgifts-

domstoler faller utenfor virkeområdet for artikkel 11. Gjennom tilleggsprotokollen forplikter konvensjonsstatene seg imidlertid til også å ha straffebestemmelser som gjelder ved bestikkelse av utenlandske voldgiftsdommere, se punkt 4.17.

Den som aktivt bestikker personer som nevnt i artikkel 9, 10 og 11, vil i en del tilfeller kunne straffes med hjemmel i straffeloven § 128, jf. bestemmelsens annet ledd og lov 15. juni 2001 nr. 65 om gjennomføring i norsk rett av Den internasjonale straffedomstols vedtekter 17. juli 1998 (Roma-vedtektene) § 12 annet ledd. Straffeloven §§ 112 og 113 hjemler ikke straff for andre enn norske offentlige tjenestemenn, og § 114 gjelder i utgangspunktet bare for dommere som har sitt virke i norske domstoler. Selv om §§ 112–114 kan anvendes overfor dommere og andre ansatte ved Den internasjonale straffedomstolen, jf. lov 15. juni 2001 nr. 65 § 12 tredje ledd, kommer bestemmelsene til kort i forhold til kravene i artikkel 9, 10 og 11. Det samme gjelder straffeloven §§ 275 og 276, som dessuten inneholder straffbarhetsvilkår som ikke lar seg forene med konvensjonens krav, se punkt 3.3.1. Departementet antar derfor at europarådskonvensjonen artikkel 9, 10 og 11 ikke kan gjennomføres i norsk rett uten lovendringer.

4.8 Artikkel 12

Bestemmelsen om påvirkningshandel («trading in influence») i artikkel 12 tar sikte på å motvirke bakgrunnskorrupsjon i offentlig sektor. Bestemmelsen pålegger konvensjonsstatene å gjøre det straffbart «å love, gi eller tilby en utilbørlig fordel til en person som hevder eller bekrefter at han eller hun kan utøve utilbørlig påvirkning på beslutningstakingen til en person nevnt i artikkel 2, artikkel 4 til 6 og artikkel 9 til 11 som vederlag for fordelene, uansett om den utilbørlige fordelene er til ham eller henne selv eller til en annen, samt å anmode om, motta eller godta tilbudet eller løftet om slik fordel som vederlag for påvirkningen, uansett om påvirkningen utøves eller ikke, eller uansett om påvirkningen fører til det påtenkte resultatet eller ikke». Under punkt 64 i den forklarende rapporten gjøres det rede for årsakene til at bestemmelsen ble tatt med i konvensjonen:

«Criminalising trading in influence seeks to reach the close circle of the official or the political party to which he belongs and to tackle the corrupt behaviour of those persons who are in the neighbourhood of power and try to obtain advantages from their situation, contributing to

the atmosphere of corruption. It permits Contracting Parties to tackle the so-called 'background corruption', which undermines the trust placed by citizens on the fairness of public administration. The purpose of the present Convention being to improve the battery of criminal law measures against corruption it appeared essential to introduce this offence of trading in influence, which would be relatively new to some States.»

Norsk straffelovgivning tilfredsstiller ikke de krav som kan utledes av artikkel 12. Straffelovrådets forslag til ny straffeloven § 276 a er basert på at artikkel 12 ikke gjennomføres fullt ut i norsk rett. Dette forutsetter at Norge tar et forbehold på dette punktet, slik artikkel 37 nr. 1 åpner for. Departementet oppfatter det som uheldig om Norge tar forbehold i tilknytning til gjennomføringen av artikkel 12, og foreslår at det inntas en egen bestemmelse om påvirkningshandel i straffeloven § 276 c, se punkt 6.4.1.

4.9 Artikkel 13

Artikkel 13 viser til artikkel 6 nr. 1 og 2 i Europarådets konvensjon 8. november 1990 om hvitvasking, ransaking, beslag og inndragning. Handlingene som der er beskrevet, skal være straffbare også hvor utbyttet stammer fra korrupsjon, jf. artikkel 2 til 12.

Bestemmelsen gjør det ikke påkrevd å endre straffeloven § 317 om heleri, som gjelder befatning med utbytte fra alle former for straffbare handlinger. Norges forpliktelser etter artikkel 13 vil likevel først være gjennomført idet samtlige av de handlinger som er beskrevet i artikkel 2 til 12, er gjort straffbare også etter norsk rett, jf. forslaget til nye §§ 276 a, 276 b og 276 c i straffeloven.

4.10 Artikkel 14

Fordi regnskapsovertredelser ofte forekommer i sammenheng med korrupsjon, eller for å dekke over allerede foretatte korrupsjonshandlinger, pålegges de kontraherende stater å ha sanksjoner mot «å lage eller bruke en faktura eller et annet regnskapsdokument eller -bok som inneholder falske eller ufullstendige opplysninger», jf. artikkel 14 bokstav a, samt mot «rettsstridig å unnlate å bokføre en betaling», jf. bokstav b. Dette gjelder likevel bare i forhold til regnskapsovertredelser som begås forsettlig og «for å begå, skjule eller dekke over

de straffbare forhold som er nevnt i artikkel 2 til 12».

Bokstav b retter seg bare mot unnlatelser som skjer «rettsstridig» («unlawfully»). I dette ligger et krav om at gjerningspersonen må ha brutt en rettslig norm, se forarbeidene punkt 73:

«The second indent contains an omission-act, i.e. someone fails to record a payment, coupled with a specific qualifying element, i.e. 'unlawfully'. The latter indicates that only where a legal duty is placed upon the relevant persons (e.g. company accountants) to record payments, the omission thereof should become a punishable act.»

Forfalskning og bruk av falskt dokument er straffbart etter straffeloven §§ 182 og 185. Handlingene beskrevet i artikkel 14 bokstav a vil også utgjøre overtredelser av regnskapsloven med forskrifter. Departementet legger til grunn at det samme gjelder unnlattelsene beskrevet i artikkel 14 bokstav b. Straffelovrådet mener riktignok at det er usikkert om regnskapsloven alltid kan sies å være brutt i tilfeller hvor gjerningspersonen bare har unnlatt å bokføre en betaling som er brukt til å bestikke noen, uten at betalingen er koblet til en uriktig faktura eller et annet uriktig bilag. Men rådet synes ved dette å ha oversett at artikkel 14 bokstav b bare retter seg mot rettsstridige unnlattelseshandlinger. Departementet legger til grunn at unnlattelsen i det minste må bryte med god regnskapsskikk, jf. regnskapsloven § 4–6, for at det skal inntre en plikt til å operere med straffesanksjoner.

Departementet vurderer det derfor ikke som tvilsomt at regnskapsovertredelsene beskrevet i artikkel 14 bokstav a og b i det minste vil kunne straffes etter regnskapsloven § 8–5 annet ledd. Denne bestemmelsen inneholder ikke noe krav om at overtredelsen må være vesentlig for at gjerningspersonen skal kunne straffes. Ikke vesentlige overtredelser av regnskapsloven straffes med bøter eller fengsel inntil tre måneder. Ved gjentatt overtredelse av § 8–5 annet ledd forhøyes strafferammen til fengsel inntil seks måneder, jf. bestemmelsens tredje ledd annet punktum.

Vesentlige regnskapsovertredelser kan straffes med bøter eller fengsel inntil tre år, jf. regnskapsloven § 8–5 første ledd. Straff for vesentlige regnskapsovertredelser kan også idømmes etter straffeloven § 286, som har en øvre strafferamme på ett år. Foreligger særlig skjerpene omstendigheter, kan fengsel inntil tre år anvendes. Særlig regnskapsovertredelsene beskrevet i artikkel 14 bokstav a vil ofte måtte sies å være vesentlige.

Konvensjonsstatene står fritt til å velge mellom

strafferettslige og andre sanksjoner mot regnskaps- overtredelsene nevnt i artikkel 14. Dersom handlingene først er straffbare, er den enkelte stat likevel forpliktet til å fastsette «effektive, forholdsmessige og forebyggende sanksjoner og tiltak, herunder straff som innebærer frihetsberøvelse som kan gi grunnlag for utlevering når det straffbare forholdet er begått av en fysisk person», jf. artikkel 19 nr. 1. Den lave strafferammen i regnskapsloven § 8–5 annet ledd kan utgjøre et problem i forhold til kravene i artikkel 19, se punkt 4.14.

4.11 Artikkel 15

Gjennom europarådskonvensjonen artikkel 15 forplikter konvensjonsstatene seg til å gjøre det straffbart å «medvirke til et straffbart forhold fastsatt i samsvar med denne konvensjonen».

Verken straffeloven § 112, § 113 eller § 405 b inneholder noe medvirkningstillegg, og det er derfor tvilsomt om disse bestemmelsene er i samsvar med forpliktelsene som kan utledes av denne konvensjonsbestemmelsen, også når §§ 112 og 113 ses i sammenheng med § 125.

4.12 Artikkel 17

Europarådskonvensjonen artikkel 17 nr. 1 gjør det klart at konvensjonsstatene må sørge for å ha jurisdiksjon i forhold til korrupsjonshandlingene beskrevet i artikkel 2 til 14 i tilfeller hvor:

- «a) det straffbare forholdet er begått helt eller delvis på partens territorium,
- b) gjerningsmannen er en av partens borgere, en av dens offentlige tjenestemenn, eller medlem av en av dens nasjonale offentlige forsamlinger, eller
- c) det straffbare forholdet involverer en av partens offentlige tjenestemenn eller medlemmer av dens nasjonale offentlige forsamlinger eller en annen person nevnt i artikkel 9 til 11 som samtidig er en av partens borgere.»

Kravene i artikkel 17 nr. 1 bokstav a er tilfredsstillt gjennom straffeloven § 12 første ledd nr. 1 bokstav a, som lar norsk straffelov få anvendelse på straffbare handlinger som helt eller delvis er begått på norsk territorium.

Artikkel 17 nr. 1 bokstav b og c gjør det påkrevd med visse endringer i bestemmelsene om norsk straffelovgivnings stedlige virkeområde. Etter straffeloven § 12 første ledd nr. 3 bokstav a kommer en del særskilt nevnte kapitler og bestemmelser i straffeloven til anvendelse på handlinger som er fo-

retatt i utlandet av norske borgere og personer hjemmehørende i Norge. Straffeloven kapittel 26, hvor §§ 276 a, 276 b og 276 c er foreslått plassert, er blant disse. Det kan imidlertid tenkes tilfeller som § 12 første ledd nr. 3 bokstav a ikke fanger opp, og som etter artikkel 17 bokstav b og c forutsettes å kunne pådømmes i Norge. Det kan for eksempel være at en norsk tjenestemann som verken er norsk borger eller hjemmehørende i Norge, lar seg bestikke i utlandet.

4.13 Artikkel 18

I grove trekk følger det av artikkel 18 nr. 1 at konvensjonsstatene plikter å sørge for at juridiske personer kan holdes ansvarlige for aktiv bestikkelse, påvirkningshandel og hvitvasking som er begått til fordel for den juridiske personen av en fysisk person i en ledende stilling. I artikkel 18 nr. 2 utvides dette til også å gjelde hvor den juridiske personen gjennom fravær av tilsyn eller kontroll har gjort det mulig for en fysisk person å utføre handlinger som beskrevet i nr. 1 til fordel for den juridiske personen. Kravet i artikkel 18 om at den juridiske personen skal kunne holdes «ansvarlig» («liable») kan ikke leses som et krav om at det må innføres straffesanksjoner, jf. punkt 86 i konvensjonens forarbeider, hvor det likevel presiseres at sanksjonene som velges, må være effektive, forholdsmessige og forebyggende, jf. artikkel 19 nr. 2.

Bestemmelsene i artikkel 18 nr. 1 og 2 skal ikke være til hinder for å holde fysiske personer til ansvar for samme forhold, se artikkel 18 nr. 3.

Departementet antar at bestemmelsene om foretaksstraff i straffeloven kapittel 3 a oppfyller konvensjonens krav til ansvar for juridiske personer. Dette gjelder selv om ansvaret etter de nevnte bestemmelsene er fakultativt, jf. ordet «kan» i straffeloven § 48 a første ledd. Departementet understreker samtidig viktigheten av at bøtene i saker om foretaksstraff på grunnlag av korrupsjon legges på et nivå som fremstår som effektivt, forholdsmessig og forebyggende, jf. artikkel 19 nr. 2.

4.14 Artikkel 19

Europarådskonvensjonen artikkel 19 er allerede berørt flere ganger. Bestemmelsens nr. 1 gjør det klart at de deltakende stater er forpliktet til å fastsette «effektive, forholdsmessige og forebyggende sanksjoner og tiltak, herunder straff som innebærer frihetsberøvelse som kan gi grunnlag for utleve-

ring når det straffbare forholdet er begått av en fysisk person». Dette er utdypet i forarbeidene til konvensjonen, se punkt 89:

«This provision involves the obligation to attach to the commission of these offences by natural persons penalties of imprisonment of a certain duration ('which can give rise to extradition'). This provision does not mean that a prison sentence must be imposed every time that a person is found guilty of having committed a corruption offence established in accordance with this Convention but that the Criminal Code should provide for the possibility of imposing prison sentences of a certain level in such cases.»

Departementet antar at verken straffebudene i straffeloven §§ 112, 128 og 405 b eller markedsføringsloven § 17, jf. § 6, tilfredsstillende kravene som stilles i artikkel 19 nr. 1. Dette stiller seg annerledes for departementets forslag til nye straffebud mot korrupsjon. Forslaget innebærer at den øvre strafferammen settes til tre år ved simpel korrupsjon og påvirkningshandel, mens grov korrupsjon kan straffes med fengsel inntil ti år. De foreslåtte strafferammene innebærer at utlevering av fremmede borgere kan skje på grunnlag av korrupsjon og påvirkningshandel, uavhengig av om handlingen er grov eller ikke, jf. lov 13. juni 1975 nr. 37 om utlevering av lovbrytere m.v. (utleveringsloven) § 3 nr. 1 første punktum. Om adgangen til utlevering etter gjeldende rett, se NOU 2002: 22 side 20–21.

Kravene i artikkel 19 nr. 1 reiser særlige spørsmål i forhold til artikkel 14, se punkt 4.10. I utgangspunktet står den enkelte stat fritt til å velge mellom strafferettslige og andre sanksjoner mot regnskapsovertredelsene nevnt i artikkel 14. Deresom en stat velger å ta i bruk strafferettslige sanksjoner, må imidlertid disse utformes på en måte som tilfredsstillende de krav som stilles i artikkel 19 nr. 1, jf. forarbeidene til konvensjonen punkt 90:

«Because the offences referred to in Article 14 shall be made punishable under either criminal or administrative law, this article is only applicable to those offences in so far as these offences have been established as criminal offences.»

Departementet antar at regnskapsovertredelser av den art som er beskrevet i artikkel 14, jf. særlig bokstav b, i en del tilfeller ikke vil være å anse som vesentlige. Dette gjelder både i forhold til regnskapsloven § 8–5 første ledd og i forhold til straffeloven § 286. I disse tilfellene må eventuelle straffesanksjoner ha grunnlag i regnskapsloven § 8–5 annet ledd. Overtredelser av denne bestemmelsen kan – med mindre det foreligger gjentatt overtredelse – bare straffes med bøter eller fengsel inntil

tre måneder. Utlevering i slike saker kan derfor ikke skje med hjemmel i utleveringsloven § 3 nr. 1 første punktum. Fordi europarådskonvensjonen artikkel 27 inneholder bestemmelser om utlevering, kan imidlertid utlevering skje med hjemmel i utleveringsloven § 3 nr. 2.

Om strafferammen på tre måneder i regnskapsloven § 8–5 annet ledd, uavhengig av dette, kan sies å være effektiv, forholdsmessig og forebyggende, står for departementet som noe uklart. Departementet legger imidlertid til grunn at det neppe har vært meningen at mer bagatellmessige regnskapsovertredelser skal straffes like strengt som korrupsjonshandlinger. Departementet foreslår derfor ingen lovendringer på dette området nå. Både regnskapsloven § 8–5 og straffeloven § 286 vil imidlertid bli vurdert endret i forbindelse med arbeidet med ny straffelov, jf. NOU 2002: 4.

Etter forslaget til ny straffeloven § 276 b annet ledd skal det i vurderingen av om en korrupsjonshandling er grov eller ikke, legges vekt på om det er registrert uriktige regnskapsopplysninger, utarbeidet uriktig regnskapsdokumentasjon eller uriktig årsregnskap. Dersom gjerningspersonen har opptrådt som beskrevet i europarådskonvensjonen artikkel 14 eller medvirket til at en slik regnskaps- overtrødelse har funnet sted, vil forholdet ofte være å anse som grovt.

Artikkel 19 nr. 2 er allerede drøftet i tilknytning til behandlingen av artikkel 18. Artikkel 19 nr. 3 stiller krav om at deltakende stater skal kunne inndra eller på annen måte legge beslag på midler til og utbytte fra korrupsjon, eller eiendom med en verdi tilsvarende slikt utbytte. Departementet antar at artikkel 19 nr. 3 allerede må anses gjennomført på en tilfredsstillende måte i norsk rett gjennom straffeprosessloven § 203 om beslag og § 217 om heftelse i formuesgjenstander, jf. bestemmelsene om inn- dragning i straffeloven §§ 34 til 37 d.

4.15 Artikkel 22

Gjennom artikkel 22 forplikter Norge seg til å vedta de tiltak som er nødvendige for å sikre «effektiv og hensiktsmessig» («effective and appropriate») beskyttelse av personer som vitner i eller anmelder korrupsjonssaker, eller som på annen måte samarbeider med politiet eller påtalemyndigheten i slike saker, herunder såkalte «whistle blowers». Om rekkevidden av forpliktelsene etter artikkel 22 står det følgende i forarbeidene til bestemmelsen, se punkt 113:

«In some cases it could be sufficient, for instan-

ce, to maintain their name undisclosed during the proceedings, in other cases they would need bodyguards, in extreme cases more far-reaching witnesses protection measures such as change of identity, work, domicile, etc. might be necessary.»

Departementet har i de senere år satt i verk flere tiltak for å bekjempe bruken av trusler og vold mot kilder, informanter og vitner i straffesaker. Ved lov 28. juli 2000 nr. 73, jf. Ot.prp. nr. 40 (1999–2000), ble det vedtatt en rekke lovtiltak for å beskytte aktørene i straffesaker mot trusler og represalier. Det ble innført et eget straffebud om motarbeiding av rettsvesenet, som skal beskytte alle straffesakens aktører, blant annet kilder, informanter og vitner (straffeloven § 132 a). På nærmere vilkår ble det gitt adgang til å bruke anonyme politinformanter og anonyme vitner i norske straffesaker (straffeprosessloven § 130 a og § 234 a). Det ble også gjort andre endringer i straffeprosessloven for å gjøre vitneplikten mindre belastende også i saker hvor det ikke åpnes for anonym vitneførsel. I Ot.prp. nr. 24 (2002–2003) foreslo departementet dessuten at retten skal kunne beslutte at den siktede og hans forsvarer nektes innsyn i opplysninger som innebærer fare for en alvorlig forbrytelse mot noens liv, helse eller frihet, typisk mot en kilde eller en informant. Lovforslaget er fulgt opp i Innst. O. nr. 73 (2002–2003), jf. Stortingets lovvedtak 1. april 2003.

Lovendringene må ses i sammenheng med praktiske beskyttelsestiltak som politiet kan iverksette for vitner, kilder og informanter som føler seg truet, også i saker som gjelder korrupsjon. Eksempler på slike tiltak er voldsalarm, adressesperre, skjerming i offentlige og private registre, anonymisering av personalia hos politiet, vakthold, transport og ledsagelse, samt tekniske løsninger som boligalarm og installering av sikkerhetslås. I alvorlige saker kan også relokalisering og identitetsbytte være aktuelt. Ved lov 20. desember 2002 nr. 107 ble det åpnet for at personer som står i fare for å bli utsatt for alvorlig kriminalitet rettet mot liv, helse eller frihet, kan gis tillatelse til å benytte fingerte personopplysninger (fiktiv identitet), jf. politiloven § 14 a første ledd.

Departementet antar at norsk straffe- og prosesslovgivning allerede i dag tilfredsstillende de krav som kan utledes av artikkel 22. I tilknytning til den planlagte etterkontrollen av bestemmelsene om anonym vitneførsel i straffeprosessloven § 130 a, er det imidlertid naturlig å vurdere om det bør åpnes for anonym vitneførsel også i enkelte korrupsjonsaker.

4.16 Artikkel 23

Etter europarådskonvensjonen artikkel 23 nr. 1 plikter konvensjonsstatene å vedta lovgivning som åpner for å bruke «spesielle etterforskningsteknikker» («special investigative techniques») for å lette innsamling av bevismateriale i tilknytning til korrupsjonshandlinger, samt for å identifisere, oppspore, fryse og beslaglegge midler til og utbytte fra korrupsjon, jf. artikkel 19 nr. 3. Det antas at Norge allerede i dag har et regelverk som tilfredsstillende kravene i artikkel 23. Til dette kommer at den foreslåtte strafferammen i forslaget til ny straffeloven § 276 b vil åpne for kommunikasjonsavlytting ved mistanke om grov korrupsjon, se punkt 10.

Forpliktelsene som kan utledes av artikkel 23 nr. 2 og 3, som stiller krav om ordninger som åpner for å pålegge banker og finansinstitusjoner å gjøre dokumenter tilgjengelige uten hensyn til taushetsplikten, antas tilfredsstillende gjennom lov 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner § 2–17 om tiltak mot hvitvasking av penger.

4.17 Tilleggsprotokollen

Europarådets stedfortrederkomité vedtok 22. januar 2003 en tilleggsprotokoll til Europarådets straffereettslige konvensjon om korrupsjon. Protokollen utvider konvensjonens virkeområde til også å omfatte aktiv og passiv bestikkelse av voldgiftsdommere og jurymedlemmer, uavhengig av om disse utøver sine verv i henhold til norsk eller utenlandsk rett. Tilleggsprotokollen artikkel 1 bestemmer at begrepet «jurymedlem» skal omfatte alle legpersoner som opptre som medlem av et kollegialt organ som er pålagt å avgjøre skyldspørsmålet i en straffesak. Norske meddommere er derfor å betrakte som jurymedlemmer i konvensjonens forstand.

Norske meddommere og lagrettemedlemmer som lar seg bestikke, kan straffes med fengsel inntil åtte år, jf. straffeloven § 114 første ledd. Etter annet ledd gjelder det samme for voldgiftsdommere som utøver sine verv i henhold til norsk lovgivning, «forsaavidt Voldgiftskjendelsen har Domsvirking». Gjeldende norsk rett antas derfor et stykke på vei å tilfredsstillende de krav som stilles i tilleggsprotokollen, for så vidt gjelder passiv korrupsjon.

Det er imidlertid tvilsomt om § 114 kan anvendes hvor den passive bestikker er en voldgiftsdommer som utfører sine oppgaver etter en annen stats lovgivning om voldgift eller et jurymedlem som fungerer innenfor et annet lands rettsorden. Tilleggsprotokollen artikkel 4 og 6, som gjør det klart at sta-

tene må ha straffebestemmelser mot passiv korrupsjon som også retter seg mot disse persongruppene, krever derfor lovendringer.

Tilleggsprotokollen artikkel 2, 4 og 6 bestemmer dessuten at konvensjonsstatene må kriminalisere aktive korrupsjonshandlinger, uavhengig av om voldgiftsdommeren eller jurymedlemmet utøver sitt verv i henhold til norsk eller utenlandsk rett. Straffeloven § 128 retter seg utelukkende mot bestikkelse av norske og utenlandske offentlige tjenestemenn og tjenestemenn i mellomstatlige organisasjoner, og oppfyller ikke de krav som kan utledes av tilleggsprotokollen på dette punkt. Markedsføringsloven § 6, jf. § 17 forutsetter at mottakeren

er «ansatt hos eller opptrer på vegne av en annen» som ikke kjenner til bestikkelsen, og gjelder uansett bare ved bestikkelse i «næringsvirksomhet». Når det gjelder straffelovens regler om utroskap, kan voldgiftsdommere og jurymedlemmer neppe sies å «styre eller ha tilsyn med» en annens anliggender, jf. straffeloven § 275. Den aktive bestikker kan derfor i disse tilfellene ikke dømmes for medvirkning til utroskap. Til dette kommer at virkeområdet for utroskapsbestemmelsene er undergitt andre begrensninger som er vanskelige å harmonere med konvensjonens krav, se punkt 3.3.1 og punkt 4.6 om de tilsvarende problemstillingene i forhold til hovedkonvensjonen artikkel 7 og 8.

5 Generelt om behovet for og utformingen av en eller flere nye straffebestemmelser mot korrupsjon

5.1 Straffelovrådets forslag

Straffelovrådet har vurdert om en tilpasning av norsk rett til europarådskonvensjonen bør skje gjennom endringer i straffeloven §§ 112, 113 og 128, samt ved å gi en ny bestemmelse om korrupsjon i private forhold, men konkluderer med at det mest hensiktsmessige vil være å regulere alle spørsmål om straffansvar for korrupsjon samlet i en ny generell bestemmelse. Europarådskonvensjonen gjør det under enhver omstendighet nødvendig med en total omredigering av regelverket på dette området. Straffelovrådet kan ikke se at det er grunn til å videreføre skillet mellom korrupsjon i offentlig og privat sektor som preger gjeldende straffelovgivning, og foreslår at en ny alminnelig straffebestemmelse utformes med sikte på å ramme både aktive og passive korrupsjonshandlinger.

Den nye straffebestemmelsen foreslås inntatt som ny straffeloven § 276 a. Forslaget lyder slik:

«Den som for seg eller andre krever eller mottar en utilbørlig fordel, eller aksepterer løfte om en sådan i anledning tjeneste, verv eller oppdrag eller medvirker dertil, straffes for korrupsjon med bøter eller fengsel inntil 3 år.

På samme måte straffes for korrupsjon den som gir, tilbyr eller lover noen en utilbørlig fordel i anledning tjeneste, verv eller oppdrag for å oppnå en ytelse for seg eller andre eller medvirker dertil.

Grov korrupsjon straffes med fengsel inntil 10 år. Ved avgjørelsen av om korrupsjonshandlingen er grov skal det særlig legges vekt på om handlingen er forøvd av offentlig tjenestemann eller noen annen ved brudd på den særlige tillit som følger med hans stilling eller virksomhet, om saken omfatter store verdier, eller om det foreligger en risiko for betydelig tap som følge av korrupsjonshandlingen.

Handling som nevnt i annet ledd omfatter også tjeneste, verv eller oppdrag i utlandet og i mellomstatlige organisasjoner.»

I NOU 2002: 22 gir Straffelovrådet en oversikt over de interesser forslaget i hovedsak er ment å ivareta (se side 30):

«Kriminalisering av korrupsjon i det offentlige må ses i sammenheng med det alminnelige saklighetskrav som gjelder all utøvelse av offentlig

myndighet. Sammen med habilitetsregler og andre bestemmelser, bidrar forbud mot korrupsjon til at det i offentlig virksomhet ikke finner sted utenforliggende påvirkning og derved uriktig tjenesteutøvelse.

At det treffes uriktige offentlige vedtak som følge av korrupsjon, er i seg selv meget uheldig. Men også for det tilfellet at tjenestemannen ikke yter gjengjeld i form av en uriktig tjenestehandling, gjør han seg sårbar for press ved å motta en bestikkelse. Og under enhver omstendighet vil mottagelse av bestikkelser bli oppfattet av allmennheten dit hen at uriktige tjenestehandlinger finner sted. Dette er i seg selv ødeleggende for folks *tillit* til forvaltningens upartiskhet og integritet. Et vesentlig hensyn ved kriminalisering av korrupsjon er hensynet til allmennhetens tillit til den offentlige virksomhet i alle dets former. En slik tillit er en forutsetning for et stabilt demokrati. Forbud mot så vel aktiv som passiv korrupsjon i offentlig sektor kan begrunnes i hensynet til å opprettholde en velfungerende offentlig administrasjon.

I relasjon til ansatte kjennetegnes korrupsjonshandlingen ved svikaktig og illojal opptreden. Ansatte har innenfor arbeidsavtalen en plikt til å ivareta og fremme arbeidsgivers interesser. Å ta imot bestikkelser vil normalt krenke disse interessene. Dette gjelder både i offentlig og privat virksomhet. Forretningsavtaler kan bli mindre inntektsgivende, og foretakets omdømme og tillit utsettes for skade. Hensynet til vern om eiendom og foretak tilsier således forbud mot korrupsjon. Dertil kommer at korrupsjon virker konkurransevridende og er illojal overfor andre næringsdrivende og forbrukerne. Forbud mot så vel aktiv som passiv korrupsjon i næringslivet kan således også begrunnes i hensynet til den frie konkurransen og til fremme av et velfungerende marked.

En korrupsjonshandling vil videre ofte føre med seg nye tilfeller av korrumpert atferd samt annen form for kriminalitet, slik som utpresning, trusler, dokumentfalsk, regnskapsovertredelser, skatte- og avgiftsunndragelser m.m. Straffebud rettet mot bestikkelser er slik sett også et middel rettet mot svart økonomi.»

Det ligger et vidtgående korrupsjonsbegrep til grunn for både europarådskonvensjonen og Straffelovrådets forslag til ny § 276 a. Grensen mot straffri

opptreden foreslås trukket ved at forslaget bare rammer fordeler som kan karakteriseres som «utilbørlige», se NOU 2002: 22 side 31:

«I lovutkastet til ny § 276 a stilles det krav om at det skal dreie seg om en utilbørlig fordel. Dette er en rettslig standard. Rådet antar at grensen mellom lovlig og ulovlig handling kan reguleres ved denne standarden.

Ved vurderingen av hva som er 'utilbørlig', må det foretas en totalvurdering av situasjonen, hvor en rekke momenter vil spille inn, slik som formålet med ytelsen, ytelsens art og verdi, hvilken grad av åpenhet som foreligger, hvilket regelsett som eksisterer i bedriften eller bransjen, om forholdet gjelder offentlige tjenestemenn eller privat næringsliv, og også ellers hvilken posisjon henholdsvis giver og mottaker til ytelsen har.

Det er ikke tilstrekkelig at forholdet er krittikkverdigg. Ved at loven bruker uttrykket 'utilbørlig' er det gitt en margin slik at tjenestemannen eller den næringsdrivende ikke skal kunne straffes med mindre det foreligger et ganske klart klanderverdig forhold. Vurderingen vil kunne variere noe fra område til område, og det må til syvende og sist overlates til domstolene å trekke grensen.»

Straffelovrådet foreslår at det inntas en subsidiaritetsklausul i straffeloven § 275 tredje ledd, slik at bestemmelsene om utroskap ikke kommer til anvendelse på handlinger som også faller inn under § 276 a.

Straffelovrådets forslag om ikke å gjennomføre artikkel 12 om påvirkningshandel fullt ut, vil bli behandlet separat i punkt 6. Om strafferammer og spørsmål som har tilknytning til grov korrupsjon, se punkt 7. Andre aspekter ved Straffelovrådets forslag blir behandlet i punktene 8 til 10.

5.2 Høringsinstansenes syn

Hordaland statsadvokatembeter mener at de nødvendige tilpasninger til europarådskonvensjonen kan gjennomføres ved endringer i eksisterende straffebestemmelser mot korrupsjon, og at mer omfattende lovendringer bør utstå til arbeidet med å revidere straffeloven er ferdig:

«Utfra Straffelovrådets gjennomgang av Europakonvensjonen i kapittel 3 (pkt 3.3) synes de allerede eksisterende bestemmelser mot korrupsjon i offentlig sektor å oppfylle konvensjonens krav i art 3 og 4. Rådets ønske om en ny og generell bestemmelse er først og fremst begrunnet i angivelige tolknings- og håndhevingsproblemer m v som reglene reiser, jf gjennom-

gangen i kapittel 5 (pkt 5.3.2). Til dette er å bemerke at innholdet i de eksisterende straffebud i svært begrenset grad er prøvd i Høyesterett, med unntak for strl § 128, jf særlig Rt 1993 s. 927. En ny generell bestemmelse endrer ikke dette. Slik forslaget til ny strl § 276 a er utformet vil samme – og ny – kritikk kunne reises også mot denne bestemmelse. Utkastet til strl § 276 a går lengre enn de eksisterende regler og er dessuten adskillig videre i gjerningsbeskrivelsen, jf nedenfor.

Mangel på praksis kan enten illustrere at sakstilfanget neppe er stort, at mørketallene er store eller element av begge deler. Begrunnelsen for et behov for lovendring er på dette punkt ikke helt overbevisende.

Når det gjelder eksisterende regler mot korrupsjon i privat sektor (i hovedsak strl § 275 og høyesterettspraksis etter denne) er det først og fremst konvensjonens art 8 og behovet for å kriminalisere aktiv bestikkelse som aktualiserer lovendring nå, jf rådets gjennomgang av konvensjonens art 7–8 (på s. 17–18) og det aksessoriske medvirkningsansvar som antas å gjelde etter strl § 275. På dette punkt ser man behovet for en endring, men stiller spørsmål ved om endringen bør være som foreslått, med en fellesbestemmelse for alle tilfeller. En revidering og utvidelse av strl §§ 275–276, herunder medvirkningsansvaret, tjener samme formål. En mer omfattende endring kan utstå til vedtakelsen av ny straffelov.»

Hordaland statsadvokatembeter har også innvendinger mot selve utformingen av Straffelovrådets utkast til en ny alminnelig straffebestemmelse mot korrupsjon:

«Etter vår oppfatning er lovteksten for vid i sin utforming, og fremstår som problematisk i forhold til lovskravet. Straffelovrådets egen gjennomgang og drøftelse av grensen mellom det straffbare og straffrie området (særlig på s. 39) viser da også med styrke at utkastet reiser betydelige avgrensingsproblemer. Avgrensingsproblemene knytter seg blant annet til fordelsbegrepet, relasjon mellom giver og mottaker, hvilke regelsett/normer utenfor strafferetten standarden viser til og mer tradisjonelle rettsstridsvurderinger. Rådet inntar (på s. 18 og s. 31) det standpunkt at formuleringen 'utilbørlig fordel' alene skal angi grensen. Dette er vi ikke enig i. Standarden 'utilbørlig' gir svært begrenset veiledning mht å fastslå hvor grensen for straffbar atferd går, sml Andenæs, Alminnelig strafferett (1997) s. 114–116. Det ville i det minste være noe mer klargjørende om utkastet fulgte konvensjonens egen formulering. En vil derfor foreslå at vilkåret 'for at [denne] skal handle eller unnlate å handle under utøvelse av

sine funksjoner' for korrupsjon i offentlig sektor (art 2–3) og 'for at [denne] skal handle eller unnlate å handle i strid med sine plikter' for korrupsjon i privat sektor (art 7–8), inntas i lovteksten.»

Ingen av de øvrige høringsinstansene har innvendinger mot forslaget om å erstatte de eksisterende straffebudene mot korrupsjon med en generell straffebestemmelse mot aktiv og passiv korrupsjon i både offentlig og privat sektor.

Nærings- og handelsdepartementet, Utenriksdepartementet, Advokatforeningen, Domstoladministrasjonen, Politidirektoratet, Skattedirektoratet, Toll- og avgiftsdirektoratet, Transparency International Norge og Politiets Fellesforbund uttrykker generell støtte til forslaget.

ØKOKRIM peker på at Straffelovrådets forslag vil bringe norsk rett på linje med det arbeid som gjøres internasjonalt i kampen mot korrupsjon, og tilføyer at forslaget vil gjøre det enklere å utarbeide statistiske oversikter over korrupsjonssaker i Norge:

«Forslaget, som både omfatter aktiv og passiv bestikkelse i offentlig og privat virksomhet, vil også være en viktig faktor i arbeidet med å utvikle et mer adekvat statistisk grunnlag på dette område. Korrupsjon i privat sektor har i all hovedsak blitt behandlet etter straffeloven §§ 275 og 276 (utroskap), og det har ikke vært mulig å få frem presise tall for hvor mange korrupsjonssaker som politiet og påtalemyndigheten etterforsker hvert år. Manglende statistisk materiale for ulike former for korrupsjon ble også påpekt i GRECOs evaluering av Norge i juli 2002.»

Riksadvokaten stiller seg bak høringsuttalet fra ØKOKRIM.

Dommerforeningen og *Agder lagmannsrett* slutter seg til forslaget om en alminnelig straffebestemmelse mot korrupsjon, men har flere innvendinger mot selve utformingen av Straffelovrådets utkast til ny § 276 a. Det vises blant annet til at språket bør moderniseres og at fjerde ledd i Straffelovrådets utkast til ny § 276 a bør plasseres foran tredje ledd om grov korrupsjon. Både *Dommerforeningen* og *Agder lagmannsrett* er kritiske til utformingen av fjerde ledd i Straffelovrådets utkast til § 276 a, se punkt 8.3. De mener også at det kan være hensiktsmessig å innta en egen paragraf om grov korrupsjon i § 276 b. *Dommerforeningen* har utformet følgende alternative lovforslag:

«§ 276 a

For korrupsjon straffes den som for seg eller andre krever eller mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning tjeneste, verv eller oppdrag, eller som gir eller tilbyr

noen en utilbørlig fordel i anledning tjeneste, verv eller oppdrag for å oppnå en ytelse for seg eller andre. Dette gjelder også tjeneste, verv eller oppdrag i utlandet og i mellomstatlige organisasjoner.

Første ledd gjelder tilsvarende for slike handlinger av eller overfor den som påtar seg å påvirke utføringen av tjeneste, verv eller oppdrag ved utilbørlige midler.

Straffen for korrupsjon er bøter eller fengsel inntil tre år. Medvirkning straffes på samme måte.

§ 276 b

Grov korrupsjon straffes med fengsel inntil 10 år. Ved avgjørelsen av om korrupsjonen er grov, skal det særlig legges vekt på om handlingen er begått av noen i en betrodd stilling, om den er egnet til å gi betydelig økonomisk fordel eller føre til betydelig tap, og om den ellers er særlig samfunnsskadelig.»

Dommerforeningens utkast er utformet med sikte på også å tilfredsstille Norges forpliktelser etter europarådskonvensjonen artikkel 12 om utilbørlig påvirkningshandel, jf. annet ledd i utkastet til ny § 276 a. Se om denne delen av forslaget i punkt 6.3.

Agder lagmannsrett har også utformet et alternativt forslag til lovtekst, som i det alt vesentlige fremstår som identisk med *Dommerforeningens*.

Også *Finansdepartementet* uttrykker generell støtte til Straffelovrådets forslag om en ny og generell straffebestemmelse mot korrupsjon. I likhet med *Dommerforeningen* og *Agder lagmannsrett* stiller *Finansdepartementet* seg likevel kritisk til utformingen av Straffelovrådets utkast til ny § 276 a fjerde ledd, se punkt 8.3.

Finansnæringens Hovedorganisasjon viser til at bekjempelse av korrupsjon bør være en høyt prioritert oppgave for norske myndigheter og fremhever betydningen av internasjonalt samarbeid på dette området.

Konkurransetilsynet uttaler, med tilslutning fra *Arbeids- og administrasjonsdepartementet*, at forslaget også i konkurransemessig sammenheng vil innebære et fremskritt. Tilsynet viser til at korrupsjon ofte vil hindre rettfærdig konkurranse og føre til en mindre effektiv utnyttelse av ressursene.

Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) støtter forslaget om en alminnelig straffebestemmelse mot korrupsjon, men er opptatt av at utilbørlighetsvurderingen praktiseres på en måte som er egnet til å skape forutberegnelighet og ikke fremtvinger endringer i gjeldende praksis i næringslivet:

«Utfordringen er ... å gjennomføre en lovregulering som i tilstrekkelig grad skiller de lovlige handlinger fra de ulovlige; på dette området er

det nødvendigvis ikke enkelt. Ved å gjøre dette som foreslått, gjennom en rettlig standard ('utilbørlig fordel') oppnår man at det er den konkrete handling i sin aktuelle kontekst som skal vurderes. Både samfunnsutviklingen generelt og utviklingen innen bransje og lignende forhold spesielt, vil tas hensyn til. Ifølge utredningen tilstreber man med dette å gi anvisning på at det ved vurderingen av hva som er utilbørlig må foretas en 'totalvurdering av situasjonen, hvor en rekke momenter vil spille inn, slik som formål med ytelsen, ytelsens art og verdi, hvilken grad av åpenhet som foreligger, hvilket regelsett som eksisterer i bedriften eller bransjen, om forholdet gjelder offentlige tjenestemenn eller privat næringsliv, og også ellers hvilken posisjon henholdsvis giver og mottaker til ytelsen har'. Innholdet i bestemmelsen blir dynamisk – noe som er positivt. Det er imidlertid uheldig at grensene mellom lovlige tiltak for informasjon, relasjonsbygging, kundekontakt, innsalg etc. og korrupsjon, ikke blir tydelige. På denne måten blir det vanskeligere å forholde seg til bestemmelsen. Utredningen legger imidlertid så vidt NHO forstår opp til å videreføre dagens rettstilstand i forhold til 'gråsonene'. Dette støtter NHO, og vil understreke behovet for at dette kommer klarere frem i lovforarbeidene. NHO er opptatt av at bestemmelsen må praktiseres på en måte som gir rom for å videreføre dagens 'aksepterte' praksis i næringslivet i forhold til måten man forholder seg til forretningsforbindelser og offentlige myndigheter. NHO kan vanskelig se noen annen måte enn en rettslig standard å regulere dette på dersom man skal unngå en opplisting, hvilket i seg selv vil være uheldig og lett gi utilsiktede muligheter for tilpassing. NHO er derfor enig i at en rettslig standard etter en totalvurdering vil være den mest hensiktsmessige måten å regulere dette på, selv om dette som anført medfører betydelige utfordringer for både virksomheter og enkeltpersoner å forholde seg til.

I forhold til utenlandske offentlige tjenestemenn, er det særlige spørsmål knyttet til såkalte 'facilitation payments', dvs. betaling av mindre beløp for å motta en tjeneste eller tillatelse og lignende som man har et ubetinget krav på. I en rekke samfunn hvor norske virksomheter opererer, er slike betalinger systematisk nødvendig for å drive virksomhet, avlønningssystemene av offentlige tjenestemenn baseres rett og slett på slike forhold. I forhold til konvensjonene er slike forhold ikke å oppfatte som korrupsjon. Det er etter NHOs oppfatning viktig at dette faller innefor hva som ansees som lovlige også i forhold til utilbørlighetskriteriet, og at dette også kommer klart frem i forarbeidene. Det er viktig at implementeringen av våre internasjonale forpliktelser her er sammenfallende med gjennom-

føringen av disse internasjonale konvensjonene internasjonalt. Noe annet vil medføre en konkurranseulempe for norske foretak, noe som i seg selv vil være svært uheldig.»

Transparency International Norge støtter forslaget om en generell straffebestemmelse mot korrupsjon, men reagerer på signalene fra Straffelovrådet om at det må kreves en «ganske sterk fordømmelse» av en handling for at den skal kunne karakteriseres som utilbørlig. Organisasjonen mener at terskelen for det utilbørlige må være lavere enn dette, og etterlyser også en mer utførlig drøftelse av lovforslagets rekkevidde i forhold til såkalte «facilitation payments» («speed money») og økonomiske bidrag til politiske partier:

«Rådet berører så vidt grensegangen mellom lovlige og ulovlige smøring i forretningslivet. For det første, det er ikke bare i privat sektor at spørsmålet oppstår, smøring forekommer selv sagt også i offentlig sektor. For det andre, smøring i betydningen 'facilitation payments' ('speed money') hadde fortjent en grundigere drøftelse pga. spørsmålets aktualitet og prinsipielle og praktiske betydning ikke minst for norsk forretningsliv i utlandet.

TIs definisjon av 'facilitation payments' er: 'any payment made to secure or expedite the performance of a routine or necessary action to which the payer of the facilitation payment has legal or other entitlement.'

Rådet burde gitt uttrykk for synspunkter på slik betaling. Hensett til at mange land (i Norden Finland og Danmark) i motsetning til Norge uttrykkelig forbyr slik form for bestikkelse, burde rådet sagt noe om gjeldende rett i Norge. I det minste burde rådet sagt noe om hvilke holdpunkter domstolen, i siste instans, skal holde seg til ved vurderingen av hva som er 'utilbørlig' i slike tilfeller. TI har uttalt at 'whether extorted or not, facilitation payments are bribes, albeit small in business terms and at the lower end of the spectrum of bribery. The extortion argument should not allow the true nature of facilitation payments as bribes to be obscured.' Om skadevirkningene av slik betaling har TI uttalt at 'they encourage abuse of office, undermine societies' and enterprises' policies and practices and allow other and larger forms of corruption to grow and take root.'

Et annet spørsmål av prinsipiell og praktisk betydning som burde vært drøftet, er økonomiske bidrag til politiske partier. Det er en klar tendens til at andelen av bidrag fra partimedlemsavgifter synker, og at avhengigheten av eksterne bidrag øker. Lov om offentliggjøring av partiinntekter av 22. mai 1998 nr. 30 gjelder bare inntekter til hovedorganisasjonen, ikke lokale par-

tiorganisasjoner. At rådet nøyer seg med å konstatere at 'det må videre være klart at alminnelige bidrag fra borgerne til politiske partier må anses lovlige' vekker undring. Særlige momenter kan spille inn ved vurderingen av 'utilbørlige' bidrag til partiene uten at rådet drøfter disse. Det pågår for tiden en sterk debatt internasjonalt (EU, Europarådet) om nasjonal og internasjonal regulering av finansiering av politiske partier. Straffelovrådet tar ikke høyde for elementene i den debatten.»

Transparency International Norge antar at en ny straffebestemmelse mot korrupsjon også skal kunne anvendes på forhold som har tilknytning til ikke-kommersiell privat virksomhet («non profit»-virksomhet), men mener at dette bør komme klare frem i forarbeidene. Organisasjonen gir uttrykk for at det i alminnelighet bør rettes et sterkere søkelys mot risikoen for at ikke-statlige organisasjoner involveres i korruperte handlinger, blant annet i forbindelse med humanitære bistandsaktiviteter. Transparency International Norge foreslår dessuten at straffeloven § 48 a endres, slik at foretaksstraff skal benyttes om vilkårene for straffansvar ellers er oppfylt. Endelig mener organisasjonen at Straffelovrådet med fordel kunne ha inntatt en mer utførlig drøftelse av forholdet mellom europarådskonvensjonen artikkel 22 og gjeldende norsk rett. Organisasjonen gir uttrykk for at særlig beskyttelsen av varslere («whistle blowers») synes å være svak i Norge.

5.3 Departementets vurdering

5.3.1 Generelt om departementets forslag til ny straffeloven § 276 a

Departementet stiller seg bak forslaget om å erstatte de eksisterende straffebudene mot korrupsjon med en generell bestemmelse, og slutter seg til Straffelovrådets redegjørelse for de hensyn en alminnelig straffebestemmelse mot korrupsjon først og fremst bør ivareta.

Korrupsjon er svært samfunnskadelig. Straffebud mot korrupsjon bør derfor utformes slik at de utgjør et effektivt middel i kampen mot korrupsjon – innenfor de rammer som hensynet til rettssikkerhet setter. Dette stiller krav både til reglens materielle innhold og den lovtekniske utformingen.

Gjeldende norsk straffelovgivning kommer i flere relasjoner til kort i forhold til de krav som stilles i europarådskonvensjonen og tilleggsprotokollen, se punkt 4 foran. Flere av de eksisterende straffebestemmelsene mot korrupsjon reiser vanskelige tolkningsproblemer. Dagens regelverk preges dessuten

av til dels store forskjeller i straffbarhetsvilkår og strafferammer, som det ofte kan være vanskelig å se begrunnelsen for. Departementet har derfor kommet til at en gjennomføring av konvensjonen i norsk rett bør skje samlet gjennom en eller flere nye bestemmelser, og ikke gjennom en revisjon av eksisterende straffebestemmelser.

Utover å innebære en hensiktsmessig forenkling av regelverket, vil en eller flere mer generelle straffebestemmelser også gjøre det enklere å utarbeide statistiske oversikter over antallet korrupsjonssaker som etterforskes i Norge, samt over antallet fellende dommer i slike saker. I tilknytning til GRECOs evaluering av Norge i 2002 ble det forsøkt utarbeidet en oversikt over antallet korrupsjonssaker i Norge i perioden 1997–2001. Arbeidet ble vanskeliggjort av at flere av straffebudene som anvendes i korrupsjonssaker, også retter seg mot andre straffbare forhold enn korrupsjon. Det var derfor vanskelig å skille ut korrupsjonssakene, uten å gå inn i hver enkelt sak. Dette var noe av bakgrunnen for at GRECO i sin evalueringsrapport 11. juli 2002 anbefalte Norge «to consider the development of targeted statistics and research on the various forms of corruption in Norway».

Departementets forslag til straffeloven § 276 a er, i likhet med europarådskonvensjonen, basert på en vid definisjon av korrupsjonsbegrepet, og forslaget går i flere relasjoner lenger enn konvensjonen krever i å sette straff for korruperte handlinger. Dette gjelder særlig i forhold til korrupsjon i privat sektor, se punkt 5.3.2. Også i forhold til korrupsjon i offentlig virksomhet går forslaget på enkelte punkter lenger enn europarådskonvensjonen. Etter departementets forslag vil det blant annet være straffbart å gi eller motta en utilbørlig belønning for en allerede utført handling eller unnlattelse, se punkt 5.3.3, selv om konvensjonen ikke krever at slike handlinger må være straffbare.

Departementets lovforslag er utformet på en noe annen måte enn Straffelovrådets. Forskjellene mellom departementets og Straffelovrådets forslag er i hovedsak motivert av lovtekniske hensyn. Forslaget til ny straffeloven § 276 a er omformulert og omredigert, og departementet foreslår at det inntas en egen bestemmelse om grov korrupsjon i straffeloven § 276 b. Den viktigste realitetsforskjellen ligger i at departementet har utarbeidet et forslag til ny straffeloven § 276 c, som retter seg spesielt mot utilbørlig påvirkningshandel. Se punkt 6.4.

5.3.2 Korrupsjon i privat sektor

Fraværet av effektive straffebud spesielt rettet mot korrupsjon i privat sektor, har medført at straffor-

følgning av slik korrupsjon i hovedsak har skjedd etter bestemmelsene om utroskap i straffeloven §§ 275 og 276. En del klart straffverdige korrupsjonshandlinger faller utenfor disse bestemmelsene. Særlig uheldig er det at verken den aktive eller den passive bestikker kan dømmes for utroskap dersom det ikke kan utelukkes at den passive bestikker trodde at disposisjonen var til fordel også for sin arbeids- eller oppdragsgiver.

Departementet mener det er ønskelig å ha like effektive strafferettslige virkemidler mot korrupsjon i privat sektor som i offentlig sektor, og legger derfor opp til en felles strafferettslig regulering av korrupsjon i offentlige og private forhold. Korrupsjonshandlinger i private forhold kan være like straffverdige og utgjøre et like stort problem som korrupsjon i offentlig sektor. Effektive straffebestemmelser er viktig for å opprettholde tilliten til det private nærings- og organisasjonsliv, samt for å sikre rettferdige konkurransevilkår. Til dette kommer at skillet mellom offentlig og privat virksomhet ikke lenger er så klart som det en gang var. Dermed er det heller ikke så naturlig med ulike regelsett. Ved å forlate det tradisjonelle strafferettslige skillet mellom korrupsjon i offentlig og privat sektor, unngår man dessuten en rekke vanskelige avgrensningsspørsmål.

I den forklarende rapporten til europarådskonvensjonen gis følgende begrunnelse for at konvensjonsstatene også bør ha straffebestemmelser som retter seg mot korrupsjon som begås i tilknytning til privat virksomhet (se punkt 52):

«The reasons for introducing criminal law sanctions for corruption in the private sphere are manifold. First of all, because corruption in the private sphere undermines values like trust, confidence or loyalty, which are necessary for the maintenance and development of social and economic relations. Even in the absence of a specific pecuniary damage to the victim, private corruption causes damage to society as a whole. In general, it can be said that there is an increasing tendency towards limiting the differences between the rules applicable to the public and private sectors. This requires redesigning the rules that protect the interests of the private sector and govern its relations with its employees and the public at large. Secondly, criminalisation of private sector corruption was necessary to ensure respect for fair competition. Thirdly, it also has to do with the privatisation process. Over the years important public functions have been privatised (education, health, transport, telecommunication etc). The transfer of such public functions to the private sector, often related to a massive privatisation process, entails trans-

fers of substantial budgetary allocations and of regulatory powers. It is therefore logical to protect the public from the damaging effects of corruption in businesses as well, particularly since the financial or other powers concentrated in the private sector, necessary for their new functions, are of great social importance.»

Europarådskonvensjonen åpner på noen punkter for at straffebud mot korrupsjon i privat sektor kan gis et snevrere anvendelsesområde enn tilsvarende bestemmelser i offentlig sektor. Blant annet åpner konvensjonen for at straffebud mot korrupsjon i privat sektor kan begrenses til å gjelde korrupsjon begått «under utøvelse av næringsvirksomhet» («in the course of business activity»). Korrupsjon begått i anledning av stilling, verv eller oppdrag for en privatperson eller en ikke-statlig organisasjon, faller dermed utenfor konvensjonens rekkevidde. Videre åpner konvensjonen for at man ved korrupsjon i privat sektor kan stille som vilkår for straff at den passive bestikker har påtatt seg å opp- tre pliktstridig.

De hensyn som er løftet frem foran, taler etter departementets syn for at slike begrensninger ikke tas inn i en norsk straffebestemmelse mot korrupsjon. I den grad det vil være behov for å trekke en noe annen grense mot straffrie handlinger i privat sektor enn i det offentlige, er det naturlig at dette skjer i tilknytning til praktiseringen av utilbørlighetskravet, se punkt 5.3.4. Forslaget til ny straffeloven § 276 b åpner også for at det ved vurderingen av om korrupsjonen er grov, kan legges vekt på om handlingen er forøvd av eller overfor en offentlig tjenestemann, se punkt 7.3.3. Til dette kommer at domstolene vil kunne ta høyde for eventuelle forskjeller i straffverdigheten i tilknytning til straffutmålingen i den enkelte sak.

5.3.3 Bestikkelsen må ha skjedd i anledning av stilling, verv eller oppdrag

Selv om de bruker ulike formuleringer, baserer både europarådskonvensjonen og Straffelovrådets forslag seg på at en utilbørlig fordel må ha sammenheng med den passive bestikkens (mottakerens) stilling, verv eller oppdrag. (Konvensjonen har likevel med en bestemmelse om påvirkningshandel, som nettopp tar sikte på situasjoner hvor den passive part ikke har en slik posisjon, se punkt 6.1.) Ingen av høringsinstansene har gått imot en slik avgrensning. Også departementets lovutkast er derfor avgrenset på denne måten. Departementets forslag avviker likevel noe fra rådets forslag. Ordet «tjeneste» i Straffelovrådets lovforslag er erstattet

med «stilling» i departementets utkast til ny straffeloven § 276 a, uten at dette er ment å innebære noen realitetsforskjell.

Begrepet «stilling, verv eller oppdrag» favner vidt, og er ment å omfatte alle tenkelige stillingsformer, verv og oppdragsforhold for offentlige og private arbeids- og oppdragsgivere. Etter departementets forslag er det uten betydning om stillingen, vervet eller oppdraget utøves i Norge eller i utlandet, jf. § 276 a annet ledd. Se om dette i punkt 8.4.

Flere av de eksisterende straffebestemmelsene mot bestikkelser kan bare anvendes hvor fordelen var ment å påvirke den passive bestikker (mottakeren) til å opptre *pliktstridig* eller *urettmessig*, se for eksempel straffeloven §§ 113 og 128. Et slikt straffbarhetsvilkår er vanskelig å forene med kravene i europarådskonvensjonen, for så vidt gjelder korrupsjon i offentlig sektor, og videreføres ikke i forslaget til ny § 276 a. Konvensjonen artikkel 36 åpner riktignok for at den enkelte stat kan avgi en erklæring om at handlingene beskrevet i artikkel 2 og 3 bare skal være straffbare dersom den passive bestikker forsøkes påvirket til å opptre pliktstridig. Denne adgangen gjelder imidlertid bare i forhold til straffebud som retter seg mot bestikkelse av utenlandske offentlige tjenestemenn, og departementet anbefaler ikke at det tas et slikt forbehold. Se om dette spørsmålet i punkt 5.3.5.

Etter departementets forslag er det tilstrekkelig at bestikkelsen har skjedd «i anledning av» den passive bestikkers stilling, verv eller oppdrag. Både den aktive og den passive bestikker kan derfor straffes selv om den sistnevnte ikke kunne ha handlet på noen annen måte innenfor rammen av gjeldende lov og regelverk. Straff etter departementets forslag til ny straffeloven § 276 a kan også idømmes selv om det må legges til grunn at bestikkelsen rent faktisk ikke har påvirket den passive bestikkers utførelse av stillingen, vervet eller oppdraget.

Når den aktive bestikker gir noen en utilbørlig fordel i anledning av vedkommendes stilling, verv eller oppdrag, skyldes dette normalt et ønske om å oppnå noe for seg eller andre. I Straffelovrådets utkast til ny § 276 a annet ledd legges det opp til at den aktive bestikker bare kan straffes hvor bestikkelsen er gitt, tilbudt eller lovet noen «for å oppnå en ytelse for seg eller andre». Departementet anser det ikke nødvendig å innta et slikt krav i bestemmelsens ordlyd. På denne måten gjøres det klart at også rene tilfeller av «smøring» omfattes av straffebudet, dersom vilkårene for øvrig er oppfylt.

Et krav om at den aktive bestikker må gi eller tilby en bestikkelse «for å oppnå en ytelse for seg eller andre» er også egnet til å skape tvil om det kan reageres med straff overfor en utilbørlig beløn-

ning av noe den passive bestikker allerede har gjort eller unnlatt å gjøre. Av europarådskonvensjonen kan det ikke utledes noe krav om at slike handlinger skal være straffbare. Slike etterfølgende belønninger er imidlertid straffbare etter flere av de eksisterende norske straffebestemmelsene mot korrupsjon, se for eksempel straffeloven § 113 annet ledd og markedsføringsloven § 6 annet ledd. Dagens straffelovgivning preges på dette punkt av forskjeller som kan synes vanskelig å begrunne. For eksempel kan den som i næringsvirksomhet gir en urimelig belønning for en allerede utført pliktstridig handling straffes etter markedsføringsloven § 17, jf. § 6. Mottakeren av bestikkelsen kan imidlertid ikke straffes etter straffeloven § 405 b.

Departementet oppfatter slike etterfølgende belønninger som klart straffverdige, og ønsker å gjøre det klart at lovforslaget rammer alle utilbørlige fordeler som har sammenheng med den passive bestikkers stilling, verv eller oppdrag, uten hensyn til om fordelen ytes først etter at vedkommende har handlet eller unnlatt å handle på en måte som den aktive bestikker verdsetter.

Også bevis hensyn taler for å utforme straffebudet på en måte som gjør at slike handlinger omfattes. Selv om en person utvilsomt har mottatt en utilbørlig fordel i anledning av sin stilling, et verv eller et oppdrag, kan det ofte være vanskelig å fremskaffe bevis for at det forelå et løfte eller et krav om dette allerede før vedkommende utførte sin motytelse. Ved den løsning som er nå er valgt, vil det ikke være nødvendig å bevise eksistensen av et slikt forutgående krav eller løfte. Det er tilstrekkelig å bevise at den passive bestikker mottar fordelen i kraft av stillingen, vervet eller oppdraget.

5.3.4 Nærmere om utilbørlighetsvurderingen

Departementet deler Straffelovrådets og flertallet av høringsinstansenes oppfatning om at grensen mot straffrie handlinger bør trekkes ved hjelp av et utilbørlighetskriterium. Dette er en rettslig standard, hvis nærmere innhold må fastlegges av domstolene. Det er ikke den enkelte dommers personlige oppfatning som skal være avgjørende for hvilke handlinger som er å anse som utilbørlige og dermed straffbare. Vurderingen skal bero på oppfatningen i samfunnet i lys av de reelle hensyn og grunnleggende verdier som ligger bak bestemmelsen. Utilbørlighetsstandarder vil derfor ikke ligge fast, men utvikles på bakgrunn av det rådende moralsynet i samfunnet til enhver tid.

Departementet ser at det kan reises innvendinger mot at det ikke angis mer presist når en hand-

ling er straffbar, og at den foreslåtte bestemmelsen vil kunne reise vanskelige avgrensningsspørsmål i grenseområdet mellom utilbørlige og andre fordeler. Departementet har likevel kommet til at den foreslåtte utformingen er den mest hensiktsmessige. Det er grunn til å understreke at under norske forhold har verken den som foretar en «bestikkelse» eller den som mottar den, noen rimelig grunn til å balansere på kanten av en straffebestemmelse om korrupsjon.

Etter departementets syn tilfredsstillende forslaget til ny § 276 a de krav som med rimelighet må stilles til klarhet og forutberegnelighet. Det er ikke gitt at en mer detaljert gjerningsbeskrivelse ville ha skapt noen større grad av klarhet og forutberegnelighet. Enkle og oversiktlige straffebud som henviser til den alminnelige dom over en handling, for eksempel gjennom et krav om utilbørlighet, vil ofte kunne fremstå som mer instruktive for ikke-jurister enn en gjerningsbeskrivelse som er juridisk mer stringent, men som kanskje er vanskeligere å forstå for en lekmann. Se i denne retning også Andenæs, *Alminnelig strafferett* (4. utgave, Oslo 1998) side 115. I tillegg kommer at faren er stor for at en mer detaljert formulering ikke vil fange opp alle de tilfellene man ønsker å ramme gjennom forslaget.

Straffebestemmelser som baserer seg på at grensen for det straffbare trekkes på bakgrunn av vurderingspregede kriterier, er heller ikke noe nytt i norsk strafferettslig tradisjon. Straffeloven inneholder en rekke slike bestemmelser, se for eksempel §§ 86 første ledd nr. 8 og 9, 86 b første ledd, 97 første ledd, 105, 249 nr. 2, 288 annet ledd, 308 første ledd nr. 3, 325 første ledd nr. 3 og 4, 350 første ledd og 382 første ledd, som alle lar et utilbørlighetskriterium være avgjørende for om en handling er straffbar eller ikke.

Det må avgjøres konkret i hver enkelt sak om en fordel er å betrakte som utilbørlig eller ikke. Departementet deler i utgangspunktet Straffelovrådets oppfatning om at det må foreligge et klart klanderverdig forhold for at bestemmelsen skal komme til anvendelse. Etter departementets oppfatning bør utilbørlighetsterskelen likevel ikke legges så høyt at handlinger som fanges opp av de eksisterende straffehjemlene i straffeloven § 405 b og markedsføringsloven § 6, ikke gir grunnlag for straff etter straffeloven § 276 a. Disse bestemmelsene foreslås derfor opphevet, se punkt 9.3. Straffelovrådet har et annet syn på dette spørsmålet, se NOU 2002: 22 side 34 og 39.

Lovforslaget retter seg også mot utilbørlige fordeler som ikke har en selvstendig økonomisk verdi, som for eksempel seksuelle tjenester.

Dersom fordelene har en økonomisk verdi, vil

denne verdien utgjøre et naturlig utgangspunkt for utilbørlighetsvurderingen. Mindre verdifulle gaver og andre fordeler som det vil stride mot den alminnelige rettsbevissthet å kriminalisere, er ikke å anse som utilbørlige. Av dette følger at fordeler som mottas i forbindelse med vanlig representasjon, eller som mottakeren i henhold til sedvane eller interne retningslinjer har anledning til å motta, sjelden vil være å anse som utilbørlige. Det kan likevel ikke gis noe generelt svar på hvor verdifull en gave eller en annen fordel kan være, uten at den må karakteriseres som utilbørlig. Dette kan variere fra virksomhetsområde til virksomhetsområde, fra bedrift til bedrift og fra etat til etat.

Ytelsens formål er av betydning. Ved utilbørlighetsvurderingen må det også tas hensyn til hvilken stilling eller posisjon giver og mottaker har. Dersom mottakeren av en gave har informert sin arbeids- eller oppdragsgiver om gaven, må den som regel aksepteres som tilbørlig.

Generelt må offentlige tjenestemenn finne seg i å være underlagt en strengere norm enn personer som arbeider i privat virksomhet. Se om dette i de spesielle merknadene til § 276 a, hvor det også er inntatt en mer utførlig redegjørelse for andre relevante momenter i utilbørlighetsvurderingen.

I privat sektor vil det normalt være grunn til å legge stor vekt på interne retningslinjer for hvilke gaver en arbeids- eller oppdragstaker har anledning til å motta, eller – dersom slike ikke eksisterer – retningslinjer utarbeidet av næringslivs- eller bransjeorganisasjoner.

Straffelovrådet antar at alminnelige bidrag fra borgerne til politiske partier må anses lovlige, se NOU 2002: 22 side 39. Departementet slutter seg til dette, og tilføyer at heller ikke bidrag som går ut over det alminnelige uten videre vil være å anse som utilbørlige.

5.3.5 Særlig om «facilitation payments»

Det kan være store forskjeller i forretningsmoral og forvaltningsskikk fra land til land. Det oppstår derfor vanskelige spørsmål hvor en bestikkelse gis eller mottas i utlandet, eller hvor bestikkelsen gis for at mottakeren skal prestere en motytelse utenfor Norges grenser.

Det er ikke uvanlig at offentlige tjenestemenn i en del land nekter å utføre det arbeidet de er satt til, med mindre de mottar penger for det. Det kan for eksempel være at tjenestemannen nekter å behandle eller innvilge en søknad om en offentlig tillatelse, selv om søkeren i henhold til gjeldende lov og regelverk har krav på å få søknaden innvilget. Krav om slike ytelser kan i en del tilfeller ha et utpres-

ningsliknende preg, og ytelsene omtales gjerne som «facilitation payments».

Straffeloven § 128 forutsetter at den aktive bestikker må ha forsøkt å påvirke en offentlig tjenestemann til å handle «uretmæssig». Bestemmelsen hjemler ikke straff for den som betaler en offentlig tjenestemann for å oppnå noe han har krav på, og tjenestemannen ikke kunne ha handlet på annen måte innenfor rammen av gjeldende lov og regelverk. Også i skattemessig sammenheng er det av betydning om motytelsen er uretmessig. Etter skatteloven § 6–22 første punktum skal det ikke innvilges skattemessig fradrag for bestikkelser og annet vederlag som er «vederlag for uretmessig motytelse, eller som tar sikte på å oppnå en slik motytelse». Etter bestemmelsens annet punktum er en motytelse å anse som uretmessig «både når den strider mot den alminnelige forretningsmoral eller forvaltningsskikk på det stedet motytelsen skjer eller skulle ha skjedd, og når den ville stride mot den alminnelige forretningsmoral eller forvaltningsskikk i Norge». Betalinger som utgjør vederlag for en motytelse som ikke bryter med forretningsmoral eller forvaltningsskikk verken i Norge eller i landet hvor motytelsen skal presteres, faller utenfor unntaksregelen i skatteloven § 6–22.

Av OECD-konvensjonen 21. november 1997 kan det ikke utledes noen forpliktelse til å ha straffesanksjoner mot «facilitation payments», se punkt 9 i konvensjonens forarbeider:

«Small 'facilitation payments' do not constitute payments made 'to obtain or retain business or other improper advantage' within the meaning of paragraph 1 and, accordingly, are also not an offence. Such payments, which, in some countries, are made to induce public officials to perform their functions, such as issuing licences or permits, are generally illegal in the foreign country concerned. Other countries can and should address this corrosive phenomenon by such means as support for programmes of good governance. However, criminalisation by other countries does not seem a practical or effective complementary action.»

Europarådskonvensjonen artikkel 5 pålegger konvensjonsstatene å ha straffesanksjoner mot korrupsjon begått av eller overfor utenlandske offentlige tjenestemenn. Verken i selve konvensjonsteksten eller i bestemmelsens forarbeider nevnes «facilitation payments» spesielt. Stater som ønsker å gjøre det til et vilkår for straff at den aktive bestikker har søkt å påvirke tjenestemannen til å handle eller unnlate å handle på en pliktstridig måte, forutsettes imidlertid å avgi en erklæring om dette i henhold til artikkel 36, se punkt 4.5.

Departementet finner det uheldig å avgi en erklæring som nevnt i europarådskonvensjonen artikkel 36, om at bestikkelser av utenlandske offentlige tjenestemenn bare kan gi grunnlag for straff i Norge dersom tjenestemannen har påtatt seg å opptre pliktstridig. Dette betyr ikke at «facilitation payments» i utlandet alltid gir grunnlag for å straffe etter forslaget til ny § 276 a. Slike handlinger skal bare være straffbare dersom fordelene som tilbys eller gis den utenlandske offentlige tjenestemannen, er utilbørlig. En del slike betalinger kan ikke karakteriseres som utilbørlige, for eksempel dersom situasjonen bærer preg av utpresning. Den som ser seg tvunget til å betale en utenlandsk offentlig tjenestemann et mindre beløp for å få tilbake passet sitt, eller for å få lov til å reise ut av landet, kan derfor ikke straffes etter forslaget. For øvrig må det også i disse situasjonene utøves et skjønn, hvor sentrale momenter vil være ytelsens verdi, samt om den bryter med lov eller sedvane. Dette synes også å fremgå av de forklarende merknadene til europarådskonvensjonen, se punkt 38:

«What constitutes 'undue' advantage will be of central importance in the transposition of the Convention into national law. 'Undue' for the purposes of the Convention should be interpreted as something that the recipient is not lawfully entitled to accept or receive. For the drafters of the Convention, the adjective 'undue' aims at excluding advantages permitted by the law or by administrative rules as well as minimum gifts, gifts of very low value or socially acceptable gifts.»

Selv om dette ikke gjøres til et straffbarhetsvilkår, må det også være anledning til i utilbørlighetsvurderingen å legge vekt på om fordelene er vederlag for en uretmessig motytelse, eller om den tar sikte på å oppnå en slik motytelse. Departementet antar at terskelen for å reagere med straff overfor betalinger som ytes for at betaleren skal oppnå noe han eller hun har et rettskrav på, bør være høy.

5.3.6 Skyldkrav

Europarådskonvensjonen gjelder bare korrupsjonshandlinger som begås forsettlig («intentionally»), og *Straffelovrådet* har ikke foreslått at uaktsom korrupsjon bør være straffbart. Ingen av *høringsinstansene* har uttalt seg om dette spørsmålet.

Departementet kan ikke se at det er grunnlag for å innføre straffebestemmelser som retter seg mot korrupsjons- eller påvirkningshandlinger som begås uaktsomt. Straffebestemmelsene vil derfor bare kunne anvendes overfor personer som har opptrådt forsettlig, jf. straffeloven § 40 første ledd.

En del av straffelovens bestemmelser om formuesforbrytelser forutsetter en bestemt hensikt på gjerningspersonens side, oftest i form av et krav om at gjerningspersonen må ha begått den straffbare handling i den hensikt å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning. Ingen av de foreslåtte nye straffebestemmelsene mot korrupsjon inneholder et slikt krav. Forslaget til ny § 276 c forutsetter likevel at påvirkningsagenten *foregir* å ville påvirke en annens utføring av stilling, verv eller oppdrag. Se om dette i punkt 6.4.2, samt i de spesielle merknadene til § 276 c.

5.3.7 Påtaleregler

Straffelovrådet foreslår at alle former for korrupsjonskriminalitet undergis hovedregelen om offentlig påtale, jf. straffeloven § 77. Rådet mener at dette også bør gjelde ved korrupsjon utenfor offentlig sektor, selv om for eksempel bedrageri og utroskap ikke forfølges med mindre det foreligger begjæring fra fornærmede eller allmenne hensyn krever påtale, se NOU 2002: 22 side 34:

«Det antas at potensialet for krenkelse av mer samfunnsmessige interesser er sterkere til stede i korrupsjonsforhold. Videre vil det av flere årsaker ikke alltid være ønskelig for en bedrift som har en korrupt medarbeider å anmelde korrupsjon til politiet. Etter rådets mening vil det også kunne gis gale signaler dersom det er en høyere terskel for etterforskning av korrupsjon i det private enn i det offentlige.»

Ingen av *høringsinstansene* har merknader til Straffelovrådets forslag til påtaleregler.

Departementet deler Straffelovrådets syn på spørsmålet om valg av påtaleregler, og foreslår

at det ikke gjøres unntak fra straffeloven § 77 for noen form for korrupsjonskriminalitet.

5.3.8 Kort om foretaksstraff og beskyttelse av vitner mv.

Departementet har merket seg synspunktene fra Transparency International Norway om beskyttelse av vitner og andre som samarbeider med rettsapparatet i forbindelse med etterforskning og strafforfølgning av korrupsjonssaker. Etter departementets syn må de tiltak som er iverksatt på dette området, og som det i korte trekk er redegjort for i punkt 4.15, antas å tilfredsstille europarådskonvensjonen artikkel 22. Spørsmål om utvidede rettigheter for såkalte «whistle blowers» vurderes i tilknytning til oppfølgingen av Ytringsfrihetskommisjonens utredning i NOU 1999: 27 «Ytringsfrihed bør finde sted».

Departementet finner det ikke ønskelig eller nødvendig å endre reglene om foretaksstraff. Disse reglene er i utgangspunktet objektive, og det er ikke alltid ønskelig å straffe et foretak, selv om noen som har handlet på vegne av foretaket, har overtrådt et straffebud. Det kan for eksempel være at det er foretaket som er fornærmet. Departementet antar at reglene om foretaksstraff vil bli anvendt i korrupsjonsaker i den grad det er behov for det, og kan ikke se at det er nødvendig å endre de norske bestemmelsene om foretaksstraff for å sikre gjennomføringen av Norges forpliktelser etter OECD-konvensjonen og europarådskonvensjonen. Se også punkt 3.5 og 4.13 foran.

6 Påvirkningshandel

6.1 Europarådskonvensjonen artikkel 12 og begrepet påvirkningshandel

Europarådskonvensjonen artikkel 12 retter seg mot utilbørlig påvirkningshandel («trading in influence»). Begrepet påvirkningshandel er ikke innarbeidet i norsk dagligtale. Frem til i dag har begrepet heller ikke vært brukt i noen utstrekning i norsk strafferettslig terminologi. Slik er det imidlertid også i mange andre av Europarådets medlemsstater.

Utilbørlig påvirkningshandel i konvensjonens forstand foreligger når en person som tilhører en beslutningstakers politiske parti, familie eller omgangskrets, eller som av andre årsaker er eller hevder å være i stand til å øve påvirkning på beslutningstakeren, utnytter sin stilling ved å kreve, mota eller akseptere et tilbud om en utilbørlig fordel («any undue advantage»). Personen som krever, mottar eller aksepterer fordelene (påvirkningsagenten), gjør seg skyldig i passiv påvirkningshandel. En person som gir eller tilbyr påvirkningsagenten en utilbørlig fordel, gjør seg skyldig i aktiv påvirkningshandel. For enkelhets skyld vil den som søkes påvirket, i det følgende bli kalt «beslutningstakeren», selv om utkastet til ny straffeloven § 276 c også fanger opp en del situasjoner hvor det kan fremstå som lite naturlig å si at den som søkes påvirket, er en beslutningstaker.

I konvensjonens forarbeider gjøres det rede for årsakene til at det er tatt med en bestemmelse om påvirkningshandel, se punkt 64:

«Criminalising trading in influence seeks to reach the close circle of the official or the political party to which he belongs and to tackle the corrupt behaviour of those persons who are in the neighbourhood of power and try to obtain advantages from their situation, contributing to the atmosphere of corruption. It permits Contracting Parties to tackle the so-called 'background corruption', which undermines the trust placed by citizens on the fairness of public administration. The purpose of the present Convention being to improve the battery of criminal law measures against corruption it appeared essential to introduce this offence of trading in influence, which would be relatively new to some States.»

Europarådskonvensjonen artikkel 12 pålegger statene å ha straffebestemmelser mot både aktiv og passiv påvirkningshandel. Bestemmelsen gjelder imidlertid bare påvirkning på «beslutningstakingen» («the decision-making») til persongruppene nevnt i artiklene 2, 4 til 6 og 9 til 11. Artikkel 12 gjelder derfor bare ved påvirkningshandel rettet mot nasjonale og utenlandske offentlige tjenestemenn og medlemmer av offentlige forsamlinger som utøver lovgivnings- eller forvaltningsmyndighet, tjenestemenn og andre ansatte i mellomstatlige organisasjoner, medlemmer av internasjonale parlamentarikerforsamlinger og dommere og tjenestemenn ved internasjonale domstoler. Påvirkningshandel rettet mot beslutningstakere i privat sektor faller utenfor bestemmelsens virkeområde. Videre er det bare «utilbørlig» («improper») påvirkning som rammes av artikkel 12. I dette, samt i kravet om at fordelene skal være «utilbørlig» («undue»), ligger en avgrensning mot legitim lobbyvirksomhet, som ikke forutsettes straffesanksjonert.

6.2 Straffelovrådets forslag

Atferden beskrevet i europarådskonvensjonen artikkel 12, fanges ikke opp av eksisterende norske straffebestemmelser. Straffelovrådets forslag til ny § 276 a hjemler heller ikke straff for alle de former for påvirkningshandel som artikkel 12 omhandler. Rådet foreslår at Norge forbeholder seg retten til ikke å gjennomføre artikkel 12 fullt ut i norsk rett, slik artikkel 37 åpner for. Begrunnelsen er at det kan være vanskelig å trekke grensen mellom legitim påvirkningsvirksomhet og de straffverdige påvirkningshandlingene artikkel 12 tar sikte på å ramme. Straffelovrådets utkast til ny straffeloven § 276 a fanger opp de fleste former for påvirkningshandel som er beskrevet i artikkel 12. Etter rådets oppfatning er det tvilsomt om det er behov for å kriminalisere påvirkningshandlingene som ligger utenfor forslaget, se NOU 2002: 22 side 31–32:

«Det er vanskelig å trekke grensen mellom legitim påvirkningsvirksomhet og de straffverdige påvirkningshandlingene som artikkel 12 tar sikte på å ramme. Ved grensedragningen bør det legges stor vekt på om det foreligger åpenhet om

de reelle forhold, jfr. 'utilbørlig'. Dersom beslutningstakeren får opplyst at påvirkningsagenten opptrer på vegne av en tredjeperson, kan neppe selve påvirkningen sies å være utilbørlig. Vi står i så fall overfor vanlig legitim lobbyvirksomhet som ikke rammes av artikkel 12.

Situasjonen er en annen dersom påvirkningsagenten ikke opplyser om at han i realiteten opptrer på vegne av en tredjeperson. Det kan for eksempel tenkes at påvirkningsagenten er medlem av samme politiske parti som beslutningstakeren, og således har stor innflytelse. For beslutningstakeren kan det dermed fremstå som om påvirkningsagenten forfekter et standpunkt bygd på en politisk eller samfunnsmessig overbevisning, mens påvirkningsagenten i realiteten forfekter det syn som gagnar oppdragsgiveren.

Et eksempel kan være at påvirkningsagenten er betalt av en entreprenør som ønsker å få omregulert og utbygd et område som brukes som rekreasjonsområde. Påvirkningsagenten kan da argumentere ut fra hensynet til behovet for nye boliger i området, mens han i realiteten er betalt for å fremme entreprenørens interesser, som vil være fortjenesten på utbyggingen. Et slikt tilfelle vil falle inn under artikkel 12.

Sett i sammenheng med rådets utkast til ny korrupsjonsbestemmelse, som gir en vid definisjon av korrupsjon, går Straffelovrådet inn for at Norge tar forbehold overfor artikkel 12, slik artikkel 37 åpner for.

Ordlyden i den foreslåtte bestemmelsen vil langt på vei kunne fange opp atferden beskrevet i artikkel 12. Det vil være en selvstendig overtredelse av bestemmelsen dersom den man bestikker utøver utilbørlig påvirkning på beslutningstakeren, eller om påvirkningsagenten krever vederlag for å utøve slik påvirkning. Eksemplet om entreprenøren som nevnt ovenfor, vil således omfattes. Det er ikke noe krav om at beslutningstakeren (jfr. artikkel 12) faktisk ble påvirket, eller var klar over at han ble påvirket. Begrensningen vil først og fremst ligge i at den som tar betalt for å påvirke en annen, må falle inn under gruppen 'tjeneste, verv, eller oppdrag'. F.eks. vil bestikkelse av en slektning av en beslutningstaker falle utenfor. Imidlertid vil slektningen kunne dømmes for medvirkning til korrupsjon dersom beslutningstakeren selv overtrer bestemmelsen. Dette krever at beslutningstakeren forsto at slektningen opptrådte korrupt. Det er imidlertid tvilsomt om det per i dag er behov for å kriminalisere handlinger som ligger utenfor forslaget rekkevidde. Slike handlinger vil være bestikkelse av personer som ikke har 'tjeneste, verv, eller oppdrag', og hvor beslutningstakeren selv ikke handler korrupt. Det antas at slike tilfeller forekommer meget sjeldent.»

6.3 Høringsinstansenes syn

I høringsbrevet ba departementet særskilt om høringsinstansenes syn på om artikkel 12 bør gjennomføres fullt ut i norsk rett. Departementet ba også om tilbakemeldinger på hvilken lovteknisk fremgangsmåte som eventuelt bør velges.

Forsvarsdepartementet, Borgarting lagmannsrett, Hordaland statsadvokatembeter, Politidirektoratet, Skattedirektoratet, Advokatforeningen, Domstoladministrasjonen og Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) deler Straffelovrådets oppfatning om at Norge bør forbeholde seg retten til ikke å gjennomføre europarådskonvensjonen artikkel 12 fullt ut i norsk rett. Det samme gjelder *Konkurransetilsynet*, som har fått tilslutning fra *Arbeids- og administrasjonsdepartementet*.

ØKOKRIM konkluderer i samme retning, men ut fra en noe annen begrunnelse:

«Vi er i utgangspunktet av den oppfatning at det også ville være riktig i gi en egen bestemmelse som klart og entydig regulerer påvirkningshandel. Selv om ordlyden i forslaget til ny korrupsjonsbestemmelse også vil fange opp enkelte tilfeller av denne type handlinger, inneholder bestemmelsen begrensninger som medfører at viktige tilfeller som omfattes av Europarådskonvensjonen artikkel 12, ikke vil rammes. Hensynet til den legale lobbyvirksomhet, allmennhetens tillit til at det ikke hefter usikkerhet med hensyn til åpenhet og objektivitet i beslutningsprosessene i offentlig sektor samt hensynet til den enkelte beslutningstaker taler etter vår oppfatning for at denne type forhold reguleres konkret. Sett i lys av det arbeid som er varslet med hensyn til utarbeidelse av karantenebestemmelser for offentlig ansatte, finner vi det likevel mest hensiktsmessig at utarbeidelsen av en egen bestemmelse om påvirkningshandel gjøres i sammenheng med dette, og at man som foreslått på dette tidspunkt benytter sin rett etter artikkel 37 til å ta forbehold i forhold til artikkel 12.»

Riksadvokaten stiller seg bak høringsuttalelsen fra *ØKOKRIM*.

Utenriksdepartementet minner om den høye profil anti-korrupsjonsarbeidet har i Norge og det internasjonale engasjement som Regjeringen legger opp til, blant annet gjennom arbeidet i OECD og FN. Departementet fremholder at en reservasjon i forbindelse med ratifisering av europarådskonvensjonen vil kunne bli oppfattet som et signal om en begrenset norsk vilje til å ta hensyn til den internasjonale rettsutviklingen på et område der samarbeid over landegrensene er helt nødvendig. Utenriksdepartementet mener derfor at artikkel 12 bør

gjennomføres fullt ut i norsk rett, og foreslår at dette skjer ved at det inntas en egen bestemmelse om påvirkningshandel i straffeloven, eventuelt at anvendelsesområdet for en alminnelig straffebestemmelse mot korrupsjon utvides til også å omfatte disse tilfellene.

Dommerforeningen og Agder lagmannsrett mener at artikkel 12 bør gjennomføres fullt ut i norsk rett, og fremhever at Norge ikke bør ha et lovverk mot korrupsjon som er mindre effektivt enn den standarden europarådskonvensjonen legger opp til. De to instansene påpeker at bakgrunnskorrupsjon i offentlig sektor nok har vært opplevd som et problem i flere europeiske land, og at denne typen korrupsjon kan bidra til å forgifte det politiske liv. Dommerforeningen og Agder lagmannsrett kan heller ikke se at de lovtekniske utfordringene som ligger i å utforme et hensiktsmessig straffebud mot påvirkningshandel, bør være avgjørende:

«Selv om en bestemmelse kan være vanskelig å formulere, noe konvensjonens artikkel 12 selv illustrerer, og det kan bli avgrensingsproblemer mot forskjellige former for lovlig påvirkning og lobbyvirksomhet, bør det være mulig å finne en noenlunde brukbar formulering og avgrensning. Hovedkriteriet blir i begge tilfelle 'utilbørlig fordel'. Det er vanskelig å se at § 276 a i sin nåværende form vil dekke typiske tilfeller av 'trading in influence' som man ønsker å ramme. Dersom partene forutsetter at mellommannen skal utføre noe som vil være aktiv korrupsjon i siste ledd – f. eks. foreta en bestikkelse – vil oppdragsgiveren kunne straffes for forsøk på medvirkning til korrupsjon. Mellommannen vil imidlertid bare være på forberedelsesstadiet. Ofte vil det vel ikke skje noen korrupsjonshandling i siste ledd.

Artikkel 12 retter seg direkte bare mot korrupsjon i den offentlige sektor, og passer antakelig best der. Det er mulig det blir enklere å formulere en lovt tekst hvis man gir separate bestemmelser om offentlige og private forhold. På den annen side er det en betydelig fordel med en fellesregulering av korrupsjon i offentlig og privat sektor slik Straffelovrådet har foreslått.»

Både Dommerforeningen og Agder lagmannsrett har utformet alternative utkast til ny straffeloven § 276 a, som i det alt vesentlige er likelydende. Disse utkastene tar sikte på å fange opp alle de former for påvirkningshandel som artikkel 12 retter seg mot. Dommerforeningens lovforslag er inntatt i punkt 5.2 foran.

Transparency International Norge mener at et forbehold i tilknytning til gjennomføringen av artikkel 12 i norsk rett vil kunne gi et uheldig signal internasjonalt. Organisasjonen gir uttrykk for at Straf-

felovrådets begrunnelse for å ta et forbehold i tilknytning til gjennomføringen av denne bestemmelsen i norsk rett, ikke er overbevisende:

«Et økende antall lobbyister og informasjonsrådgivere tar betalt for å påvirke beslutninger av stor betydning for oppdragsgivere og særinteresser. Et viktig argument i favør av lobbyvirksomhet er at det i prinsippet hjelper folk til å få løst praktiske spørsmål gjennom nærkontakt med beslutningstakere, men i praksis foregår mye av lobbyvirksomheten på vegne av dem som allerede besitter makt og har råd til å betale høye honorarer. Lobbyvirksomhet er ikke som sådan et onde, men lovgiver bør kritisk vurdere – fra alle sider – rollen til lobbyvirksomhet i gråsonen. Det er en global trend at stadig flere politikere og parlamentarikere utsettes for utilbørlig påvirkning og press som korrupperer politiske prosesser. Risikoen er også til stede i Norge.

En rekke forhold som er blitt avdekket i norske media har vist at forholdet kan være utilbørlig også når 'påvirkningsagenten' er åpen overfor beslutningstakerne om at han representerer en oppdragsgiver eller særinteresse. Det er ikke ønskelig eller mulig å stanse lobbyvirksomhet, men desto viktigere å trekke et skille mellom legitim lobbyvirksomhet og korrupsjon. Hvis Norge reserverer seg for art. 12 og ikke uttrykkelig regulerer utilbørlig påvirkningshandel, vil det tilsløre denne grensedragningen.»

Toll- og avgiftsdirektoratet mener at det bør vurderes å gjennomføre artikkel 12 fullt ut i norsk rett, og fremhever at dette vil kunne gi en gunstig signaleffekt. Direktoratet kan heller ikke se at grensen mellom utilbørlige og lovlige påvirkningshandlinger vil reise vanskeligere avgrensningsspørsmål enn de som uansett vil oppstå i tilknytning til grensedragningen mellom lovlige og utilbørlige korrupsjonshandlinger som allerede er omfattet av Straffelovrådets utkast til ny § 276 a.

6.4 Departementets vurdering

6.4.1 Bakgrunnen for departementets forslag til ny straffeloven § 276 c

Påvirkningshandel er en form for korrupt atferd som det i liten grad har vært fokusert på i Norge. Det er vanskelig å danne seg en noenlunde sikker oppfatning om omfanget av dette problemet her til lands. En økende grad av internasjonalisering og andre tendenser i samfunnet gjør imidlertid at en ikke kan se bort fra at slike handlinger forekommer også i vårt land. Under enhver omstendighet er det

ikke grunn til å forvente et stort antall fellende straffedommer på dette området. Det må antas at slike transaksjoner – i den grad de forekommer – blir gjennomført på en måte som det er vanskelig for andre å trenge inn i.

Etter departementets oppfatning fremstår en del påvirkningshandlinger som klart straffverdige. Ektefellen til en statsråd tar seg for eksempel betalt for å påvirke statsråden i en omfattende konsepsjonssak. Slike handlinger kan bidra til å svekke tilliten både til offentlige etater og til private bedrifter og organisasjoner. Et straffebud som rammer denne typen atferd, vil kunne gi et viktig signal, og forhåpentligvis kunne bidra til å forebygge nye tilfeller av utilbørlig påvirkningshandel. Om ikke annet må et slikt straffebud antas å bidra til en bevisstgjøring i forhold til disse problemstillingene.

Departementet ser at det kan oppstå vanskelige avgrensningsspørsmål i grenseområdet mellom straffbar og lovlig påvirkningsvirksomhet. Slike grensespørsmål oppstår imidlertid i forhold til en rekke straffebestemmelser, også i forhold til Straffelovrådets utkast til ny § 276 a, og kan ikke utgjøre noe avgjørende argument mot å innta en egen bestemmelse i straffeloven som retter seg spesielt mot påvirkningshandel. I tillegg kommer at påvirkningshandlinger som skjer innenfor rammen av påvirkningsagentens stilling, verv eller oppdrag, uansett vil rammes av utkastet til ny § 276 a. En kommunestyrerepresentant tar seg for eksempel betalt for å påvirke andre representanter. Grensen mellom den tilbørlige og straffrie påvirkning på den ene siden og den utilbørlige og straffbare på den andre, vil dermed uansett måtte trekkes i relasjon til utkastet § 276 a. Forskjellen mellom de to bestemmelsene vil i slike situasjoner bestå i hvilke persongrupper som omfattes, og ikke i hvordan grensen for det tilbørlige skal trekkes.

Etter departementets syn vil en reservasjon i forhold til europarådskonvensjonen artikkel 12 kunne sende et uheldig signal til verdenssamfunnet. Europarådet var klar over at kriminalisering av påvirkningshandel er nytt for mange av medlemsstatene, men forsøkte gjennom denne bestemmelsen å bidra med et nytt strafferettslig virkemiddel til bruk i bekjempelsen av korrupsjon. Norge, som ønsker å fremstå som et foregangsland i kampen mot korrupsjon, bør følge opp dette initiativet.

Straffelovrådets lovutkast er ikke utformet særlig med tanke på påvirkningshandel. Det knytter seg flere uavklarte spørsmål til rekkevidden av rådets forslag til ny § 276 a i forhold til påvirkningshandel. Straffelovrådet legger blant annet til grunn, tilsynelatende uten forbehold, at det vil foreligge en selvstendig overtredelse av straffebudet i tilfeller

hvor påvirkningsagenten krever vederlag for å øve utilbørlig påvirkning på en beslutningstaker, se NOU 2002: 22 side 31 (siteret foran). Synspunktet synes å være at fordelene i et slikt tilfelle har tilknytning til «tjeneste, verv eller oppdrag». Departementet kan vanskelig se at det alltid vil være slik. Straffelovrådet fremholder dessuten at bestikkelse av en slektning av beslutningstakeren vil falle utenfor bestemmelsen, selv om det også i et slikt tilfelle er fremsatt krav om et vederlag (i form av en bestikkelse). Departementet finner på denne bakgrunn at Straffelovrådets forslag ikke er tilstrekkelig til å ramme påvirkningshandel i det omfang som departementet anser ønskelig og nødvendig for å gjennomføre europarådskonvensjonen artikkel 12.

Departementet foreslår etter dette å innta en egen bestemmelse om utilbørlig påvirkningshandel i straffeloven § 276 c.

6.4.2 Om utformingen av forslaget til ny straffeloven § 276 c

Passiv påvirkningshandel reguleres i departementets forslag til ny straffeloven § 276 c første ledd bokstav a, som setter straff for den som for seg eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel for å påvirke utføringen av stilling, verv eller oppdrag. Den som gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel for å påvirke utføringen av stilling, verv eller oppdrag, kan straffes for aktiv påvirkningshandel etter bestemmelsens bokstav b.

Det er uten betydning om påvirkningsagenten er gift eller i familie med beslutningstakeren, eller om det er et annet tilknytnings- eller avhengighetsforhold han eller hun søker å utnytte for å skaffe seg utilbørlige fordeler. Bestemmelsen kommer til anvendelse selv hvor påvirkningsagenten ikke en gang kjenner beslutningstakeren, men bare pretenderer å være i stand til å øve påvirkning. Heller ikke er det et vilkår for å straffe noen etter bestemmelsen at påvirkningsagenten gjør et reelt forsøk på å påvirke beslutningstakeren. Det er tilstrekkelig at påvirkningsagenten krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel «for å» gjøre dette, jf. utkastet til ny § 276 c første ledd bokstav a. Tilsvarende vil det foreligge en fullbyrdet overtredelse av første ledd bokstav b allerede idet påvirkningsagenten gis eller tilbys en utilbørlig fordel «for å» påvirke utføringen av beslutningstakerens stilling, verv eller oppdrag. Forslaget er på dette punkt i samsvar med konvensjonen artikkel 12, hvor det heter at utilbørlig påvirkningshandel foreligger «uansett om påvirkningen utøves eller ikke, eller uansett om den antatte påvirkningen fører til det påtenkte resultatet eller ikke».

Forslaget til ny straffeloven § 276 c går i flere relasjoner lenger enn europarådskonvensjonen artikkel 12. Viktigst er det at forslaget ikke er begrenset til å gjelde utilbørlig påvirkning av beslutningstakere i offentlig sektor. Etter departementets oppfatning kan det forekomme klart straffverdige former for påvirkningshandel også i tilknytning til stillinger, verv eller oppdrag i private virksomheter og organisasjoner. En nær venn av en bedriftsleder som forsøker å profitere på vennskapet ved å kreve utilbørlige fordeler av personer som ønsker å oppnå noe av bedriftslederen, vil derfor kunne straffes etter forslaget, uten hensyn til om bedriften er stats-eid eller eies av private.

En annen forskjell mellom departementets forslag og konvensjonen artikkel 12 ligger i at forslaget til ny § 276 c ikke forutsetter at selve påvirkningen må være utilbørlig. Etter artikkel 12 er det ikke tilstrekkelig at det foreligger en utilbørlig fordel («any undue advantage»). Det kreves også at påvirkningsagenten påtar seg å øve utilbørlig påvirkning («to exert an improper influence») på beslutningstakeren. Dette vilkåret gjenfinnes ikke i forslaget til ny straffeloven § 276 c. Dersom en person som er gift med en ansatt i Utlendingsdirektoratet, krever en utilbørlig fordel for å legge inn et godt ord for en asylsøker, vil det derfor kunne reageres med straff selv om vedkommende ikke påtar seg å opptre utilbørlig i tilknytning til selve påvirkningen av ektefellen. Det kan for eksempel være at han eller hun påtar seg å redegjøre for den politiske situasjonen i asylsøkerens hjemland, eller å fremholde en antatt reell fare for tortur ved hjemsendelse. Straff kan likevel bare idømmes dersom fordelene er «utilbørlig». Det vil den imidlertid som regel være om ektefellen ikke er åpen om forholdet.

En tredje forskjell ligger i at departementets forslag ikke – som artikkel 12 – forutsetter at påvirkningsagenten påtar seg å påvirke «beslutningstakingen» til den som søkes påvirket. Det er tilstrekkelig at han eller hun foregir å ha til hensikt å for-

søke å «påvirke utføringen av» en annens stilling, verv eller oppdrag, jf. utkastet til ny § 276 c.

6.4.3 Nærmere om utilbørlighetsvurderingen

Grensen mellom straffbare og ikke straffbare påvirkningshandlinger foreslås trukket ved at straffeloven § 276 c bare rammer «utilbørlige» fordeler. Også i forhold til denne bestemmelsen må utilbørlighetsstandardens nærmere innhold fastlegges av domstolene i tråd med det rådende moralsynet i samfunnet til enhver tid. Departementet antar at det bare vil være aktuelt å reagere med straff overfor klart klanderverdig opptreden.

Mye av det som er skrevet om utilbørlighetsvurderingen etter § 276 a, vil ha gyldighet også i forhold til § 276 c. Dette gjelder likevel ikke uten unntak. Enkelte momenter som er av stor betydning i forhold til § 276 a, må antas å spille en begrenset rolle i en utilbørlighetsvurdering i tilknytning til § 276 c. For eksempel vil det sjelden eksistere instruksjoner eller andre skrevne retningslinjer for hvilke gaver eller andre fordeler en mulig påvirkningsagent kan motta.

Selv om forslaget ikke krever at påvirkningen må ha skjedd på en utilbørlig måte, må forholdet med tilknytning til selve påvirkningen kunne trekkes inn i en vurdering av om fordelene er utilbørlig. I forbindelse med lobbyvirksomhet vil det avgjørende som regel være om påvirkningsagenten har vært åpen om at han eller hun opptre på vegne av en oppdragsgiver. Dersom dette er opplyst på en klar måte, eller påvirkningsagenten har grunn til å tro at beslutningstakeren er kjent med at han eller hun opptre på vegne av en annen, vil forholdet sjelden kunne sies å være utilbørlig.

Andre sentrale momenter i en utilbørlighetsvurdering etter § 276 c vil være fordelens art og verdi, samt hvem som søkes påvirket. Se for øvrig de spesielle merknadene til § 276 c, hvor det redegjort mer utførlig for utilbørlighetsvurderingen.

7 Simpel og grov korrupsjon. Strafferammer

7.1 Straffelovrådets forslag

Straffelovrådet foreslår at strafferammen ved simpel korrupsjon settes til tre år. Dette svarer til strafferammen ved andre formuesforbrytelser som tyveri, underslag, bedrageri og utroskap. For grov korrupsjon foreslås en strafferamme på ti år. Det vanlige er at grove formuesforbrytelser straffes med fengsel inntil seks år. Forslaget om en øvre strafferamme på ti år ved grov korrupsjon begrunnes med at «korrupsjon etter omstendighetene vil være mer straffverdig og kunne utgjøre et langt større samfunnsproblem enn underslag eller tyveri», se NOU 2002: 22 side 33. De foreslåtte strafferammene åpner for at domstolene kan tillate kommunikasjonsavlytting ved skjellig grunn til mistanke om grov korrupsjon, se punkt 10.

Etter Straffelovrådets utkast til ny § 276 a tredje ledd annet punktum skal avgjørelsen av om en korrupsjonshandling er grov, særlig bero på «om handlingen er forøvd av offentlig tjenestemann eller noen annen ved brudd på den særlige tillit som følger med hans stilling eller virksomhet, om saken omfatter store verdier, eller om det forelår risiko for betydelig tap som følge av korrupsjonshandlingen». Dersom fordelen har en verdi som overstiger 75 000 kroner, eller det foreligger risiko for tap av et tilsvarende beløp, antar rådet at en korrupsjonshandling normalt bør være å betrakte som grov.

7.2 Høringsinstansenes syn

ØKOKRIM mener at strafferammen ved grov korrupsjon bør settes til seks år, som ved andre former for grov økonomisk kriminalitet:

«Vi mener likevel at det bør være adgang til kommunikasjonskontroll i korrupsjonssaker – og for så vidt også i andre saker som gjelder grov økonomisk kriminalitet. Hvilke etterforskningsmetoder som bør kunne anvendes, bør følge av overtredelsens art, mens strafferammen på sin side bør styres av overtredelsens grovhet. Seks år bør være tilstrekkelig for enkeltstående korrupsjonshandlinger. (Ved konkurrens blir strafferammen uansett høyere.)»

Riksadvokaten stiller seg bak høringsuttalelsen fra ØKOKRIM.

Borgarting lagmannsrett har intet å bemerke til en strafferamme på ti år ved grov korrupsjon, men peker på at ankesaker som gjelder bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, skal settes med lagrette dersom den aktuelle forbrytelsen kan medføre straff i form av fengsel i mer enn seks år, jf. straffeprosessloven § 352 første ledd. Førstelagmannen i Borgarting lagmannsrett foreslår at det gjøres et unntak fra denne regelen i § 352 annet ledd, for så vidt gjelder saker som gjelder grov korrupsjon:

«Etter mitt syn vil korrupsjonssaker egne seg svært dårlig for lagrettebehandling. Vurderingstemaene i slike saker vil gjennomgående være kompliserte og preget av en omfattende dokumentasjon blant annet om regnskapsforhold. Ofte kan sakene ha et internasjonalt tilsnitt.

Etter mitt syn bør saker om grov korrupsjon behandles som meddomssaker. Det vil da også være mulig å sette retten med fagkyndige meddommere i tilfelle der det er behov for det, jf. straffeprosessloven § 332. Jeg foreslår derfor at det tas inn et unntak i straffeprosessloven § 352 annet ledd der det fremgår at saker etter straffeloven § 276 a ikke skal behandles med lagrette.»

Hordaland statsadvokatembeter har også andre innvendinger mot en strafferamme på ti år ved grov korrupsjon:

«Når det gjelder strafferamme for grov korrupsjon avviker forslaget fra Straffelovkommisjonens vurderinger, jf. NOU 2002: 4 s. 317 hvor kommisjonen anser det tilstrekkelig med strafferamme på inntil 6 år. Straffelovrådet uttaler (s. 40, sml. s. 33) at det «meget sjelden vil være behov» for å anvende straff over 6 år. Strafferammen som foreslås vil gi krav på lagrettebehandling, i motsetning til de nåværende korrupsjonsbestemmelser i bl. a. strl §§ 112–113, § 128 og §§ 275–276, hvilket heller ikke er lett å se begrunnelsen for. I dag er det kun strl § 114 (dommerbestikkelser) som har strafferamme over 6 år.

En kan ved disse embeter ikke se berettigelsen av en så høy generell strafferamme for korrupsjonsforhold hvor bestikkelsen gjelder beløp over kr 75 000, sml. da også straffeutmålingen i Rt 1996 s. 1111 og Rt 2001 s. 227. Det fore-

ligger heller ikke tilstrekkelig dokumentasjon på omfanget eller antatte skadevirkninger av korrupsjon som kan forsvare at denne type overtredelser skal plasseres i straffverdighetens øverste sjikt.

Forslaget synes derfor alene prosessuelt begrunnet, idet den foreslåtte strafferamme gir adgang til bruk av kommunikasjonskontroll. Det samme kan – om denne kriminalitetstype i det hele tatt kan forsvare bruk av ekstraordinære etterforskningsmetoder – oppnås ved at strl § 276 a tas inn i strpl § 216 a første ledd bokstav a), slik det er gjort for alminnelige narkotikaforbrytelser og narkotikaheleri.»

De øvrige høringsinstansene har enten ikke merknader til Straffelovrådets forslag om en øvre strafferamme på ti år ved grov korrupsjon, eller de uttrykker støtte til forslaget og begrunnelsen for dette. *Politidirektoratet, Advokatforeningen og Politiets fellesforbund* hører til den siste gruppen.

Dommerforeningen har intet å bemerke til forslaget om at strafferammen ved grov korrupsjon settes til ti år, men ønsker en noe annen utforming og plassering av bestemmelsen om grov korrupsjon:

«I betraktning av den vide utforming av straffebudet mot korrupsjon, bør det ... neppe gis en så sterk føring om at korrupsjon i offentlig sektor er grov. Dette blir en svært markant skjerping av bedømmelsen av slike forhold, som i dag rammes av § 112 med strafferamme på seks måneder. Det er imidlertid uansett om det dreier seg om offentlige eller private forhold grunn til å legge vekt på om vedkommende har en betrodd stilling, om forholdet er særlig samfunns-skadelig eller om det stod store økonomiske interesser på spill, enten det er tap eller vinning. På samme måte som ved de andre formuesforbrytelsene kan det være hensiktsmessig å innta bestemmelsen om grov korrupsjon i en egen paragraf.»

Agder lagmannsrett deler Dommerforeningens syn på disse spørsmålene. Dommerforeningens utkast til ny § 276 b er gjengitt i punkt 5.2.

7.3 Departementets vurdering

7.3.1 Oversikt. Simpel korrupsjon og påvirkningshandel

Departementet foreslår at strafferammen ved simpel korrupsjon settes til tre år, som foreslått av Straffelovrådet. Departementet viser til Straffelovrådets begrunnelse og til at forslaget på dette punkt har fått bred støtte under høringen.

Også strafferammen ved påvirkningshandel foreslås satt til tre år. Departementet foreslår ingen strengere strafferamme for grove påvirkningshandlinger.

Departementet foreslår at strafferammen ved grov korrupsjon settes til ti år, se punkt 7.3.2. Forslaget innebærer at foreldelsesfristen blir fem år ved simpel korrupsjon og påvirkningshandel, og ti år ved grov korrupsjon. Norsk straffelovgivning bringes med dette bringes i samsvar med kravene i OECD-konvensjonen artikkel 3 og 6, samt europarådskonvensjonen artikkel 19.

Departementet ser ikke noe behov for særregler om rettighetstap ved siden av den alminnelige bestemmelsen i straffeloven § 29.

7.3.2 Behov for en strafferamme på ti år ved grov korrupsjon?

Departementet er enig med Straffelovrådet i at grov korrupsjon bør skilles ut og gis en høyere strafferamme enn tre år. Etter departementets syn bør bestemmelsen om grov korrupsjon plasseres i et eget straffebud – § 276 b – slik Dommerforeningen og Agder lagmannsrett har foreslått. Dette er i samsvar med Straffelovkommisjonens anbefaling i delutredning VII, se NOU 2002: 4 side 310, og antas å forenkle arbeidet med å videreføre bestemmelsen i en ny straffelov. Spørsmålet er om lengstestrafen skal være seks eller ti år.

Departementet har sett Straffelovrådets forslag i sammenheng med departementets forslag til ny straffeloven § 60 a, se Ot.prp. nr. 62 (2002–2003). Dette forslaget forelå ikke da Straffelovrådet avga sin utredning, og innebærer at strafferammen forhøyes med inntil det dobbelte, men maksimalt med fem år, dersom den aktuelle handlingen er utøvet som ledd i organisert kriminalitet. Samlet vil de to forslagene innebære at ett enkeltstående tilfelle av organisert grov korrupsjon kan straffes med fengsel inntil 15 år.

Annet punktum i forslaget til ny § 60 a gjør det klart at regelen om skjerpet straff når en forbrytelse er begått som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, også skal ha betydning i forhold til lovbestemmelser som tillegger strafferammen rettslig betydning. Ved mistanke om organisert grov korrupsjon vil det derfor eksistere en adgang til kommunikasjonsavlytting, jf. straffeprosessloven § 216 a første ledd bokstav a, selv om straffeloven § 276 b isolert sett bare skulle åpne for straff i form av fengsel inntil seks år.

Det er grunn til å tro at grov korrupsjon ofte finner sted i tilknytning til utøvelse av organisert kriminalitet, og at straffeloven § 60 a, hvis den blir ved-

tatt, ofte vil være anvendelig i korrupsjonssaker. Korrupsjon forutsetter samhandling mellom minst to personer, og de alvorligste og mest komplekse sakene vil som regel involvere et større antall personer. Departementet har derfor vurdert om en strafferamme på seks år vil være tilstrekkelig ved grov korrupsjon. En strafferamme på seks år vil også være på linje med strafferammen ved andre grove formuesforbrytelser.

Departementet deler Straffelovrådets oppfatning om at grove korrupsjonshandlinger kan fremstå som mer straffverdige enn de fleste andre grove formuesforbrytelser. Selv overfor enkeltstående grove korrupsjonshandlinger kan det unntaksvis være grunn til å reagere med fengselsstraffer opp mot ti år. En godt organisert enkeltoperasjon faller utenfor den foreslåtte straffskjerpelsesregelen dersom den ikke utøves som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe. Det gjelder selv om flere personer er involvert i den straffbare handlingen. Departementet er på denne bakgrunn kommet til at det bør inntas en strafferamme på ti år i forslaget til ny § 276 b.

Ved dette åpnes det også for kommunikasjonsavlytting ved skjellig grunn til mistanke om grov korrupsjon, jf. straffeprosessloven § 216 a første ledd bokstav a, selv om det ikke foreligger indikasjon på at korrupsjonen er utøvet som ledd i organisert kriminalitet. Bruk av kommunikasjonskontroll kan i enkelte tilfeller være nødvendig for å avdekke grov korrupsjon. Etter departementets syn vil en slik metodebruk også være forsvarlig.

Departementet vil understreke at det bare ved meget alvorlige og samfunnsskadelige former for korrupsjon kan være aktuelt å reagere med fengselsstraffer på mer enn seks år.

Departementet har merket seg synspunktene fra Borgarting lagmannsrett og Hordaland statsadvokatembeter i tilknytning til spørsmålet om lagretbehandling av ankesaker som gjelder skyldspørsmålet i grove korrupsjonssaker, men kan ikke se at de anførte argumentene kan begrunne en lavere strafferamme ved grov korrupsjon. Forslaget fra Borgarting lagmannsrett om å utvide anvendelsesområdet for unntaksregelen i straffeprosessloven § 352 annet ledd reiser viktige praktiske og prinsipielle spørsmål. Departementet finner ikke å kunne gå inn for en slik lovendring uten at spørsmålet er utredet nærmere.

7.3.3 Forslaget til ny straffeloven § 276 b. Grensen mellom simpel og grov korrupsjon

Departementets utkast til ny straffeloven § 276 b bygger i det vesentlige på Straffelovrådets utkast til ny § 276 a tredje ledd. Det er likevel foretatt enkelte endringer og tilføyelser i oppregningen av momenter som skal vektlegges i vurderingen av om en korrupsjonshandling er grov.

Forslaget til ny § 276 b er bare ment å ramme alvorlig korrupsjonskriminalitet. Det må foreligge kvalifisert utilbørlig opptreden – et markert avvik fra det tilbørlige – for at bestemmelsen om grov korrupsjon skal kunne komme til anvendelse.

I en vurdering av handlingens grovhet skal det blant annet skal legges vekt på om handlingen er forøvd av eller overfor en offentlig tjenestemann eller noen annen ved brudd på den særlige tillit som følger med hans stilling, verv eller oppdrag.

Når offentlig tjenestemann er nevnt, er det for å understreke at korrupsjon i offentlig sektor lettere vil være grov enn korrupsjon i privat sektor. Det følger imidlertid av forslaget at det også skal legges vekt på om handlingen involverer en person i en særlig betrodd stilling i privat sektor.

Etter departementets forslag skal det også legges vekt på om handlingen har gitt betydelig økonomisk fordel eller om det forelå risiko for betydelig skade av økonomisk eller annen art. Etter Straffelovrådets forslag skulle det legges vekt på om saken omfattet store verdier, samt om det forelå risiko for «betydelig tap». Endringen skyldes først og fremst en erkjennelse av at korrupsjon ofte vil kunne skape en risiko for store samfunnsskadelige konsekvenser, selv om handlingen ikke er egnet til å gi betydelig økonomisk fordel eller føre til et betydelig økonomisk tap. Departementets forslag tar høyde for dette ved at det presiseres at risikoen kan relatere seg til skader av økonomisk «eller annen art», for eksempel i form av forurensende utslipp eller andre miljøskader.

Nytt i forhold til Straffelovrådets utkast er det også at det skal legges vekt på om det er registrert uriktige regnskapsopplysninger, utarbeidet uriktig regnskapsdokumentasjon eller uriktig årsregnskap. Denne tilføyelsen må ses i sammenheng med europarådskonvensjonen artikkel 14. Se om dette i de spesielle merknadene til § 276 b.

8 Straffebudenes stedlige virkeområde og anvendelse på forhold som involverer personer med stilling, verv eller oppdrag i utlandet

8.1 Bestemmelsene om jurisdiksjon i OECD-konvensjonen, europarådskonvensjonen og tilleggsprotokollen

Territorialprinsippet ligger til grunn både for europarådskonvensjonen artikkel 17 nr. 1 bokstav a og OECD-konvensjonen artikkel 4 nr. 1. Disse bestemmelsene gjør det klart at Norge er forpliktet til å ha jurisdiksjonsregler som innebærer at de former for korrupsjon som omfattes av de respektive konvensjonene, skal kunne pådømmes i Norge dersom forholdet helt eller delvis er begått på norsk territorium. Etter europarådskonvensjonen artikkel 17 nr. 1 bokstav b og c gjelder det samme for korrupsjon begått i utlandet, dersom gjerningspersonen er norsk borger eller forholdet involverer en norsk tjenestemann. OECD-konvensjonen artikkel 4 nr. 2 går ikke like langt, men fastslår at stater som etter intern straffelovgivning har jurisdiksjon over straffbare handlinger begått av egne borgere i utlandet, skal sørge for at disse reglene omfatter de former for aktiv korrupsjon som konvensjonen tar sikte på å bekjempe.

Europarådskonvensjonen artikkel 14 er avgjørende også for spørsmål om jurisdiksjon i forhold til tilleggsprotokollen, jf. tilleggsprotokollen artikkel 8 nr. 2.

8.2 Straffelovrådets forslag

Ett eller flere nye straffebud mot korrupsjon vil få anvendelse på handlinger som er foretatt innenfor landets grenser, jf. straffeloven § 12 første ledd nr. 1. Straffelovrådets forslag til ny § 276 a er foreslått plassert i straffeloven kapittel 26, og vil derfor komme til anvendelse også på handlinger som er begått i utlandet av norske borgere eller personer hjemmehørende i Norge, jf. straffeloven § 12 første ledd nr. 3 bokstav a. For at bestemmelsen også skal kunne anvendes på forhold begått av utlendinger i utlandet, uten hensyn til om handlingen er straffbar etter det lands rett i hvilket den er foretatt, foreslår Straffelovrådet en endring i straffeloven § 12 første ledd nr. 4 bokstav a. Selv om strafforfølgning i slike

saker forutsetter Kongens samtykke, jf. straffeloven § 13 første ledd, antar rådet at den nye bestemmelsen med dette får et stedlig virkeområde som tilfredsstiller Norges forpliktelser etter europarådskonvensjonen artikkel 17 og OECD-konvensjonen artikkel 4.

Straffelovrådet foreslår videre at det inntas et eget ledd i § 276 a, hvor det presiseres at formuleringen «tjeneste, verv eller oppdrag» i rådets utkast til annet ledd om aktiv korrupsjon, også skal omfatte tjeneste, verv eller oppdrag i utlandet og i mellomstatlige organisasjoner. Bestemmelsen er ment som en videreføring av straffeloven § 128 annet ledd, og som en presisering av at Norge oppfyller sine forpliktelser etter OECD-konvensjonen og europarådskonvensjonen vedrørende aktiv bestikkelse av utenlandske offentlige tjenestemenn. Av merknadene i NOU 2002: 22 (se side 34, 38 og 41) fremgår at rådet ser fjerde ledd i utkastet til ny § 276 a som et supplement til reglene om stedlig virkeområde i straffeloven § 12. På side 34 heter det blant annet:

«Dersom en generell korrupsjonsbestemmelse plasseres i strl. kapittel 26 som foreslått av rådet, vil korrupsjon i utlandet knyttet til norske statsborgere eller personer hjemmehørende i Norge, rammes uavhengig av en særskilt lovregulering i korrupsjonsbestemmelsen, jfr. strl. § 12 første ledd nr. 3 a). I tillegg tilsier også strl. § 12 første ledd nr. 3 c) at handlinger av denne type rammes. Når det gjelder strl. § 12 første ledd nr. 3 c), vil den allikevel medføre at bestikkelser av offentlige tjenestemenn i enkelte land kan falle utenfor, da handlingen ikke er straffbar der, eller det kan være vanskelig å få klarhet om dette spørsmålet. For å sikre oppfyllelse av kravene i OECD og for å spesielt markere at slike handlinger også er straffbare, foreslås det å videreføre et særskilt ledd om kriminalisering av aktiv bestikkelse av offentlige utenlandske tjenestemenn.

Når det gjelder passiv korrupsjon i offentlig sektor, rammer strl. §§ 112 og 113 i dag handlinger foretatt i utlandet av norsk statsborger eller noen i Norge hjemmehørende person, jfr. strl. § 12 første ledd nr. 3 a). Bestemmelsene får i tillegg anvendelse på handlinger begått i utlandet av utlending, jfr. § 12 første ledd nr. 4 a).

Når det gjelder tilfeller av passiv korrupsjon av utenlandske offentlige tjenestemenn i utlandet, som alene er gjort straffbare i henhold til strl. § 12 første ledd nr. 4 a) eller b), kan forfølgning alene reises etter beslutning av Kongen, jfr. strl. § 13, første ledd. Rådet går inn for å videreføre dagens regler på dette punkt. Det vises til kapittel 7, merknader til lovutkastet, merknaden til endring av strl. § 12, første ledd nr. 4 a) samt merknaden til § 276 a fjerde ledd.

Rådets forslag til ny korrupsjonsbestemmelse omfatter korrupsjon både ved offentlige og private forhold. Rådet går inn for å sidestille korrupsjon i offentlig og privat virksomhet også i denne sammenheng, og da slik at reglene for norsk jurisdiksjon er identiske i offentlig og privat sektor.»

8.3 Høringsinstansenes syn

Finansdepartementet mener at det bør vurderes om ikke fjerde ledd i Straffelovrådets utkast til ny § 276 a er overflødig, så generelt som annet ledd er utformet. Finansdepartementet gir dessuten uttrykk for at fjerde ledd er gitt en utforming som kan gi grunnlag for tvil med hensyn til om også bestemmelsene i første og tredje ledd omfatter verv i utlandet eller i mellomstatlige organisasjoner.

Dommerforeningen ønsker å beholde utkastets fjerde ledd, men er kritisk til plasseringen av leddet og måten det er formulert på:

«Det er noe uklart hvorfor siste ledd bare henviser til handling som nevnt i annet ledd. Motivene henviser til at bestemmelsen viderefører § 128 tredje ledd om aktiv bestikkelse. Det forutsettes imidlertid at også passiv korrupsjon (første ledd) skal være omfattet, men da slik at dette følger av § 12 første ledd nr. 3 (a) og nr. 4 (a). Utkastet til § 276 a siste ledd inviterer imidlertid til en motsetningsslutning og skaper unødvendig uklarhet.»

Dommerforeningen har utformet et alternativt forslag til ny straffeloven § 276 a. Dette forslaget første ledd annet punktum svarer til Straffelovrådets forslag til fjerde ledd, se punkt 5.2. Det presiseres imidlertid at korrupsjon i tilknytning tjeneste, verv og oppdrag i utlandet og i mellomstatlige organisasjoner skal være omfattet av hele bestemmelsen, og ikke bare av straffebudet mot aktiv bestikkelse.

Agder lagmannsrett gir uttrykk for samme syn som Dommerforeningen.

8.4 Departementets vurdering

Departementet tiltrer Straffelovrådets forslag om å endre straffeloven § 12 første ledd nr. 4 bokstav a. Etter departementets syn er det ikke behov for ytterligere lovendringer for å sikre oppfyllelsen av Norges forpliktelser etter OECD-konvensjonen, europarådskonvensjonen og tilleggsprotokollen, for så vidt gjelder spørsmål om jurisdiksjon.

Departementet ønsker en klar markering av at Norge oppfyller sine forpliktelser etter OECD-konvensjonen og europarådskonvensjonen i forhold til korrupsjon begått av eller overfor personer i alle de stillinger, verv eller oppdrag som konvensjonene tar for seg. Selv om det ikke er strengt nødvendig, foreslår departementet derfor at det kommer til uttrykk i lovteksten at begrepene «stilling, verv eller oppdrag» også skal omfatte stilling, verv eller oppdrag i utlandet. For å unngå tvil gjøres denne presiseringen i forhold til både aktiv og passiv korrupsjon, se annet ledd i utkastet til ny § 276 a. En tilsvarende presisering er inntatt i departementets utkast til ny § 276 c, se bestemmelsens annet ledd.

I Straffelovrådets forslag presiseres det at også korrupsjon begått i anledning av stilling, verv eller oppdrag i «mellomstatlige organisasjoner» skal være omfattet. Med dette siktes det til internasjonale organisasjoner som er etablert av stater, statlige organer eller andre mellomstatlige offentlige organisasjoner. Eksempler er FN, EU og OECD. Etter departementets syn kan en slik presisering skape tvil om hvorvidt korrupsjon begått i tilknytning til stillinger, verv og oppdrag i andre internasjonale organisasjoner enn de mellomstatlige, som for eksempel Røde Kors og Amnesty International, omfattes av forslaget. Selv om dette ikke er nødvendig for å tilfredsstille Norges forpliktelser etter europarådskonvensjonen artikkel 9, ønsker departementet at også korrupsjon begått i tilknytning til slike organisasjoner skal være omfattet av forslaget. Henvisningen til «mellomstatlige organisasjoner» foreslås derfor sløyfet. At korrupsjon begått i anledning av stilling, verv eller oppdrag i både mellomstatlige og andre internasjonale organisasjoner omfattes av forslaget, fremgår etter departementets oppfatning klart nok allerede av henvisningen til stilling, verv eller oppdrag «i utlandet».

Departementet finner grunn til å understreke at presiseringene inntatt i annet ledd i departementets forslag til §§ 276 a og 276 c, ikke er ment som en regulering av spørsmålene som oppstår i tilknytning til straffebudenes stedlige virkeområde. Disse spørsmålene reguleres av straffeloven § 12, ikke av §§ 276 a annet ledd og 276 c annet ledd.

9 Opphevelse av og endringer i andre bestemmelser

9.1 Straffelovrådets forslag

Straffelovrådet foreslår at straffeloven §§ 112, 113, 114, 128, 287 og 373 nr. 1 oppheves. Bestemmelsene vurderes som overflødige ved siden av en ny generell straffebestemmelse mot korrupsjon. Av rådets lovutkast synes å fremgå at det er straffeloven § 323 nr. 1 og ikke § 373 nr. 1 som foreslås opphevet, men dette er åpenbart en inkurie.

Straffelovrådet har også vurdert om det er grunnlag for å oppheve straffeloven § 405 b og markedsføringsloven § 6, men konkluderer med at disse bestemmelsene bør stå uendret.

9.2 Høringsinstansenes syn

Dommerforeningen mener at det er behov for å beholde trusselalternativet i straffeloven § 128, og foreslår i stedet å stryke innskuddet «eller ved Ydelse af eller Tilsagn om Fordele» i bestemmelsens første ledd. Foreningen mener dessuten at straffeloven § 405 b bør oppheves:

«Gjerningsbeskrivelsen synes å bli helt dekket av ny § 276 a. Straffelovrådet sier riktignok (s. 39, sp. 1) at normen ikke antas å være like streng. Det er vanskelig å se at dette er noen naturlig tolkning. Etter begge straffebud blir det nødvendig å trekke en grense mot det straffrie ved hjelp av et utilbørighetskriterium, og strafferammen i § 276 a går ned til bøter. Straffelovrådet kjenner ikke til at § 405 b har vært brukt. Noen norm har derfor ikke utkrystallisert seg. Straffebudet er i Straffelovkommisjonens innstilling, skissen til spesiell del, foreslått opphevet og forutsatt dekket av en ny alminnelig korrupsjonsbestemmelse.»

Agder lagmannsrett gir uttrykk for samme syn som *Dommerforeningen* på dette spørsmålet.

Også *Hordaland statsadvokatembeter* går mot forslaget om å oppheve straffeloven § 128 i sin helhet, under henvisning til at forslaget til ny § 276 a kun dekker bestikkelsesalternativet i § 128:

«Forslaget om å oppheve strl § 128 ved vedtakelsen av en ny generell korrupsjonsbestemmelse er meget kort begrunnet i pkt 5.4 (s. 34).

Forslaget er ikke overbevisende og det ser ut til at man overser at strl § 128 også rammer andre og mer praktiske forhold enn de aktive bestikkelser, jf 'den som ved trusler...'. Dette kriminaliseringselement omfattes ikke av utkastet til ny § 276 a. Strl § 128 har etter påtalepraksis en selvstendig betydning også etter vedtakelsen av strl § 132a, jf Riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv for statsadvokatembetene 2001 (nr 2/2001) pkt III/4. I praksis ses trusselalternativet i strl § 128 anvendelig særlig ved trusler mot polititjenestemenn og ansatte ved sosialkontor hvor gjerningspersonen ikke er i stand til å tilby 'en utilbørlig fordel' for å oppnå en ønsket tjenestehandling, men søker å oppnå det samme ved skremmende opptreden.»

Hordaland statsadvokatembeter gir uttrykk for at Straffelovrådet også burde ha vurdert forholdet til straffeloven § 120 annet straffalternativ og § 121 annet ledd.

9.3 Departementets vurdering

Departementet legger til grunn at straffeloven §§ 112, 113, 114, 287 og 373 nr. 1 vil være overflødige ved siden av de foreslåtte generelle korrupsjonsbestemmelsene i §§ 276 a og 276 b, og foreslår at bestemmelsene oppheves. I tilknytning til arbeidet med ny straffelov har Straffelovkommisjonen gitt uttrykk for at det heller ikke er behov for å videreføre straffebudene nedfelt i straffeloven § 373 nr. 2 og 3, se NOU 2002: 4 side 423. Departementet finner det imidlertid ikke naturlig å oppheve straffeloven § 373 i sin helhet i tilknytning til dette lovarbeidet.

Trusselalternativet i straffeloven § 128 kan ha selvstendig betydning ved siden av de nye straffebestemmelsene mot korrupsjon. Denne delen av straffebudet kan også anvendes i konkurrans med straffeloven §§ 222 og 227, idet den fanger opp det straffverdige som ligger i at trusselen rettes mot en offentlig tjenestemann. Departementet tiltrer derfor forslaget fra *Dommerforeningen* og *Agder lagmannsrett* om å stryke ordene «eller ved Ydelse af eller Tilsagn om Fordele» i straffeloven § 128 første ledd, fremfor å oppheve bestemmelsen i sin helhet.

Opphevelsen av straffeloven §§ 112, 113 og 114 innebærer at det også må gjøres endringer i militær straffelov § 63. Lov 15. juni 2001 nr. 65 om gjennomføring i norsk rett av Den internasjonale straffedomstols vedtekter 17. juli 1998 (Roma-vedtektene) § 12 tredje ledd foreslås opphevet.

Straffelovkommisjonen har i delutredning VII foreslått å innarbeide straffeloven § 405 b og markedsføringsloven § 6 i de generelle bestemmelsene om korrupsjon, se NOU 2002: 4 side 314 og 435.

Straffelovrådet går inn for å beholde straffeloven § 405 b og markedsføringsloven § 6 som selvstendige straffehjemler, og legger til grunn at terskelen for den straffbare opptreden må trekkes høyere i forhold til § 276 a enn i forhold til disse bestemmelsene, se NOU 2002: 22 side 34 og 39.

Departementet finner det uheldig å operere med to alternative straffbarhetsterskler på dette området. Til dette kommer at både straffeloven § 405 b og markedsføringsloven § 6 har hatt en

svært begrenset praktisk betydning. Departementet kan derfor vanskelig se at det eksisterer noe sikkert grunnlag for å hevde at bestemmelsene vil kunne anvendes på forhold som ikke vil bli fanget opp av en generell straffebestemmelse mot korrupsjon. Forslaget til ny straffeloven § 276 a åpner for at det kan reageres med bøter overfor korrupsjon. Straffen er dermed også tilpasset de mildeste formene for korrupsjon.

I likhet med Straffelovkommisjonen og enkelte av høringsinstansene kan departementet ikke se noe reelt behov for å videreføre straffeloven § 405 b og markedsføringsloven § 6 som selvstendige straffehjemler ved siden av forslaget til ny straffeloven § 276 a. Bestemmelsene foreslås derfor opphevet.

Departementet kan ikke se at det er grunnlag for å endre eller oppheve straffeloven § 120 annet straffalternativ eller § 121 annet ledd, som Hordaland statsadvokatembeter har trukket frem.

10 Adgangen til bruk av ekstraordinære etterforskningsmetoder

10.1 Straffelovrådets forslag

Korrupsjon foregår som regel fordekt og i det skjulte, og det er grunn til å anta at personer som opptrer korrumpert, sjelden vil involvere politiet av eget tiltak. Selv i tilfeller hvor forholdet oppdages og anmeldes av andre, eller det av andre grunner foreligger en konkret mistanke om korrupsjon, vil det ofte være vanskelig å skaffe til veie tilstrekkelige bevis for en fellende dom. Straffelovrådet drøfter derfor spørsmålet om bruk av ekstraordinære etterforskningsmetoder, og viser til at GRECO i evalueringsrapporten 12. juli 2002 har anbefalt at Norge «extend as far as possible, the use of special investigative means to cases of corruption, in line with the principle of proportionality and existing safeguards».

I straffeprosessloven § 216 a første ledd bokstav a åpnes det for at retten ved kjennelse kan gi politiet tillatelse til å foreta kommunikasjonsavlytting når noen med skjellig grunn kan mistenkes for en handling eller forsøk på en handling som etter loven kan medføre straff av fengsel i ti år eller mer. En strafferamme på ti år ved grov korrupsjon vil følgelig innebære en åpning for kommunikasjonsavlytting i slike saker. Straffelovrådet peker på at behovet for slike etterforskningsmetoder er særlig fremtredende ved forbrytelser begått av organiserte, lukkede, kriminelle miljøer, samt ved såkalt «offerløs» kriminalitet, hvor det ikke er noen privat fornærmet som kan bidra til sakens oppklaring. Etter Straffelovrådets oppfatning slår de nevnte hensyn inn med tyngde i grove korrupsjonssaker, se NOU 2002: 22 side 35–36:

«Korrupsjon vil alltid skje i et lukket miljø, der det bare er partene i korrupsjonsforholdet som kjenner til den straffbare handling. Videre virker korrupsjonskriminalitet på samme måte som 'offerløs' kriminalitet i den forstand at den som rammes ikke er klar over at det har foregått en straffbar handling. 'Offeret' vil som regel være den som den bestukne er ansatt hos, eller har et tjenesteforhold hos. Ved bestikkelse av en offentlig ansatt vil 'offeret' ofte være staten, f.eks. der en ansatt i politiet gir informasjon til kriminelle. Ved bestikkelse i forbindelse med kontraktstildeling vil 'offeret' både være den bestuknes arbeidsgiver og den konkurrent som egentlig skulle ha hatt oppdraget.

Det foreligger således sterke hensyn for innføring av kommunikasjonsavlytting ved mistanke om korrupsjon av alvorlig karakter. Som eksempel kan nevnes mistanke om korrupsjon hos polititjenestemenn hvor bestikkeren er forankret i organisert kriminalitet. Det kan også tenkes korrupsjon i forbindelse med store statlige innkjøp f.eks. av forsvarsmateriell hvor det dreier seg om kontrakter på flere milliarder kroner. Eller det kan være bestikkelse i forbindelse med innkjøp av rørledninger i Nordsjøen, hvor bestikkelsen også kan medføre at det leveres rørledninger av mindreverdige kvalitet med risiko for store miljødelegger.

Hensynene som tilsier at kommunikasjonsavlytting bør tillates ved mistanke om grov korrupsjon, taler etter Straffelovrådets oppfatning også for å tillate romavlytting. Samtidig ser rådet at romavlytting er et mer inngripende virkemiddel, og at sterkere mothensyn gjør seg gjeldende. Romavlytting er under normale omstendigheter ikke tillatt etter gjeldende norsk rett, men nødrettsbetraktninger kan i unntakstilfeller begrunne slike etterforskningsmetoder. Ved en eventuell ny vurdering fra lovgivernes side av om romavlytting bør tillates ved etterforskning av alvorlig kriminalitet, foreslår rådet at det bør vurderes om også grov korrupsjonskriminalitet bør være omfattet av en slik ordning.

Politiets adgang til å bruke infiltrasjon og andre provokasjonsliknende metoder under etterforskningen er ikke lovregulert. Av rettspraksis følger at politiet i visse situasjoner kan bruke slike etterforskningsmetoder, og visse retningslinjer er også gitt i Riksadvokatens rundskriv 26. april 2000 (nr. 2/2000). Her heter det blant annet at slike metoder bare kan benyttes hvor lovbruddet bedømmes som «et alvorlig samfunnsønde på grunn av omfang eller karakter». Straffelovrådet mener at det ikke kan være tvilsomt at grov korrupsjonskriminalitet oppfyller dette grunnvilkåret. Blant annet fordi infiltrasjon og andre etterforskningsmetoder med provokasjonstilsnitt ikke kan brukes på en måte som fremkaller straffbare handlinger som ellers ikke ville ha blitt begått, antar Straffelovrådet likevel at slike metoder ikke vil ha noen viktig funksjon ved etterforskning av grov korrupsjonskriminalitet. Rådet finner ikke grunn til å gå nærmere inn på om eller når en provokasjonshandling bør kunne tillates på dette området.

10.2 Høringsinstansenes syn

Hordaland statsadvokatembeter stiller spørsmål ved om ekstraordinære etterforskningsmetoder overhodet kan forsvares i saker vedrørende grov korrupsjon.

Ingen av de øvrige høringsinstansene har innvendinger mot at det åpnes for kommunikasjonsavlytting ved mistanke om grov korrupsjonskriminalitet. *Politiets Fellesforbund* støtter forslaget. Det samme gjelder *ØKOKRIM*, som uttaler:

«ØKOKRIM tiltrer ellers de vurderinger og konklusjoner Straffelovrådet gjør i sin gjennomgang av bruken og behovet for kommunikasjons- og romavlytting ved etterforskning av grove korrupsjonssaker. Bruken av slike etterforskningsmetoder vil i mange tilfeller være helt avgjørende for om man lykkes med å oppklare disse sakene. Informasjon om korrupte handlinger eller personer er ofte meget vanskelig tilgjengelig, og når mistanke om slike forhold foreligger, krever disse sakene stor varsomhet slik at avgjørende bevis ikke ødelegges. Kommunikasjonskontroll vil i enkelte tilfeller være eneste etterforskningsmetode som kan avklare den mistanke som foreligger eller sikre nødvendige bevis. Etterforskning av pengestrømmer og liknende viser seg i disse sakene ofte utilstrekkelig både fordi legale midler blandes med bestikkelser m.m., samt at rene pengeoverføringer ikke er anvendt eller at tilgjengelig dokumentasjon for slike midler eller overføringer ikke foreligger.»

Riksadvokaten stiller seg bak høringsuttalelsen fra ØKOKRIM.

Politidirektoratet stiller seg kritisk til Straffelovrådets uttalelser om behovet for å bruke infiltrasjon

og andre metoder med provokasjonstilsnitt under etterforskningen:

«Etter vår vurdering vil nettopp infiltrasjon kunne være en meget hensiktsmessig metode ved etterforskning av korrupsjonssaker. Det har i praksis vist seg at tilstedeværelse i utvalgte miljøer har gitt helt avgjørende informasjon om korrupsjon som trolig ellers ikke ville blitt avdekket.»

Advokatforeningen deler Straffelovrådets oppfatning om at strafferammen ved grov korrupsjonskriminalitet bør være ti år, og konstaterer at dette innebærer at det åpnes for kommunikasjonsavlytting under etterforskningen. Advokatforeningen har ingen bemerkninger til dette.

10.3 Departementets vurdering

Departementet er i likhet med Straffelovrådet kommet til at kommunikasjonsavlytting bør tillates når noen med skjellig grunn kan mistenkes for grov korrupsjon eller forsøk på dette. Dette oppnås ved den foreslåtte strafferammen på ti år ved grov korrupsjon, jf. straffeprosessloven § 216 a første ledd bokstav a.

Departementet vil ikke foreslå endringer i straffeprosessloven § 216 a første ledd bokstav b. Domstolene vil derfor ikke kunne tillate kommunikasjonsavlytting ved mistanke om simpel korrupsjon eller påvirkningshandel.

Departementet finner ikke grunn til å ta stilling til bruken av andre ekstraordinære etterforskningsmetoder ved etterforskning av korrupsjonskriminalitet i tilknytning til dette lovarbeidet.

11 Økonomiske og administrative konsekvenser

De foreslåtte lovtiltakene mot korrupsjon, og særlig forslaget om å åpne for kommunikasjonsavlytting ved mistanke om grov korrupsjon, vil trolig medføre en viss økning i antallet korrupsjonssaker som bringes inn for norske domstoler. Lovtiltakene antas også å bidra til å fremme internasjonalt samarbeid på dette området, blant annet ved at utlevering av lovovertredere gjøres enklere. Dette vil samlet gi et visst merarbeid for aktørene i straffesaker.

Den økte strafferammen antas å føre til at det utmåles strengere straffer enn før for korrupsjon.

Dette vil medføre en viss merbelastning også for kriminalomsorgen.

Samtidig er det grunn til å tro at de nye og strengere straffebudene mot korrupsjon vil ha en viss preventiv effekt, og på denne måten kunne bidra til å redusere omfanget av korrupsjon i Norge, eller i det minste å bidra til at problemet ikke vokser i omfang. Utover dette antas forslaget ikke å få nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser.

12 Merknader til de enkelte bestemmelsene

12.1 Endringer i straffeloven

Til § 12 første ledd nr. 4 bokstav a:

De nye straffebestemmelsene mot korrupsjon er foreslått plassert i straffeloven kapittel 26. Det er derfor ikke nødvendig å endre straffeloven § 12 første ledd nr. 3 bokstav a for å gjøre det klart at bestemmelsene kan anvendes ved korrupsjon begått i utlandet av norske statsborgere eller noen i Norge hjemmehørende person. Ved å ta straffeloven §§ 276 a, 276 b og 276 c med i oppregningen i straffeloven § 12 første ledd nr. 4 bokstav a oppnås at også korrupsjonshandlinger som er begått av utlendinger i utlandet kan straffes i Norge, uavhengig av om handlingen er straffbar etter lovgivningen i det landet handlingen er foretatt. Om bakgrunnen for dette forslaget, se punkt 8.

Til §§ 112, 113 og 114:

Straffeloven §§ 112, 113 og 114 vil ikke ha noen selvstendig betydning ved siden av forslaget til ny § 276 a. Bestemmelsene foreslås derfor opphevet.

Til § 128 første ledd:

Departementet foreslår at ordene «eller ved Ydelse af eller Tilsagn om Fordele» tas ut av lovteksten. Det er ikke behov for en egen bestemmelse om aktiv bestikkelse av offentlige tjenestemenn ved siden av de foreslåtte generelle straffebestemmelsene mot korrupsjon. Om bakgrunnen for dette forslaget, se punkt 9.3.

Den som forsøker å påvirke en tjenestehandling ved hjelp av trusler, vil fremdeles kunne straffes etter straffeloven § 128. Departementet finner heller ikke grunn til å oppheve bestemmelsens annet ledd, selv om dette leddet ble tatt inn av hensyn til Norges forpliktelser etter OECD-konvensjonen 21. november 1997 om motarbeidelse av bestikkelse av utenlandske tjenestemenn i internasjonale forretningsforhold. Spørsmålet om det fortsatt er behov for en slik bestemmelse vil bli vurdert i forbindelse med arbeidet med ny straffelov.

Til ny overskrift i kapittel 26:

Endringen i kapitteloverskriften har ingen materiell betydning, men er ønskelig for å markere at kapittel 16 også inneholder bestemmelser om korrupsjon. Påvirkningshandel er en spesiell form for korrupsjon, og foreslås ikke nevnt spesielt i overskriften.

Til § 275 tredje ledd:

Forhold som rammes av forslaget til ny § 276 a første ledd bokstav a, vil også kunne oppfylle gjerningsinnholdet i straffeloven § 275. Den foreslåtte endringen i § 275 tredje ledd gjør det klart at det er utkastet § 276 a, og eventuelt også § 276 b, som skal anvendes i disse tilfellene.

Tilsvarende spørsmål antas ikke å oppstå i forhold til § 276 c.

Til ny § 276 a:

Paragrafen skal, sammen med §§ 276 b og 276 c, gjennomføre Norges folkerettslige forpliktelser etter europarådskonvensjonen og tilleggsprotokollen. På flere punkter går forslaget lenger i å kriminalisere korrupt atferd enn konvensjonen krever. Om bakgrunnen for forslaget, se punkt 5.

Bestemmelsen avløser straffeloven §§ 112, 113, 114, 287, 373 nr. 1, 405 b og deler av § 128, foruten markedsføringsloven § 6 og lov 15. juni 2001 nr. 65 § 12 tredje ledd.

Første ledd bokstav a retter seg mot passiv korrupsjon, mens bokstav b gjelder aktiv korrupsjon. Felles for de to alternativene i første ledd er at de bare knytter seg til fordeler i anledning av den passive bestikkens «stilling, verv eller oppdrag». I Straffelovrådets utkast het det «tjeneste, verv eller oppdrag». Endringen er ikke ment å innebære noen realitetsforskjell.

Begrepene «stilling, verv eller oppdrag» favner vidt, og omfatter alle typer av ansettelsesforhold, verv og oppdragsforhold for offentlige og private arbeids- og oppdragsgivere. Bestemmelsen fanger ved dette opp korrupsjon begått av eller overfor en del persongrupper som faller utenfor straffebestemmelsene som i dag anvendes ved korrupsjon. Også offentlig ansatte som eventuelt faller utenfor

tjenestemannsbegrepet, er dekket. Det samme gjelder privat ansatte og andre uten selvstendig avgjørelsesmyndighet, som ikke kan straffes etter straffeloven § 275 fordi de ikke «styrer eller har tilsyn med» en arbeids- eller oppdragsgivers anliggender. Departementet antar likevel at det ikke ofte vil være aktuelt å bestikke personer uten selvstendig avgjørelsesmyndighet, som for eksempel bud og renholdspersonell.

Med korrupsjon i anledning av «stilling» siktes det til korrupsjon som begås i tilknytning til ordinære tjeneste- og arbeidsforhold.

Gjennom alternativet «verv» fanger forslaget opp korrupsjon begått av eller overfor personer med politiske verv, styreverv eller andre tillitsverv. Det kreves ikke at den passive bestikker mottar godtgjørelse for vervet, og det er uten betydning om vedkommende besitter det i kraft av valg eller utnevning. Tillitsvalgte i foreninger og organisasjoner faller inn under denne kategorien. Det samme gjør stortingsrepresentanter, kommunestyremedlemmer og andre folkevalgte. Også dommere, meddommere, lagrettemedlemmer og voldgiftsdommere omfattes, selv om det muligens er mer naturlig å si at en voldgiftsdommer har et «oppdrag» for de tvistende parter.

Oppdragstakere faller også inn under første ledd, jf. alternativet «oppdrag». Paragraf 276 a kan derfor anvendes hvor en advokat, en konsulent eller en eiendomsmegler med et enkeltstående oppdrag for en bedrift, en organisasjon eller en offentlig etat, krever eller mottar utilbørlige fordeler. Selv korrupsjon i svært kortvarige oppdragsforhold kan straffes med hjemmel i § 276 a. En dommer under et idrettsarrangement som mottar en utilbørlig fordel fra en utøver eller en person som har satset penger på et bestemt utfall, kan derfor straffes for korrupsjon, under forutsetning av at de øvrige straffbarhetsvilkårene er oppfylt.

Forslaget rammer bare fordeler som tilbys, kreves eller mottas «i anledning av» den passive bestikkers stilling, verv eller oppdrag. I dette ligger et krav om sammenheng mellom fordelen og stillingen, vervet eller oppdraget. Fordelen vil normalt fremstå som en motytelse for noe den passive bestikker skal gjøre eller unnlate å gjøre i forbindelse med utføringen av stillingen, vervet eller oppdraget, eller for en handling eller unnlattelse som allerede har funnet sted. Det er imidlertid ikke noe vilkår for straff at bestikkelsen kan knyttes til en bestemt handling eller unnlattelse. Også rene tilfeller av «smøring» er dekket, dersom fordelen er utilbørlig og det er på det rene at den har sammenheng med den passive bestikkers stilling, verv eller oppdrag (se punkt 5.3.3 foran).

Fordeler som den passive bestikker tilbys, krever eller mottar som privatperson, har ikke sammenheng med vedkommendes stilling, verv eller oppdrag, og faller utenfor bestemmelsens virkeområde. Det samme gjelder fordeler fra mottakerens egen arbeids- eller oppdragsgiver, alternativt krav eller tilbud om slike fordeler, for eksempel i form av utilbørlige lønnskrav, «fallskjermer» eller bonusordninger. Heller ikke er forslaget ment å ramme utilbørlig vederlag for varer eller tjenester eller krav om slikt vederlag.

Flere av de eksisterende straffebestemmelsene mot bestikkelser kan bare anvendes hvor fordelen var ment å påvirke den passive bestikker til å oppføre *pliktstridig* eller *urettmessig*. Straffbarhetsvilkår av denne typen finnes blant annet i straffeloven §§ 113 og 128, men videreføres ikke i forslaget til ny § 276 a. Det er tilstrekkelig at bestikkelsen har skjedd «i anledning av» den passive bestikkers stilling, verv eller oppdrag. Straff etter forslaget kan derfor idømmes selv om den passive bestikker ikke kunne ha handlet på noen annen måte innenfor rammen av gjeldende lov og regelverk. Det skal likevel mer til enn ellers for at slike handlinger kan karakteriseres som utilbørlige.

En «fordel» i bestemmelsens forstand vil normalt ha en selvstendig økonomisk verdi, og en typisk bestikkelse vil trolig komme i form av penger eller gjenstander med en viss verdi. Tjenester kan også ha en økonomisk verdi. Personer som kjøper juridiske tjenester på vegne av en arbeidsgiver, kan derfor ikke motta gratis privat bistand fra et advokatfirma som arbeidsgiveren kjøper eller kan tenkes å kjøpe juridiske tjenester av, uten å stå i fare for å bli dømt for korrupsjon.

Det gjelder likevel ikke noe krav om at fordelen må ha en selvstendig materiell verdi, og fordelsbegrepet er også ellers ment å ha samme innhold som i straffeloven §§ 112, 113 og 405 b. Alt den passive bestikker ser seg tjent med eller kan dra nytte av, er å anse som en fordel i lovens forstand. Straff for korrupsjon kan derfor være aktuelt dersom den passive bestikker får tildelt en orden, dersom han tas opp i en lukket forening eller hans barn slippes inn på en privatskole, eller han mottar seksuelle tjenester. Det kan også være at den passive bestikker mottar innsideopplysninger om et aksjeselskap, som i seg selv er uten verdi, men som han vil kunne nyttiggjøre seg ved å kjøpe eller selge aksjer. I alle disse tilfellene vil både den aktive og den passive bestikker kunne straffes, under forutsetning av at fordelen er utilbørlig og har sammenheng med mottakerens stilling, verv eller oppdrag.

Straff kan idømmes selv om fordelen er ment å komme andre enn den passive bestikker til gode, jf.

«for seg eller andre» i første ledd bokstav a og ordet «noen» i første ledd bokstav b. Det kan for eksempel være at bestikkelsen settes inn på en konto som disponeres av et aksjeselskap eller en slektning av den passive bestikkeren. Selv fordeler som går til en veldedig organisasjon, kan gi grunnlag for straff etter § 276 a.

Mottakeren av fordelene kan i slike tilfeller straffes for medvirkning til korrupsjon, dersom vedkommende har utvist skyld i forhold til de faktiske omstendighetene som gjør at forholdet er å betrakte som korrupsjon.

En fordel kan bare gi grunnlag for straff om den er «utilbørlig». Det må foreligge et klart klanderverdig forhold for at bestemmelsen skal kunne anvendes. I utgangspunktet må det legges til grunn at handlinger som i dag gir grunnlag for straff etter straffeloven §§ 112, 113, 114 eller 405 b, eller markedsføringsloven § 6, skal kunne straffes også etter straffeloven § 276 a.

Dersom fordelene har en økonomisk verdi, vil denne verdien utgjøre et naturlig utgangspunkt for utilbørlighetsvurderingen. Mindre verdifulle gaver og andre fordeler som det vil stride mot den alminnelige rettsbevissthet å kriminalisere, er ikke å anse som utilbørlige. En fordel som må regnes som et naturlig uttrykk for anerkjennelse av utført arbeid, vil på ingen måte kunne anses utilbørlig. Fordeler som mottas i forbindelse med vanlig representasjon, eller som mottakeren i henhold til sedvane eller interne retningslinjer har anledning til å motta, vil sjelden være å anse som utilbørlige. Dersom kontorpersonalet ved en domstol hver jul mottar konfekt eller en flaske vin fra en lokal advokat, kan det derfor ikke reageres med straff. Heller ikke vil det være utilbørlig å gi bort eller motta reklamegjester eller andre mindre verdifulle gaver. Det kan ikke gis noe generelt svar på hvor verdifull en gave eller en annen fordel kan være, uten at den må karakteriseres som utilbørlig. Utilbørlighetstermelen kan variere fra virksomhetsområde til virksomhetsområde, fra bedrift til bedrift og fra etat til etat.

Utfallet av utilbørlighetsvurderingen vil kunne avhenge av partenes stilling eller posisjon, samt av forholdet dem imellom. Dersom eksemplet ovenfor endres slik at det er en dommer som mottar en gave fra en advokat, og dette skjer kort tid etter at dommeren har avsagt en dom i favør av en av advokatens klienter, kan forholdet lettere få et utilbørlig preg. Dette gjelder selv om dommeren bare mottar en mindre verdifull gave. Ytes gaven rett før dom faller, vil den vanligvis være utilbørlig (men ikke hvis gaven har en naturlig foranledning, som dommerens 60-årsdag). Personer som utøver kontroll-

funksjoner må også finne seg i å være underlagt en streng norm. Omvendt kan relativt verdifulle gaver være akseptable i situasjoner hvor personer i andre stillinger og posisjoner er involvert. Ansatte i serviceyrker vil ofte kunne motta relativt verdifulle gaver fra kunder, uten at dette kan sies å være utilbørlig.

Formålet bak en ytelse vil stå sentralt i en utilbørlighetsvurdering. Dersom det lar seg bevise at fordelene var ment å påvirke den passive bestikkers utøvelse av en stilling, et verv eller et oppdrag, vil den normalt være utilbørlig. Dette forutsetter likevel at den passive bestikker forstod dette, eller i det minste holdt det for overveiende sannsynlig, jf. straffeloven §§ 40 første ledd og 42 første ledd.

Åpenhet i forhold til arbeids- eller oppdragsgiver vil ofte innebære at en fordel ikke kan betraktes som utilbørlig. I privat virksomhet vil det sjelden være naturlig å karakterisere selv en verdifull gave som utilbørlig, dersom arbeids- eller oppdragsgiver er gjort kjent med den. I offentlig sektor kan det lettere tenkes at en fordel må sies å være utilbørlig selv om mottakeren har gjort sine overordnede kjent med at den ytes, se NOU 2002: 22 side 39.

Dersom en ansettelses- eller oppdragsavtale sier noe om hvilke gaver eller andre fordeler den ansatte eller oppdragstakeren kan motta, vil innholdet i avtalen måtte tillegges vesentlig betydning i en utilbørlighetsvurdering. Det samme gjelder for interne retningslinjer i den enkelte bedrift, organisasjon eller etat. Dette betyr likevel ikke at ethvert brudd på interne regler eller retningslinjer kan straffes etter § 276 a. Også i slike situasjoner må det foreligge et klart klanderverdig forhold for at bestemmelsen skal komme til anvendelse.

Dersom det ikke er utarbeidet retningslinjer for hvilke gaver en arbeids- eller oppdragstaker har anledning til å motta, må det ses hen til hva som er sedvanlig innenfor det aktuelle livs- eller virksomhetsområdet. Særlig i privat sektor vil det kunne være store forskjeller i sedvane fra bransje til bransje og fra bedrift til bedrift.

På noen livs- eller virksomhetsområder kan det ha dannet seg en «ukultur» i form av en aksept av utilbørlige fordeler. Påtalemyndigheten og domstolene skal ikke være forhindret fra å straffefølge slike fordeler. Sedvane på det aktuelle området utgjør et sentralt moment i utilbørlighetsvurderingen, men er ikke uten videre avgjørende for hvor grensen for det utilbørlige skal trekkes.

På områder hvor en bransjeorganisasjon har utarbeidet retningslinjer for hvilke gaver og andre fordeler som kan mottas, og under hvilke omstendigheter, er det grunn til å legge vekt på om disse retningslinjene er brutt.

Generelt må det legges til grunn at offentlige tjenestemenn må finne seg i å være underlagt en strengere norm enn personer som arbeider i privat virksomhet. Dette kan likevel ikke gjelde uten unntak. Det er for eksempel grunn til å anta at personer som arbeider for en ikke-statlig organisasjon med et ideelt formål, må finne seg i være underlagt en relativt streng norm.

I offentlig sektor vil tjenestemannsloven § 20 kunne gi en viss veiledning. Bestemmelsen forbyr en embets- eller tjenestemann å motta «gave, provisjon, tjeneste eller annen ytelse som er egnet til, eller av giveren er ment, å påvirke hans tjenestlige handlinger, eller som det ved reglement er forbudt å motta». Dersom en gave bryter med tjenestemannsloven § 20, må det som oftest legges til grunn at den også kan gi grunnlag for straff etter straffeloven § 276 a. Departementet antar likevel at utilbørighetsnormen i § 276 a ikke i alle sammenhenger er like streng som normen i tjenestemannsloven § 20, se NOU 2002: 22 side 39.

Det kan ofte være vanskelig å trekke grensen mellom ulovlig smøring og lovlige aktiviteter, for eksempel i markedsføringsøyemed. For offentlig ansatte gjelder det en streng norm i slike sammenhenger. Legemiddelforskriften § 13–7 femte ledd, omtalt under punkt 3.4, er illustrerende. Selv offentlig ansatte må imidlertid kunne akseptere en invitasjon til en konsert, en middag eller et annet liknende arrangement betalt av andre enn arbeidsgiver, hvor også representanter for andre virksomheter eller etater er invitert, uten å stå i fare for å bli dømt for korrupsjon. Dette må gjelde selv om arrangementet ikke innebærer noe faglig opplegg.

I forretningslivet antar Straffelovrådet at det normalt ikke vil være utilbørlig med studiereiser, kurs og konferanser som bekostes av noen som ønsker å markedsføre et produkt, så lenge innholdet i et program ligger innenfor forsvarlige rammer og det foreligger åpenhet om forholdet, se NOU 2002: 22 side 39. Departementet er enig i dette.

Det kan være store forskjeller fra land til land i forretningsmoral, forvaltningsskikk og sedvane. Etter departementets oppfatning kan utilbørighetsvurderingen ikke stå upåvirket av forholdene i et annet land hvor bestikkelsen mottas eller ytes, eller hvor den passive bestikker har sitt virke. Det er for eksempel ikke uvanlig at offentlige tjenestemenn i en del land nekter å gjøre jobben sin, med mindre de mottar penger for det. Slike betalinger omtales gjerne som «facilitation payments» og vil kunne rammes av utkastet, men bare dersom fordelene som tilbys eller gis den utenlandske tjenestemannen, er utilbørlig. En del slike betalinger kan ikke karakteriseres som utilbørlige. Den som ser seg

tvunget til å betale en utenlandsk offentlig tjenestemann et mindre beløp for å få tilbake passet sitt, eller for å få lov til å reise ut av landet, kan derfor ikke straffes etter forslaget. For øvrig må det også i disse situasjonene utøves et skjønn, hvor sentrale momenter vil være ytelsens verdi, samt om den bryter med lov eller sedvane, jf. nærmere punkt 5.3.5 foran med sitat fra de forklarende merknader til europarådskonvensjonen (punkt 38).

Første ledd bokstav a retter seg mot den som for seg eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag (passiv korrupsjon).

Alternativet «*krever*» tar først og fremst sikte på å fange opp situasjoner hvor den passive bestikker utnytter en stilling, et verv eller et oppdrag til å presse en annen til å yte seg fordeler. Straff etter dette alternativet kan likevel idømmes selv om kravet tilsynelatende fremtrer mer som en forsiktig anmodning enn et krav om en bestikkelse. Det kan for eksempel være at den passive bestikker overleverer en faktura til en annen, på en måte som klart impliserer at vedkommende forutsettes å betale. Det avgjørende er om handlingen, tolket i lys av omstendighetene, er egnet til å gi adressaten inntrykk av at den passive bestikker ønsker å oppnå noe, i form av en utilbørlig fordel for seg eller andre.

Kravet må ikke relatere seg til en bestemt fordel. Det er nok å uttrykke en forventning om en eller annen utilbørlig fordel fra den annen part, enten for seg eller andre.

Det vanlige er trolig at krav om bestikkelser fremsettes muntlig og direkte overfor mulige aktive bestikkere. Enkelte ganger kan det likevel gå noe tid før adressaten blir kjent med kravet, for eksempel dersom det fremsettes i et brev.

Straffelovrådet legger til grunn at det i disse tilfellene foreligger en fullbyrdet forbrytelse allerede idet kravet er sendt, se NOU 2002: 22 side 38. Departementet antar for sin del at det under normale omstendigheter først vil foreligge en fullbyrdet overtredelse idet kravet er kommet til adressatens kunnskap. Dette er lagt til grunn i forhold til de tilsvarende formuleringene i straffeloven §§ 111 første ledd og 405 («fordrer»), § 112 («kræver») og § 405 b («krever»). Dersom kravet kommer bort på veien, og aldri kommer til adressatens kunnskap, vil det derfor ikke foreligge en fullbyrdet overtredelse av straffebudet. Gjerningspersonen kan imidlertid straffes for forsøk på korrupsjon, jf. straffeloven § 49. Dersom gjerningspersonen angrer seg, og trekker tilbake kravet før det er kommet til adressatens kunnskap, vil det kunne foreligge tilbake-treden fra forsøk, jf. straffeloven § 50.

Dersom kravet først er kommet til adressatens kunnskap, er det uten betydning hvordan denne forholder seg til kravet. Straff etter første ledd bokstav a kan idømmes selv om adressaten velger å se bort fra kravet.

Straff etter første ledd bokstav a kan også idømmes den som «mottar» en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag. Dette alternativet har praktisk betydning hvor det ikke på forhånd foreligger et krav eller et tilbud om en slik fordel, eller hvor dette ikke lar seg bevise.

Det er likegyldig hvem som tar initiativet til at fordelene ytes. Mottakeren kan straffes selv om han bare passivt mottar en bestikkelse. Det må likevel utøves et visst skjønn i slike situasjoner. Hvis det ut fra omstendighetene er grunn til å tro at mottakeren hadde til hensikt å overlevere eller opplyse om bestikkelsen til sin arbeidsgiver, kan det være at han eller hun bør innvilges noe tid før det kan sies å foreligge forsøk på eller fullbyrdet overtredelse av straffebudet.

Kontanter, verdipapirer og formuesgjenstander må normalt anses mottatt idet de er overlevert fra en annen og kommet i mottakerens besittelse. Overføres penger til mottakerens bankkonto, passer fullbyrdingspunktet idet pengene er disponible på konto. Hva som ellers skal til for at det skal foreligge en fullbyrdet forbrytelse etter dette alternativet, beror på omstendighetene. Det kan være grunn til å se hen til de løsninger som er valgt i forhold til de tilsvarende formuleringene i straffeloven §§ 112, 317, 405 og 405 b.

Etter første ledd bokstav a kan også den som «aksepterer et tilbud om» en utilbørlig fordel, straffes for korrupsjon. Terminologien avviker noe fra Straffelovrådets forslag, som setter straff for den som «aksepterer løfte om» en utilbørlig fordel. Det ligger ingen realitetsendring i dette.

Tilbudsalternativet har selvstendig betydning hvor den passive bestikker mottar og aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel som først skal ytes noe frem i tid. Det kan for eksempel være at en innkjøpsjef i en bedrift forespeiles en godt betalt stilling hos en leverandør om et par år, mot å inngå fordelaktige avtaler med den aktuelle leverandøren i sin nåværende stilling.

For den aktive bestikker er fullbyrdingspunktet overtrådt allerede ved at det foreligger et ensidig tilbud som er kommet til mottakerens kunnskap, jf. første ledd bokstav b. Den passive bestikker kan først straffes for fullbyrdet forbrytelse etter å ha akseptert tilbudet, jf. første ledd bokstav a. Som hovedregel må det også kreves at aksepten er kommet frem til den annen part. Hvorvidt det foreligger en fullbyrdet forbrytelse etter dette alternativet må

likevel bero på en konkret vurdering. Det er ingen ting i veien for at et tilbud om en bestikkelse kan aksepteres ved passivitet eller konkludent atferd.

Første ledd bokstav b retter seg mot den aktive bestikker, og hjemler straff for den som gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag.

Alternativet «gir» utgjør motstykket til «mottar» i første ledd bokstav a. Departementet legger til grunn at fullbyrdingspunktet for den som gir noen en utilbørlig fordel, inntreer samtidig med at den annen part – alternativt en tredjeperson eller et annet rettssubjekt – mottar fordelene.

Den som «tilbyr» noen en utilbørlig fordel, vil også kunne straffes etter første ledd bokstav b. En fullbyrdet overtredelse av dette alternativet vil normalt foreligge først idet tilbudet kommer til den annen parts kunnskap. Dersom tilbudet er avsendt, men ennå ikke kommet frem til adressaten, kan det likevel være aktuelt med straff for forsøk på aktiv bestikkelse.

Alternativet «tilbyr» kommer til anvendelse hvor den aktive bestikker tilbyr noen en fordel for å opptre på en bestemt måte, men også hvor han eller hun tilbyr noen en fordel som en gjenytelse for en handling eller en unnløstelse som allerede har funnet sted. I enkelte tilfeller kan det være vanskelig å knytte tilbudet opp mot en bestemt handling eller unnløstelse på den passive bestikkers side. Det kan for eksempel være at den aktive bestikker tilbyr noen en pengesum, uten at det fremgår klart hvorvidt dette forutsetter at det skal ytes noe til gjengjeld. Dersom tilbudet gjelder en utilbørlig fordel og rettes til noen i anledning av stilling, verv eller oppdrag, vil også slike forsøk på å «smøre» den passive bestikker kunne gi grunnlag for straff etter første ledd bokstav b. Den aktive bestikker kan også straffes selv om han ikke hadde til hensikt å følge opp tilbudet ved gi den passive bestikker en utilbørlig fordel.

Straffelovrådets forslag retter seg også mot den som «lover» noen en utilbørlig fordel. Forslaget er trolig inspirert av gjerningsbeskrivelsen i europarådskonvensjonen artikkel 2, som inneholder verbene «promising», «offering» og «giving». Departementet kan ikke se at alternativet «lover» vil ha noen selvstendig betydning i et norsk straffebud mot korrupsjon ved siden av alternativet «tilbyr», og foreslår at dette tas ut av lovteksten.

Annet ledd slår fast at ordene stilling, verv eller oppdrag i bestemmelsens første ledd også omfatter stilling, verv eller oppdrag i utlandet. Det er ikke strengt nødvendig å innta en slik presisering i lovteksten. Departementet ønsker imidlertid å gjøre det helt klart at forslaget retter seg mot korrupsjon

begått av eller overfor personer i alle de stillinger, verv og oppdrag som europarådskonvensjonen og tilleggsprotokollen tar for seg. Som eksempler på stillinger, verv eller oppdrag i utlandet som er omfattet av forslaget, kan nevnes stillinger, verv eller oppdrag i utenlandske og internasjonale domstoler og voldgiftsdomstoler, i utenlandske og internasjonale parlamentarikerforsamlinger, samt i mellomstatlige organisasjoner. Stillinger, verv og oppdrag i andre internasjonale organisasjoner enn de mellomstatlige, som for eksempel Røde Kors eller Amnesty International, omfattes også. Forslaget går på dette punkt lenger enn europarådskonvensjonen artikkel 9, som utelukkende tar for seg korrupsjon begått av eller overfor tjenestemenn og andre ansatte i mellomstatlige organisasjoner.

Det er uten betydning for straffbarheten om den aktive bestikker får en annen, for eksempel en person hjemmehørende i den passive bestikkers hjemland, til å utføre selve bestikkelsehandlingen.

Tredje ledd bestemmer at straffen for korrupsjon er bøter eller fengsel inntil tre år. Medvirkning straffes på samme måte. Straff for medvirkning kan for eksempel være aktuelt hvor en tredjeperson har tilskyndet bestikkelsen, eller hvor noen har medvirket til å overbringe bestikkelsen eller et løfte om en bestikkelse.

Til ny § 276 b:

Forslaget bygger på Straffelovrådets utkast til ny § 276 a tredje ledd, men det er gjort endringer og tilføyelser i oppregningen av momenter som skal vektlegges i vurderingen av om handlingen er grov. Om bakgrunnen for forslaget, se punkt 7.

Første ledd slår fast at grov korrupsjon straffes med fengsel inntil ti år. Medvirkning til grov korrupsjon straffes på samme måte.

Etter *annet ledd* skal det i vurderingen av om en korrupsjonshandling er grov eller ikke, legges vekt på om handlingen er forøvd av eller overfor en *offentlig tjenestemann eller noen annen ved brudd på den særlige tillit som følger med hans stilling, verv eller oppdrag*. Det er uten betydning om handlingen er forøvd «av» eller «overfor» en person i en slik stilling, alternativt et slikt verv eller oppdrag. Dette momentet skal derfor vektlegges enten det er tale om straff for aktiv eller passiv bestikkelse. Departementet har også skiftet ut ordene «stilling eller virksomhet» med «stilling, verv eller oppdrag», for ved dette å bringe terminologien i samsvar med § 276 a. Sett bort fra disse endringene, er departementets forslag på dette punkt identisk med Straffelovrådets. Liknende formuleringer finnes i straffe-

loven § 256 om grovt underslag, i § 271 om grovt bedrageri og i § 276 om grov utroskap.

Eksempler på andre enn offentlige tjenestemenn i særlig betrodde posisjoner kan være advokater eller ledende ansatte i private bedrifter.

Dersom handlingen involverer en offentlig tjenestemann eller en person i en særlig betrodd stilling, alternativt et særlig betrodd verv eller oppdrag, kan § 276 b etter omstendighetene være overtrådt selv om forholdet ikke involverer betydelige verdier, og det heller ikke forelå risiko for betydelig skade. Dette forutsetter imidlertid at gjerningspersonens opptreden – sett under ett – representerer et markert avvik fra det tilbørlige. Også i disse situasjonene skal det eksistere et rom hvor bare bestemmelsen om simpel korrupsjon er anvendelig. Det beror på en konkret vurdering i hver enkelt sak om § 276 b er anvendelig. I denne vurderingen vil blant annet fordelens art og verdi, samt de mulige skadevirkningene, inngå som sentrale momenter. Dreier det seg om en offentlig tjenestemann, vil det også være av betydning om vedkommende har en særlig betrodd stilling eller ikke.

Videre skal det legges vekt på om handlingen har gitt *betydelig økonomisk fordel*. Det kan ikke angis eksakt når en fordel er betydelig. Straffelovrådet har lagt til grunn at etter dagens pengeverdi vil korrupsjon som involverer bestikkelser på mellom 75 000 og 100 000 kroner normalt måtte anses som grov. Etter departementets syn må man ved vurderingen legge vekt på hvor grensen for betydelig verdi blir trukket i forhold til andre grove vinningsforbrytelser. I avgjørelsen i Rt. 1999 s. 1299 la Høyesterett til grunn at 75 000 kroner ikke var nok til å gjøre et heleri grovt.

Etter § 276 b annet ledd skal det også legges vekt på om det forelå *risiko for betydelig skade av økonomisk eller annen art*.

Korrupsjon med et beløp som utgjør en betydelig økonomisk fordel, vil normalt også medføre eller volde en betydelig økonomisk skade. Grensen for når en økonomisk skade er å anse som betydelig, må trekkes etter de samme retningslinjer som gjelder for økonomiske fordeler.

Ofte vil korrupsjon kunne skape en risiko for store samfunnsskadelige eller andre negative konsekvenser, selv om handlingen verken har gitt betydelig økonomisk fordel eller er egnet til å forårsake et betydelig økonomisk tap. Departementets forslag tar høyde for dette ved at det i vurderingen av om korrupsjonen er grov, skal legges vekt på om det forelå risiko for skade «av økonomisk eller annen art». Dette innebærer en endring i forhold til Straffelovrådets forslag. I utlandet finnes det blant annet eksempler på at heiskontrollører har latt seg

bestikke for å overse brudd på sikkerhetsforskriftene. Dersom det forelå en risiko for alvorlig personskade, miljøskade eller annen betydelig skade av ikke-økonomisk art, vil forholdet normalt måtte anses som grovt.

Det gjelder ikke noe krav om at skaden må ha inntrådt. Det er tilstrekkelig om forholdet innebar en «risiko for» betydelig skade av økonomisk eller annen art.

Nytt i forhold til Straffelovrådets utkast er det også at det skal legges vekt på om det er *registrert uriktige regnskapsopplysninger, utarbeidet uriktig regnskapsdokumentasjon eller uriktig årsregnskap*. Dette skal forstås på samme måte som de tilsvarende formuleringene i straffeloven § 256 om grovt underslag, i § 271 om grovt bedrageri og i § 276 om grov utroskap. Regnskapsovertredeler henger gjerne sammen med korrupsjon. Etter europarådskonvensjonen artikkel 14 plikter Norge å kriminalisere atferd som går ut på «å lage eller bruke en faktura eller et annet regnskapsdokument eller -bok som inneholder falske eller ufullstendige opplysninger» eller «rettsstridig å unnlate å bokføre en betaling», dersom overtredelsen er forsettlig og finner sted «for å begå, skjule eller dekke over de straffbare forhold som er nevnt i artikkel 2 til 12». Dersom gjerningspersonen har opptrådt som beskrevet i europarådskonvensjonen artikkel 14 eller medvirket til at en slik regnskapsovertredelse har funnet sted, vil forholdet ofte være å anse som grovt.

En korrupsjonshandling er ikke uten videre grov selv om ett eller flere av de forhold utkastet angir, er oppfylt. Departementet legger til grunn at § 276 b bare skal kunne anvendes ved kvalifisert utilbørlig opptreden. På den annen side kan det legges vekt på andre momenter enn dem utkastet angir, jf. «*blant annet*». At oppregningen av momenter i § 276 b annet ledd ikke er ment å være uttømmende, kommer på denne måten klarere til uttrykk i departementets utkast enn i Straffelovrådets forslag, hvor det het at det «særlig» skulle legges vekt på de momenter som var særskilt nevnt.

Til ny § 276 c:

Straffebudet er nytt og utvider dermed området for korrupsjon. Det retter seg mot såkalt påvirkningshandel. Straffelovrådet har ikke foreslått noe tilsvarende straffebud. Paragraf 276 c har selvstendig betydning ved siden av § 276 a ved påvirkningshandlinger som ikke skjer i anledning av den passive bestikkers stilling, verv eller oppdrag. Om bakgrunnen for forslaget, se punkt 6.4.1.

Felles for de to alternativene i *første ledd* er at de retter seg mot utilbørlige fordeler som kreves, til-

bys, gis eller mottas for å påvirke utføringen av *en annens* – altså en tredjepersons – stilling, verv eller oppdrag. Dersom påvirkningsagenten mottar en utilbørlig fordel i anledning av *egen* stilling, eventuelt *egget* verv eller oppdrag, må hjemmelen for et mulig straffansvar søkes i § 276 a. Dersom en saksbehandler i et forvaltningsorgan mot betaling påtar seg å påvirke en beslutning som skal fattes av lederen av forvaltningsorganet, er det derfor § 276 a som må anvendes, ikke § 276 c. Det samme gjelder om en ansatt i en privat bedrift tar seg betalt for å påvirke en av sine overordnede til å gå til innkjøp av produksjonsutstyr fra en bestemt leverandør.

Dersom den som søkes påvirket, ikke har noen tilknytning til påvirkningsagentens virksomhet, etat eller organisasjon, må utgangspunktet på den annen side være at det er § 276 c som skal anvendes. Strafforfølgning av en ansatt i en privat bedrift som mottar utilbørlige fordeler for å påvirke en offentlig tjenestemann, må derfor i utgangspunktet skje med hjemmel i § 276 c første ledd bokstav a.

I grensetilfeller kan det være grunn til å se hen til om påvirkningsagentens atferd fremstår som illojal i forhold til vedkommendes egen arbeids- eller oppdragsgiver, noe som normalt utgjør et kjenne-tegn ved ordinær korrupsjon. For eksempel vil en ansatt i et informasjonsrådgivningsfirma som mottar vederlag fra en kunde for å påvirke et bestemt politisk miljø, sjelden kunne sies å opptre illojalt overfor egen arbeidsgiver, under forutsetning av at denne er kjent med og mottar vederlaget for oppdraget. Et eventuelt straffansvar for den ansatte må derfor i et slikt tilfelle utledes av § 276 c første ledd bokstav a. (En annen sak er at straff etter forslaget til ny § 276 c sjelden vil være aktuelt dersom de som søkes påvirket, er gjort oppmerksom på at den ansatte opptre på vegne av en oppdragsgiver, jf. utilbørlighetskravet.) Dersom eksemplet endres slik at den ansatte også er politisk aktiv, og har påtatt seg å øve påvirkning på partifeller, er det ikke like opplagt at spørsmålet om et eventuelt straffansvar må vurderes med utgangspunkt i § 276 c. I alle fall dersom vedkommende fremdeles har tillitsverv i partiet, kommer det inn et element av tillitsbrudd overfor partiorganisasjonen som gjør at det ofte vil være mer naturlig å vurdere spørsmål om straffansvar i lys av § 276 a, og eventuelt også § 276 b.

Også andre former for påvirkningsvirksomhet kan rammes direkte av hovedbestemmelsen om korrupsjon i § 276 a. Dette vil for eksempel være aktuelt dersom virksomheten involverer gaver eller andre fordeler til den som søkes påvirket. Dersom fordelene fremstår som utilbørlig, vil både påvirkningsagenten og hans oppdragsgiver kunne straffes etter § 276 a første ledd bokstav b, jf. bestem-

melsens tredje ledd annet punktum. Mottakeren av gaven eller fordelene vil etter omstendighetene kunne straffes etter § 276 a første ledd bokstav a.

Første ledd bokstav a retter seg mot passiv påvirkningshandel. Første del av gjerningsbeskrivelsen («*for seg eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om*») er identisk med første del av gjerningsbeskrivelsen i § 276 a første ledd bokstav a, og skal forstås på samme måte. Det samme gjelder begrepene «*fordel*» og «*stilling, verv eller oppdrag*».

Grensen mellom straffbare og ikke straffbare påvirkningshandlinger foreslås trukket ved at forslaget bare rammer «*utilbørlige*» fordeler. Som i forhold til § 276 a, må det kreves et klart klanderverdig forhold for at bestemmelsen skal kunne anvendes. Utilbørlighetsvurderingen i tilknytning til § 276 c vil likevel kunne avvike noe fra en tilsvarende vurdering i forhold til § 276 a.

Graden av åpenhet vil ofte være avgjørende i en utilbørlighetsvurdering etter § 276 c. Blant annet i forbindelse med lobbyvirksomhet vil det avgjørende som regel være om påvirkningsagenten har vært åpen om at han eller hun opptrer på vegne av en oppdragsgiver.

Dersom påvirkningsagenten ikke opplyser at han opptrer på oppdrag fra en annen, og heller ikke har grunn til å tro at den som søkes påvirket er blitt kjent med dette på annen måte, må hovedregelen være at forholdet er å anse som utilbørlig. Dersom et kommunestyremedlem blir forsøkt påvirket av en slektning som ikke nevner at han har fått betalt for å argumentere for et bestemt syn, vil slektningen derfor etter omstendighetene kunne straffes for utilbørlig påvirkningshandel, jf. første ledd bokstav a. Dette selv om påvirkningsagenten argumenterer for et syn han også av politiske grunner har sympati for. Oppdragsgiveren vil i et slikt tilfelle kunne straffes for aktiv påvirkningshandel, jf. første ledd bokstav b, under forutsetning av at han er kjent med eller holder det for overveiende sannsynlig at påvirkningsagenten ikke er åpen om oppdragsforholdet.

På den annen side kan det normalt ikke kreves at påvirkningsagenten opplyser hvem som har gitt ham oppdraget, eller hvor stort vederlag han mottar. Selv om det kan reises innvendinger mot at beslutningstakere har kontakt med påvirkningsagenter som nekter å opplyse hvem de opptrer på vegne av, kan dette normalt ikke i seg selv være tilstrekkelig til å utløse strafferettslige reaksjoner. Dette forutsetter imidlertid at påvirkningsagenten forholder seg helt taus om vederlagets størrelse og oppdragsgivers identitet. Dersom påvirkningsagenten bevisst formidler uriktige eller misvisende opplysninger om oppdragsgiver eller vederlaget han mot-

tar, vil forholdet ofte måtte karakteriseres som utilbørlig.

Dersom fordelene har en økonomisk verdi, vil denne verdien ha betydning i en utilbørlighetsvurdering. Et annet sentralt moment er hvem som søkes påvirket, herunder om vedkommende har et verv eller en posisjon som det er særlig viktig å beskytte mot utilbørlige påvirkningshandlinger. Nærstående av stortingsrepresentanter og andre i posisjoner som det er viktig å opprettholde tilliten til, må derfor finne seg i å være underlagt en streng norm.

Påvirkningsagenten må gi inntrykk av å ha til hensikt å forsøke å «*påvirke utføringen av*» en stilling, et verv eller et oppdrag. Straff etter første ledd bokstav a kan imidlertid idømmes selv om påvirkningsagenten ikke kjenner eller har noen praktisk mulighet til å oppnå kontakt med den han eller hun hevder å kunne påvirke, men bare pretenderer å være i stand til å øve påvirkning.

Heller ikke er det noe vilkår for straff at påvirkningsagenten gjør et reelt forsøk på å påvirke beslutningstakeren. Det er tilstrekkelig at han eller hun krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel «*for å*» gjøre dette. Det kan ikke av dette utledes et krav om en reell hensikt på gjerningspersonens side. Det er tilstrekkelig at påvirkningsagenten overfører den aktive bestikker *foregir* å ha til hensikt å forsøke å påvirke utføringen av noens stilling, verv eller oppdrag.

Europarådskonvensjonen artikkel 12 gjelder bare hvor gjerningspersonen er eller hevder å være i stand til å øve påvirkning på «*beslutningstakingen*» («*the decision-making*») til en annen. En tilsvarende begrensning gjelder ikke etter departementets forslag til ny § 276 c. Også påvirkning på handlinger og unnløstelser som det ikke er naturlig å karakterisere som beslutninger, kan derfor etter omstendighetene gi grunnlag for straff etter forslaget. Det kan for eksempel være at påvirkningsagenten er gift med en journalist, og tar seg betalt for å påvirke det ektefellen skriver om en bedrift, et politisk parti, en film eller en teateroppsetning.

Forslaget til ny straffeloven § 276 c går også i andre relasjoner lenger i å sette straff for påvirkningsvirksomhet enn europarådskonvensjonen artikkel 12 krever. Viktigste er det at forslaget ikke er begrenset til å gjelde påvirkning av beslutningstakere i offentlig sektor, samt at det ikke forutsetter at selve påvirkningen må ha et utilbørlig preg. Se om dette i punkt 6.4.2 foran.

Første ledd bokstav b utgjør i hovedtrekk et speilbilde av første ledd bokstav a, og retter seg mot aktiv påvirkningshandel. Den siste delen av gjerningsbeskrivelsen i de to bestemmelsene – «*en utilbørlig*

fordel for å påvirke utføringen av stilling, verv eller oppdrag» – er identisk, og skal forstås på samme måte. Ordene «gir» og «tilbyr» skal forstås på samme måte som de tilsvarende begrepene i § 276 a første ledd bokstav b. Det er uten betydning om den utilbørlige fordelingen er ment å komme påvirkningsagenten eller andre til gode, jf. «noen».

Annet ledd er identisk med annet ledd i forslaget til ny § 276 a, og skal forstås på samme måte. Utilbørlig påvirkningsvirksomhet som tar sikte på å påvirke utføringen av stilling, verv eller oppdrag i utlandet, kan derfor gi grunnlag for straff i Norge.

Tredje ledd gjør det klart at straffen for utilbørlig påvirkningshandel er bøter eller fengsel inntil tre år. Medvirkning straffes på samme måte. Departementet foreslår ingen strengere strafferamme for grov påvirkningshandel.

Til § 287:

Bestemmelsen vil ikke ha praktisk betydning ved siden av de foreslåtte generelle straffebestemmelsene mot korrupsjon, og foreslås opphevet.

Til § 373:

Straffeloven § 373 nr. 1 antas ikke å ha noen praktisk betydning ved siden av forslaget til ny § 276 a, og foreslås opphevet. Nåværende § 373 nr. 2 og 3 blir etter endringen henholdsvis nr. 1 og 2.

Til § 405 b:

Straffeloven § 405 b foreslås opphevet. Bestemmelsen vil ikke ha praktisk betydning ved siden av forslaget til ny § 276 a.

12.2 Endringer i markedsføringsloven

Til § 6:

Departementet antar at markedsføringsloven § 6 ikke vil ha noen selvstendig betydning ved siden av forslaget til ny § 276 a. Bestemmelsen foreslås derfor opphevet.

Vi HARALD, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i straffeloven mv. (straffebud mot korrupsjon) i samsvar med et vedlagt forslag.

12.3 Endringer i militær straffelov

Til § 63:

Henvisningen til straffeloven §§ 112 og 113 foreslås tatt ut av bestemmelsen, og erstattet med en henvisning til straffeloven § 276 a, jf. § 276 b. Fordi disse bestemmelsene også hjemler straff for medvirkere, er det ikke lenger nødvendig å nevne medvirkning spesielt i § 63.

12.4 Endringer i lov 15. juni 2001 nr. 65 om gjennomføring i norsk rett av Den internasjonale straffedomstols vedtekter 17. juli 1998 (Roma-vedtektene)

Til § 12:

Tredje ledd foreslås opphevet, idet dommere og ansatte ved Den internasjonale straffedomstolen omfattes av forslaget til ny straffeloven § 276 a, jf. bestemmelsens annet ledd. Endringen er i samsvar med anbefalingen i Straffelovkommisjonens delutredning VII, se NOU 2002: 4 side 314 og 437.

12.5 Ikrafttredelse

Ikrafttredelsen krever ikke administrative forberedelser. Det foreslås derfor at lovendringene trer i kraft straks, det vil si fra det tidspunkt lovendringene er sanksjonert.

Justis- og politidepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i straffeloven mv. (straffebud mot korrupsjon).

Forslag til lov om endringer i straffeloven mv. (straffebud mot korrupsjon)

I

I straffeloven 22. mai 1902 nr. 10 gjøres følgende endringer:

I § 12 første ledd nr. 4 bokstav a skal henvisningen til paragraf 276 endres til 276 til 276 c.

§§ 112–114 oppheves.

§ 128 første ledd skal lyde:

Den, som ved *Trusler søger* at formaa en offentlig Tjenestemand til uretmæssig at foretage eller undlade en Tjenestehandling, eller som medvirker hertil, straffes med Bøder eller med Fængsel indtil 1 Aar.

Overskriften i kapittel 26 skal lyde:
26. kapittel. *Bedrageri, utroskap og korrupsjon.*

§ 275 tredje ledd skal lyde:

Straff etter denne paragraf kommer ikke til anvendelse ved handling som går inn under § 255, jf. § 256 eller § 276 a, jf. § 276 b.

Ny § 276 a skal lyde:

For korrupsjon straffes den som

- a) *for seg eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag, eller*
- b) *gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag.*

Med stilling, verv eller oppdrag i første ledd menes også stilling, verv eller oppdrag i utlandet.

Straffen for korrupsjon er bøter eller fengsel inntil 3 år. Medvirkning straffes på samme måte.

Ny § 276 b skal lyde:

Grov korrupsjon straffes med fengsel inntil 10 år. Medvirkning straffes på samme måte.

Ved avgjørelsen av om korrupsjonen er grov skal det blant annet legges vekt på om handlingen er forøvd av eller overfor en offentlig tjenestemann eller noen annen ved brudd på den særlige tillit som følger

med hans stilling, verv eller oppdrag, om den har gitt betydelig økonomisk fordel, om det forelå risiko for betydelig skade av økonomisk eller annen art, eller om det er registrert uriktige regnskapsopplysninger, utarbeidet uriktig regnskapsdokumentasjon eller uriktig årsregnskap.

Ny § 276 c skal lyde:

For påvirkningshandel straffes den som

- a) *for seg eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel for å påvirke utføringen av stilling, verv eller oppdrag, eller*
- b) *gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel for å påvirke utføringen av stilling, verv eller oppdrag.*

Med stilling, verv eller oppdrag i første ledd menes også stilling, verv eller oppdrag i utlandet.

Straffen for påvirkningshandel er bøter eller fengsel inntil 3 år. Medvirkning straffes på samme måte.

§ 287 oppheves.

§ 373 nr. 1 oppheves. Nåværende nr. 2 og 3 blir henholdsvis nr. 1 og 2.

§ 405 b oppheves.

II

I militær straffelov 22. mai 1902 nr. 13 gjøres denne endringen:

§ 63 skal lyde:

Krigsmand, som forbryder sig paa saadan Maa-
de som i den almindelige Straffelovs § 276 a, jf.
§ 276 b omhandlet, straffes saaledes som der be-
stemt, dog saa, at Arrest træder istedenfor Bøder.

III

I markedsføringsloven 16. juni 1972 nr. 47 oppheves § 6.

Om lov om endringer i straffeloven mv. (straffebud mot korrupsjon)

IV

I lov 15. juni 2001 nr. 65 om gjennomføring i norsk rett av Den internasjonale straffedomstols vedtekter 17. juli 1998 (Roma-vedtektene) oppheves § 12 tredje ledd. Nåværende fjerde ledd blir nytt tredje ledd.

V

Loven trer i kraft straks.

Vedlegg 1

Criminal Law Convention on Corruption, Strasbourg, 27.01.1999

Preamble

The member States of the Council of Europe and the other States signatory hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members;

Recognising the value of fostering co-operation with the other States signatories to this Convention;

Convinced of the need to pursue, as a matter of priority, a common criminal policy aimed at the protection of society against corruption, including the adoption of appropriate legislation and preventive measures;

Emphasising that corruption threatens the rule of law, democracy and human rights, undermines good governance, fairness and social justice, distorts competition, hinders economic development and endangers the stability of democratic institutions and the moral foundations of society;

Believing that an effective fight against corruption requires increased, rapid and well-functioning international co-operation in criminal matters;

Welcoming recent developments which further advance international understanding and co-operation in combating corruption, including actions of the United Nations, the World Bank, the International Monetary Fund, the World Trade Organisation, the Organisation of American States, the OECD and the European Union;

Having regard to the Programme of Action against Corruption adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe in November 1996 following the recommendations of the 19th Conference of European Ministers of Justice (Valletta, 1994);

Recalling in this respect the importance of the participation of non-member States in the Council of Europe's activities against corruption and welcoming their valuable contribution to the implementation of the Programme of Action against Corruption;

Further recalling that Resolution No. 1 adopted by the European Ministers of Justice at their 21st

Strafferettslig konvensjon om korrupsjon, Strasbourg, 27.01.1999

Fortale

Europarådets medlemsstater og de øvrige signatarstater til denne konvensjonen;

Som legger til grunn at Europarådets siktemål er å oppnå større enhet mellom sine medlemmer;

Som erkjenner verdien av å fremme samarbeid med de øvrige signatarstater til denne konvensjonen;

Som er overbevist om behovet for å forfølge, som en prioritert sak, en felles strafferettslig praksis med sikte på å beskytte samfunnet mot korrupsjon, herunder vedtakelse av hensiktsmessig lovgivning og forebyggende tiltak;

Som legger vekt på at korrupsjon truer rettsstaten, demokratiet og menneskerettighetene, undergraver godt styresett, billighet og sosial rettferdighet, vrir konkurransen, hindrer økonomisk utvikling og utgjør en fare for stabiliteten i demokratiske institusjoner og samfunnets moralske grunnlag;

Som mener at en effektiv kamp mot korrupsjon krever økt, hurtig og velfungerende internasjonalt samarbeid i straffesaker;

Som ønsker velkommen den siste utvikling som ytterligere fremmer internasjonal forståelse og samarbeid om å bekjempe korrupsjon, herunder tiltak fra De forente nasjoner, Verdensbanken, Det internasjonale valutafond, Verdens handelsorganisasjon, Organisasjonen av amerikanske stater, OECD og Den europeiske union;

Som tar hensyn til handlingsprogrammet mot korrupsjon, vedtatt av Europarådets ministerkomité i november 1996 etter anbefaling fra den 19. europeiske justisministerkonferanse (Valletta, 1994);

Som i denne forbindelse minnes betydningen av ikke-medlemsstaters deltakelse i Europarådets arbeid mot korrupsjon og som ønsker velkommen deres verdifulle bidrag til gjennomføringen av handlingsprogrammet mot korrupsjon;

Som videre minnes at resolusjon nr 1, vedtatt av de europeiske justisministre på deres 21. konferan-

Conference (Prague, 1997) recommended the speedy implementation of the Programme of Action against Corruption, and called, in particular, for the early adoption of a criminal law convention providing for the co-ordinated incrimination of corruption offences, enhanced co-operation for the prosecution of such offences as well as an effective follow-up mechanism open to member States and non-member States on an equal footing;

Bearing in mind that the Heads of State and Government of the Council of Europe decided, on the occasion of their Second Summit held in Strasbourg on 10 and 11 October 1997, to seek common responses to the challenges posed by the growth in corruption and adopted an Action Plan which, in order to promote co-operation in the fight against corruption, including its links with organised crime and money laundering, instructed the Committee of Ministers, *inter alia*, to secure the rapid completion of international legal instruments pursuant to the Programme of Action against Corruption;

Considering moreover that Resolution (97) 24 on the 20 Guiding Principles for the Fight against Corruption, adopted on 6 November 1997 by the Committee of Ministers at its 101st Session, stresses the need rapidly to complete the elaboration of international legal instruments pursuant to the Programme of Action against Corruption;

In view of the adoption by the Committee of Ministers, at its 102nd Session on 4 May 1998, of Resolution (98) 7 authorising the partial and enlarged agreement establishing the «Group of States against Corruption – GRECO», which aims at improving the capacity of its members to fight corruption by following up compliance with their undertakings in this field,

Have agreed as follows:

Chapter I – Use of terms

Article 1 – Use of terms

For the purposes of this Convention:

- a) «public official» shall be understood by reference to the definition of «official», «public officer», «mayor», «minister» or «judge» in the national law of the State in which the person in question performs that function and as applied in its criminal law;
- b) the term «judge» referred to in sub-paragraph a above shall include prosecutors and holders of judicial offices;
- c) in the case of proceedings involving a public official of another State, the prosecuting State

se (Praha, 1997), anbefalte rask gjennomføring av handlingsprogrammet mot korrupsjon og særlig oppfordret til snarlig vedtakelse av en strafferettslig konvensjon med fastsettelse av samordnet kriminalisering av korrupsjonsforbrytelser, økt samarbeid om etterforskning av slike forbrytelser, samt effektive oppfølgingsmekanismer tilgjengelige for medlemsstater og ikke-medlemsstater på like fot;

Som husker på at stats- og regjeringssjefene i Europarådet på deres andre toppmøte i Strasbourg 10. og 11. oktober 1997 besluttet å søke felles reaksjoner på de utfordringer som utgjøres av veksten i korrupsjon og vedtok en handlingsplan som, for å fremme samarbeid i kampen mot korrupsjon, herunder dens forbindelser til organisert kriminalitet og hvitvasking av penger, ga Ministerkomitéen instruks om blant annet å sikre hurtig utarbeidelse av internasjonale instrumenter i henhold til handlingsprogrammet mot korrupsjon;

Som videre legger til grunn at resolusjon (97) 24 om de 20 retningsgivende prinsippene for kamp mot korrupsjon, vedtatt 6. november 1997 av Ministerkomitéen på dens 101. sesjon, legger vekt på behovet for hurtig å fullføre utarbeidelsen av folkerettslige instrumenter i henhold til handlingsprogrammet mot korrupsjon,

I lys av at Ministerkomitéen på sin 102. sesjon 4. mai 1998 vedtok resolusjon (98) 7 som autoriserer den partielle og utvidede avtale om opprettelse av «Gruppen av stater mot korrupsjon – GRECO», som tar sikte på å bedre medlemmenes evne til å bekjempe korrupsjon ved å følge opp overholdelsen av deres forpliktelser på dette område,

Er enig om følgende:

Kapittel I – Begrepsbruk

Artikkel 1 – Begrepsbruk

I denne konvensjonen:

- a) skal «offentlig tjenestemann» forstås ved henvisning til definisjonen av «tjenestemann», «offentlig tjenestemann», «ordfører», «statsråd» eller «dommer» i den nasjonale lovgivning i den stat der den aktuelle person utfører vedkommende funksjon og slik begrepet anvendes i statens strafferett,
- b) skal begrepet «dommer» nevnt i bokstav a ovenfor omfatte aktører og innehavere av rettslige embeter,
- c) kan påtalestaten, i tilfeller av rettergang som involverer en offentlig tjenestemann fra en annen

may apply the definition of public official only insofar as that definition is compatible with its national law;

- d) «legal person» shall mean any entity having such status under the applicable national law, except for States or other public bodies in the exercise of State authority and for public international organisations.

Chapter II – Measures to be taken at national level

Article 2 – Active bribery of domestic public officials

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally, the promising, offering or giving by any person, directly or indirectly, of any undue advantage to any of its public officials, for himself or herself or for anyone else, for him or her to act or refrain from acting in the exercise of his or her functions.

Article 3 – Passive bribery of domestic public officials

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally, the request or receipt by any of its public officials, directly or indirectly, of any undue advantage, for himself or herself or for anyone else, or the acceptance of an offer or a promise of such an advantage, to act or refrain from acting in the exercise of his or her functions.

Article 4 – Bribery of members of domestic public assemblies

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law the conduct referred to in Articles 2 and 3, when involving any person who is a member of any domestic public assembly exercising legislative or administrative powers.

Article 5 – Bribery of foreign public officials

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law the conduct referred to in Articles 2 and 3, when involving a public official of any other State.

stat, anvende definisjonen av offentlig tjenestemann bare i den grad definisjonen er forenlig med dens nasjonale lovgivning,

- d) skal «juridisk person» bety ethvert rettssubjekt som har slik status etter den gjeldende nasjonale lovgivning, unntatt stater eller andre offentlige organer under utøvelse av statlig myndighet og internasjonale statlige organisasjoner.

Kapittel II – Tiltak som skal treffes på nasjonalt plan

Artikkel 2 – Aktiv bestikkelse av nasjonale offentlige tjenestemenn

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at det etter nasjonal lovgivning er straffbart, når det begås forsettlig, direkte eller indirekte å love, tilby eller gi enhver utilbørlig fordel til en offentlig tjenestemann, til tjenestemannen selv eller til en annen, for at han eller hun skal handle eller unnlate å handle under utøvelse av sine funksjoner.

Artikkel 3 – Passiv bestikkelse av nasjonale offentlige tjenestemenn

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at det etter nasjonal lovgivning er straffbart, når det begås forsettlig, for dens offentlige tjenestemenn direkte eller indirekte å anmode om eller motta enhver utilbørlig fordel, for tjenestemannen selv eller for en annen, eller godta et tilbud eller løfte om slik fordel, for at han eller hun skal handle eller unnlate å handle under utøvelse av sine funksjoner.

Artikkel 4 – Bestikkelse av medlemmer av nasjonale offentlige forsamlinger

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at den atferd som er nevnt i artikkel 2 og 3, etter nasjonal lovgivning er straffbar når den involverer en person som er medlem av en nasjonal offentlig forsamling som utøver lovgivnings- eller forvaltningsmyndighet.

Artikkel 5 – Bestikkelse av utenlandske offentlige tjenestemenn

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at den atferd som er nevnt i artikkel 2 og 3 etter nasjonal lovgivning er straffbar når den involverer en offentlig tjenestemann fra en annen stat.

Article 6 – Bribery of members of foreign public assemblies

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law the conduct referred to in Articles 2 and 3, when involving any person who is a member of any public assembly exercising legislative or administrative powers in any other State.

Article 7 – Active bribery in the private sector

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally in the course of business activity, the promising, offering or giving, directly or indirectly, of any undue advantage to any persons who direct or work for, in any capacity, private sector entities, for themselves or for anyone else, for them to act, or refrain from acting, in breach of their duties.

Article 8 – Passive bribery in the private sector

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally, in the course of business activity, the request or receipt, directly or indirectly, by any persons who direct or work for, in any capacity, private sector entities, of any undue advantage or the promise thereof for themselves or for anyone else, or the acceptance of an offer or a promise of such an advantage, to act or refrain from acting in breach of their duties.

Article 9 – Bribery of officials of international organisations

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law the conduct referred to in Articles 2 and 3, when involving any official or other contracted employee, within the meaning of the staff regulations, of any public international or supranational organisation or body of which the Party is a member, and any person, whether seconded or not, carrying out functions corresponding to those performed by such officials or agents.

Article 10 – Bribery of members of international parliamentary assemblies

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as cri-

Artikkel 6 – Bestikkelse av medlemmer av utenlandske offentlige forsamlinger

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at den atferd som er nevnt i artikkel 2 og 3 er straffbar etter nasjonal lovgivning når den involverer en person som er medlem av en offentlig forsamling som utøver lovgivnings- eller forvaltningsmyndighet i en annen stat.

Artikkel 7 – Aktiv bestikkelse i privat sektor

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at det etter nasjonal lovgivning er straffbart når det begås forsettlig under utøvelse av næringsvirksomhet, direkte eller indirekte å love, tilby eller gi enhver utilbørlig fordel til en person som i enhver egenskap leder eller arbeider for organer i privat sektor, til ham eller henne selv eller en til annen, for at han eller hun skal handle eller unnlate å handle i strid med sine plikter.

Artikkel 8 – Passiv bestikkelse i privat sektor

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at det etter nasjonal lovgivning er straffbart, når det begås forsettlig under utøvelse av næringsvirksomhet, for en person som i enhver egenskap leder eller arbeider for organer i privat sektor, direkte eller indirekte å anmode om eller motta enhver utilbørlig fordel eller løfte om slik fordel, for ham eller henne selv eller for en annen, eller godta et tilbud eller løfte om slik fordel, for at han eller hun skal handle eller unnlate å handle i strid med sine plikter.

Artikkel 9 – Bestikkelse av tjenestemenn i internasjonale organisasjoner

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at den atferd som er nevnt i artikkel 2 og 3, etter nasjonal lovgivning er straffbar når den involverer en tjenestemann eller annen avtalemessig ansatt, i henhold til vedtektene for tjenestemenn, i en internasjonal statlig eller overstatlig organisasjon eller organ parten er medlem i, og enhver person, enten vedkommende er utstasjonert dit eller ikke, som utfører funksjoner tilsvarende dem som utøves av slike tjenestemenn eller aktører.

Artikkel 10 – Bestikkelse av medlemmer av internasjonale parlamentariske forsamlinger

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at den atferd som

minal offences under its domestic law the conduct referred to in Article 4 when involving any members of parliamentary assemblies of international or supranational organisations of which the Party is a member.

Article 11 – Bribery of judges and officials of international courts

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law the conduct referred to in Articles 2 and 3 involving any holders of judicial office or officials of any international court whose jurisdiction is accepted by the Party.

Article 12 – Trading in influence

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally, the promising, giving or offering, directly or indirectly, of any undue advantage to anyone who asserts or confirms that he or she is able to exert an improper influence over the decision-making of any person referred to in Articles 2, 4 to 6 and 9 to 11 in consideration thereof, whether the undue advantage is for himself or herself or for anyone else, as well as the request, receipt or the acceptance of the offer or the promise of such an advantage, in consideration of that influence, whether or not the influence is exerted or whether or not the supposed influence leads to the intended result.

Article 13 – Money laundering of proceeds from corruption offences

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law the conduct referred to in the Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Products from Crime (ETS No. 141), Article 6, paragraphs 1 and 2, under the conditions referred to therein, when the predicate offence consists of any of the criminal offences established in accordance with Articles 2 to 12 of this Convention, to the extent that the Party has not made a reservation or a declaration with respect to these offences or does not consider such offences as serious ones for the purpose of their money laundering legislation.

er nevnt i artikkel 4, etter nasjonal lovgivning er straffbar når den involverer medlemmer av parlamentariske forsamlinger i internasjonale eller overstatlige organisasjoner parten er medlem i.

Artikkel 11 – Bestikkelse av dommere og tjenestemenn ved internasjonale domstoler

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at den atferd som er nevnt i artikkel 2 og 3, etter nasjonal lovgivning er straffbar når den involverer en innehaver av et rettslig embete eller tjenestemann ved en internasjonal domstol hvis domsmyndighet parten har godtatt.

Artikkel 12 – Påvirkningshandel

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at det etter nasjonal lovgivning er straffbart, når det begås forsettlig, direkte eller indirekte å love, gi eller tilby en utilbørlig fordel til en person som hevder eller bekrefter at han eller hun kan utøve utilbørlig påvirkning på beslutningstakingen til en person nevnt i artikkel 2, artikkel 4 til 6 og artikkel 9 til 11 som vederlag for fordelten, uansett om den utilbørlige fordelten er til ham eller henne selv eller til en annen, samt å anmode om, motta eller godta tilbudet eller løftet om slik fordel som vederlag for påvirkningen, uansett om påvirkningen utøves eller ikke, eller uansett om den antatte påvirkningen fører til det påtenkte resultatet eller ikke.

Artikkel 13 – Hvitvasking av pengeutbytte fra korrupsjonsforbrytelser

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at den atferd som er nevnt i Europarådets konvensjon nr 141, artikkel 6 nr 1 og 2, etter vilkårene nevnt i konvensjonen, etter nasjonal lovgivning er straffbar når den underliggende forbrytelsen består av et av de straffbare forhold som er fastsatt i samsvar med artikkel 2 til 12 i denne konvensjonen, i den utstrekning parten ikke har tatt noe forbehold eller avgitt en erklæring med hensyn til disse straffbare forhold eller ikke betrakter slike forhold som alvorlige i henhold til sin lovgivning om hvitvasking av penger.

Article 14 – Account offences

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as offences liable to criminal or other sanctions under its domestic law the following acts or omissions, when committed intentionally, in order to commit, conceal or disguise the offences referred to in Articles 2 to 12, to the extent the Party has not made a reservation or a declaration:

- a) creating or using an invoice or any other accounting document or record containing false or incomplete information;
- b) unlawfully omitting to make a record of a payment.

Article 15 – Participatory acts

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law aiding or abetting the commission of any of the criminal offences established in accordance with this Convention.

Article 16 – Immunity

The provisions of this Convention shall be without prejudice to the provisions of any Treaty, Protocol or Statute, as well as their implementing texts, as regards the withdrawal of immunity.

Article 17 – Jurisdiction

1. Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish jurisdiction over a criminal offence established in accordance with Articles 2 to 14 of this Convention where:

- a) the offence is committed in whole or in part in its territory;
- b) the offender is one of its nationals, one of its public officials, or a member of one of its domestic public assemblies;
- c) the offence involves one of its public officials or members of its domestic public assemblies or any person referred to in Articles 9 to 11 who is at the same time one of its nationals.

2. Each State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, declare that it reserves the right not to apply or to

Artikkel 14 – Straffbare forhold vedrørende regnskap

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette som forhold som omfattes av strafferettslige eller andre sanksjoner etter nasjonal lovgivning, følgende handlinger eller unnlatelser, når de begås forsettlig for å begå, skjule eller dekke over de straffbare forhold som er nevnt i artikkel 2 til 12, i den utstrekning parten ikke har tatt noe forbehold eller avgitt en erklæring:

- a) å lage eller bruke en faktura eller et annet regnskapsdokument eller -bok som inneholder falske eller ufullstendige opplysninger,
- b) rettsstridig å unnlate å bokføre en betaling.

Artikkel 15 – Medvirkning

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at det etter nasjonal lovgivning er straffbart å medvirke til et straffbart forhold fastsatt i samsvar med denne konvensjonen.

Artikkel 16 – Immunitet

Bestemmelsene i denne konvensjonen berører ikke bestemmelsene i andre traktater, protokoller eller rettsakter og disses gjennomføringstekster om tilbakekallelse av immunitet.

Artikkel 17 – Jurisdiksjon

1. Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette jurisdiksjon over et straffbart forhold fastsatt i samsvar med artikkel 2 til 14 i denne konvensjonen når:

- a) det straffbare forholdet er begått helt eller delvis på partens territorium,
- b) gjerningsmannen er en av partens borgere, en av dens offentlige tjenestemenn, eller medlem av en av dens nasjonale offentlige forsamlinger, eller
- c) det straffbare forholdet involverer en av partens offentlige tjenestemenn eller medlemmer av dens nasjonale offentlige forsamlinger eller en annen person nevnt i artikkel 9 til 11 som samtidig er en av partens borgere.

2. Statene kan ved undertegning eller ved deponering av sitt ratifiserings-, godtakelses-, godkjennelses- eller tiltredelsesdokument, ved en erklæring rettet til Europarådets generalsekretær erklære at de forbeholder seg retten til ikke å anvende eller til

apply only in specific cases or conditions the jurisdiction rules laid down in paragraphs 1 b and c of this article or any part thereof.

3. If a Party has made use of the reservation possibility provided for in paragraph 2 of this article, it shall adopt such measures as may be necessary to establish jurisdiction over a criminal offence established in accordance with this Convention, in cases where an alleged offender is present in its territory and it does not extradite him to another Party, solely on the basis of his nationality, after a request for extradition.

4. This Convention does not exclude any criminal jurisdiction exercised by a Party in accordance with national law.

Article 18 – Corporate liability

1. Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to ensure that legal persons can be held liable for the criminal offences of active bribery, trading in influence and money laundering established in accordance with this Convention, committed for their benefit by any natural person, acting either individually or as part of an organ of the legal person, who has a leading position within the legal person, based on:

- a power of representation of the legal person; or
- an authority to take decisions on behalf of the legal person; or
- an authority to exercise control within the legal person;

as well as for involvement of such a natural person as accessory or instigator in the above-mentioned offences.

2. Apart from the cases already provided for in paragraph 1, each Party shall take the necessary measures to ensure that a legal person can be held liable where the lack of supervision or control by a natural person referred to in paragraph 1 has made possible the commission of the criminal offences mentioned in paragraph 1 for the benefit of that legal person by a natural person under its authority.

3. Liability of a legal person under paragraphs 1 and 2 shall not exclude criminal proceedings against natural persons who are perpetrators, instigators of, or accessories to, the criminal offences mentioned in paragraph 1.

Article 19 – Sanctions and measures

1. Having regard to the serious nature of the criminal offences established in accordance with this Convention, each Party shall provide, in respect of

å anvende bare i særskilte tilfeller eller omstendigheter, de jurisdiksjonsregler som er fastsatt i nr 1 bokstav b og c i denne artikkel eller deler av disse.

3. Dersom en part har benyttet seg av den reservasjonsmulighet som er fastsatt i nr 2 i denne artikkel, skal den vedta de tiltak som er nødvendig for å fastsette jurisdiksjon over et straffbart forhold fastsatt i samsvar med denne konvensjonen, i tilfeller der en påstått gjerningsmann oppholder seg på dens territorium og den ikke utleverer ham til en annen part, utelukkende på grunnlag av hans nasjonalitet, etter anmodning om utlevering.

4. Denne konvensjonen utelukker ikke noen strafferettslig jurisdiksjon som en part utøver i samsvar med nasjonal lovgivning.

Artikkel 18 – Ansvar for juridiske personer

1. Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å sikre at juridiske personer kan holdes ansvarlige for de straffbare forhold aktiv bestikkelse, påvirkningshandel og hvitvasking av penger fastsatt i samsvar med denne konvensjonen, begått til fordel for dem av en fysisk person som opptre enten individuelt eller som en del av et organ i den juridiske personen, som har en ledende stilling innen den juridiske personen, på grunnlag av:

- fullmakt fra den juridiske personen, eller
- myndighet til å treffe beslutninger på vegne av den juridiske personen, eller
- myndighet til å utøve kontroll innen den juridiske personen,

samt for å involvere en slik fysisk person som medvirkende eller opphavsmann til ovennevnte straffbare forhold

2. Bortsett fra de tilfeller som er fastsatt i nr 1, skal partene treffe nødvendige tiltak for å sikre at en juridisk person kan holdes ansvarlig dersom fravær av tilsyn eller kontroll ved en fysisk person nevnt i nr 1 har gjort det mulig for en fysisk person under den juridiske personens myndighet å begå de straffbare forhold som er nevnt i nr 1 til fordel for den juridiske personen.

3. En juridisk persons ansvar etter nr 1 og nr 2 skal ikke utelukke straffeforfølgning av fysiske personer som er gjerningsmenn, opphavsmenn eller medvirkende til de straffbare forhold som er nevnt i nr 1.

Artikkel 19 – Sanksjoner og tiltak

1. Under hensyn til den alvorlige art av de straffbare forhold fastsatt i samsvar med denne konvensjonen, skal partene for de straffbare forhold som er

those criminal offences established in accordance with Articles 2 to 14, effective, proportionate and dissuasive sanctions and measures, including, when committed by natural persons, penalties involving deprivation of liberty which can give rise to extradition.

2. Each Party shall ensure that legal persons held liable in accordance with Article 18, paragraphs 1 and 2, shall be subject to effective, proportionate and dissuasive criminal or non-criminal sanctions, including monetary sanctions.

3. Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to enable it to confiscate or otherwise deprive the instrumentalities and proceeds of criminal offences established in accordance with this Convention, or property the value of which corresponds to such proceeds.

Article 20 – Specialised authorities

Each Party shall adopt such measures as may be necessary to ensure that persons or entities are specialised in the fight against corruption. They shall have the necessary independence in accordance with the fundamental principles of the legal system of the Party, in order for them to be able to carry out their functions effectively and free from any undue pressure. The Party shall ensure that the staff of such entities has adequate training and financial resources for their tasks.

Article 21 – Co-operation with and between national authorities

Each Party shall adopt such measures as may be necessary to ensure that public authorities, as well as any public official, co-operate, in accordance with national law, with those of its authorities responsible for investigating and prosecuting criminal offences:

- a) by informing the latter authorities, on their own initiative, where there are reasonable grounds to believe that any of the criminal offences established in accordance with Articles 2 to 14 has been committed, or
- b) by providing, upon request, to the latter authorities all necessary information.

Article 22 – Protection of collaborators of justice and witnesses

Each Party shall adopt such measures as may be necessary to provide effective and appropriate protection for:

- a) those who report the criminal offences establis-

fastsatt i samsvar med artikkel 2 til 14, fastsette effektive, forholdsmessige og forebyggende sanksjoner og tiltak, herunder straff som innebærer frihetsberøvelse som kan gi grunnlag for utlevering når det straffbare forholdet er begått av en fysisk person.

2. Partene skal påse at juridiske personer som holdes ansvarlig i samsvar med artikkel 18 nr. 1 og nr. 2, omfattes av effektive, forholdsmessige og forebyggende strafferettslige eller ikke-strafferettslige sanksjoner, herunder økonomiske sanksjoner.

3. Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å kunne inndra eller på annen måte legge beslag på midler til og utbytte fra straffbare forhold fastsatt samsvar med denne konvensjonen, eller eiendom med en verdi tilsvarende slikt utbytte.

Artikkel 20 – Spesialiserte myndigheter

Partene skal vedta de tiltak som er nødvendig for å påse at personer eller organer blir spesialisert i kampen mot korrupsjon. De skal ha den nødvendige selvstendighet i samsvar med de grunnleggende prinsipper i partens rettsorden, slik at de kan utføre sine funksjoner effektivt og fri for ethvert utilbørlig press. Parten skal påse at personalet i slike organer får tilstrekkelig opplæring og økonomiske ressurser til sine oppgaver.

Artikkel 21 – Samarbeid med og mellom nasjonale myndigheter

Partene skal vedta de tiltak som er nødvendig for å sikre at offentlige myndigheter, samt offentlige tjenestemenn, i samsvar med nasjonal lovgivning samarbeider med de myndigheter som er ansvarlige for å etterforske og påtale straffbare forhold:

- a) ved å underrette sistnevnte myndigheter, etter eget initiativ, når det foreligger rimelig grunn til å tro at noen av de straffbare forhold fastsatt i samsvar med artikkel 2 til 14 er begått, eller
- b) ved, etter anmodning, å gi sistnevnte myndigheter all nødvendig informasjon.

Artikkel 22 – Beskyttelse av personer som samarbeider med rettsvesenet og av vitner

Partene skal vedta de tiltak som er nødvendig for å fastsette effektiv og hensiktsmessig beskyttelse for:

- a) personer som anmelder de straffbare forhold

- hed in accordance with Articles 2 to 14 or otherwise co-operate with the investigating or prosecuting authorities;
- b) witnesses who give testimony concerning these offences.

Article 23 – Measures to facilitate the gathering of evidence and the confiscation of proceeds

1. Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary, including those permitting the use of special investigative techniques, in accordance with national law, to enable it to facilitate the gathering of evidence related to criminal offences established in accordance with Article 2 to 14 of this Convention and to identify, trace, freeze and seize instrumentalities and proceeds of corruption, or property the value of which corresponds to such proceeds, liable to measures set out in accordance with paragraph 3 of Article 19 of this Convention.
2. Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to empower its courts or other competent authorities to order that bank, financial or commercial records be made available or be seized in order to carry out the actions referred to in paragraph 1 of this article.
3. Bank secrecy shall not be an obstacle to measures provided for in paragraphs 1 and 2 of this article.

Chapter III – Monitoring of implementation

Article 24 – Monitoring

The Group of States against Corruption (GRECO) shall monitor the implementation of this Convention by the Parties.

Chapter IV – International co-operation

Article 25 – General principles and measures for international co-operation

1. The Parties shall co-operate with each other, in accordance with the provisions of relevant international instruments on international co-operation in criminal matters, or arrangements agreed on the basis of uniform or reciprocal legislation, and in accordance with their national law, to the widest extent possible for the purposes of investigations and proceedings concerning criminal offences established in accordance with this Convention.
2. Where no international instrument or arrangement referred to in paragraph 1 is in force between Parties, Articles 26 to 31 of this chapter shall apply.

- fastsatt i samsvar med artikkel 2 til 14 eller på annen måte samarbeider med etterforsknings- eller påtalemyndighetene,
- b) vitner som avgir forklaring angående disse straffbare forhold.

Artikkel 23 – Tiltak for å lette innsamling av bevismateriale og inndragning av utbytte

1. Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig, herunder tiltak som muliggjør bruk av spesielle etterforskningsteknikker, i samsvar med nasjonal lovgivning, for å kunne lette innsamling av bevismateriale angående straffbare forhold fastsatt i samsvar med artikkel 2 til 14 i denne konvensjonen og for å identifisere, oppspore, fryse og beslaglegge midler til og utbytte fra korrupsjon, eller eiendom med en verdi tilsvarende slikt utbytte, som omfattes av tiltak i samsvar med artikkel 19 nr 3 i denne konvensjonen:
2. Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å bemyndige sine domstoler eller andre kompetente myndigheter til å pålegge at bank-, finans- eller forretningsdokumenter gjøres tilgjengelige eller beslaglegges for å utføre de handlinger som er nevnt i nr 1 i denne artikkel.
3. Bankers taushetsplikt skal ikke være til hinder for tiltak fastsatt i nr 1 og nr 2 i denne artikkel.

Kapittel III – Overvåking av gjennomføring

Artikkel 24 – Overvåking

Gruppen av stater mot korrupsjon (GRECO) skal overvåke de kontraherende parters gjennomføring av denne konvensjonen.

Kapittel IV – Internasjonalt samarbeid

Artikkel 25 – Generelle prinsipper og tiltak for internasjonalt samarbeid

1. Partene skal samarbeide med hverandre i samsvar med bestemmelsene i aktuelle internasjonale avtaler om internasjonalt strafferettslig samarbeid eller ordninger avtalt på grunnlag av ensartet eller gjensidig lovgivning, og i samsvar med nasjonal lovgivning, i den størst mulige utstrekning med henblikk på etterforskning og forfølgning av straffbare forhold fastsatt i samsvar med denne konvensjonen.
2. Dersom ingen internasjonal avtale eller ordning nevnt i nr 1 gjelder mellom partene, får artikkel 26 til 31 i dette kapittel anvendelse.

3. Articles 26 to 31 of this chapter shall also apply where they are more favourable than those of the international instruments or arrangements referred to in paragraph 1.

Article 26 – Mutual assistance

1. The Parties shall afford one another the widest measure of mutual assistance by promptly processing requests from authorities that, in conformity with their domestic laws, have the power to investigate or prosecute criminal offences established in accordance with this Convention.

2. Mutual legal assistance under paragraph 1 of this article may be refused if the requested Party believes that compliance with the request would undermine its fundamental interests, national sovereignty, national security or *ordre public*.

3. Parties shall not invoke bank secrecy as a ground to refuse any co-operation under this chapter. Where its domestic law so requires, a Party may require that a request for co-operation which would involve the lifting of bank secrecy be authorised by either a judge or another judicial authority, including public prosecutors, any of these authorities acting in relation to criminal offences.

Article 27 – Extradition

1. The criminal offences established in accordance with this Convention shall be deemed to be included as extraditable offences in any extradition treaty existing between or among the Parties. The Parties undertake to include such offences as extraditable offences in any extradition treaty to be concluded between or among them.

2. If a Party that makes extradition conditional on the existence of a treaty receives a request for extradition from another Party with which it does not have an extradition treaty, it may consider this Convention as the legal basis for extradition with respect to any criminal offence established in accordance with this Convention.

3. Parties that do not make extradition conditional on the existence of a treaty shall recognise criminal offences established in accordance with this Convention as extraditable offences between themselves.

4. Extradition shall be subject to the conditions provided for by the law of the requested Party or by applicable extradition treaties, including the grounds on which the requested Party may refuse extradition.

3. Artikkel 26 til 31 i dette kapittel får også anvendelse dersom de er gunstigere enn bestemmelsene i de internasjonale avtaler eller ordninger nevnt i nr. 1.

Artikkel 26 – Gjensidig bistand

1. Partene skal yte hverandre bredest mulig gjensidig bistand ved hurtig å behandle anmodninger fra myndigheter som, i samsvar med nasjonal lovgivning, har myndighet til å etterforske eller påtale straffbare forhold fastsatt i samsvar med denne konvensjonen.

2. Gjensidig juridisk bistand etter nr 1 i denne artikkel kan avslås dersom den anmodede part mener at å etterkomme anmodningen vil undergrave dens grunnleggende interesser, nasjonale suverenitet, nasjonale sikkerhet eller offentlige orden.

3. Partene skal ikke påberope seg bankers taushetsplikt som grunn til å avslå samarbeid etter dette kapittel. Dersom nasjonal lovgivning krever det, kan en part kreve at en anmodning om samarbeid som vil innebære opphevelse av bankers taushetsplikt, skal bemyndiges av enten en dommer eller en annen rettslig myndighet, herunder statsadvokat, når disse myndigheter handler i tilknytning til straffbare forhold.

Artikkel 27 – Utlevering

1. De straffbare forhold fastsatt i samsvar med denne konvensjonen skal betraktes som utleveringsforhold som omfattes av utleveringstraktater som gjelder mellom partene. Partene forplikter seg til å innta slike forhold som utleveringsforhold i eventuelle utleveringstraktater som blir inngått mellom dem.

2. Dersom en part som for utlevering setter som vilkår at det foreligger en traktat, mottar en anmodning om utlevering fra en annen part som den ikke har utleveringstraktat med, kan den betrakte denne konvensjonen som hjemmel for utlevering med hensyn til et straffbart forhold fastsatt i samsvar med denne konvensjonen.

3. Parter som for utlevering ikke setter som vilkår at det foreligger en traktat, skal anerkjenne straffbare forhold fastsatt i samsvar med denne konvensjonen som utleveringsforhold mellom seg.

4. Utlevering skal være underlagt de vilkår som er fastsatt i den anmodede parts lovgivning eller i gjeldende utleveringstraktater, herunder det grunnlag den anmodede part kan avslå utlevering på.

5. If extradition for a criminal offence established in accordance with this Convention is refused solely on the basis of the nationality of the person sought, or because the requested Party deems that it has jurisdiction over the offence, the requested Party shall submit the case to its competent authorities for the purpose of prosecution unless otherwise agreed with the requesting Party, and shall report the final outcome to the requesting Party in due course.

Article 28 – Spontaneous information

Without prejudice to its own investigations or proceedings, a Party may without prior request forward to another Party information on facts when it considers that the disclosure of such information might assist the receiving Party in initiating or carrying out investigations or proceedings concerning criminal offences established in accordance with this Convention or might lead to a request by that Party under this chapter.

Article 29 – Central authority

1. The Parties shall designate a central authority or, if appropriate, several central authorities, which shall be responsible for sending and answering requests made under this chapter, the execution of such requests or the transmission of them to the authorities competent for their execution.
2. Each Party shall, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, communicate to the Secretary General of the Council of Europe the names and addresses of the authorities designated in pursuance of paragraph 1 of this article.

Article 30 – Direct communication

1. The central authorities shall communicate directly with one another.
2. In the event of urgency, requests for mutual assistance or communications related thereto may be sent directly by the judicial authorities, including public prosecutors, of the requesting Party to such authorities of the requested Party. In such cases a copy shall be sent at the same time to the central authority of the requested Party through the central authority of the requesting Party.
3. Any request or communication under paragraphs 1 and 2 of this article may be made through the International Criminal Police Organisation (Interpol).
4. Where a request is made pursuant to paragraph 2 of this article and the authority is not competent to

5. Dersom utlevering for et straffbart forhold fastsatt i samsvar med denne konvensjonen avslås utelukkende på grunnlag av den ettersøkte persons nasjonalitet, eller fordi den anmodende part mener at den har jurisdiksjon over forholdet, skal den anmodende part forelegge saken for sine kompetente myndigheter med henblikk på forfølgning med mindre annet er avtalt med den anmodende parten, og skal underrette den anmodende parten om det endelige resultatet.

Artikkel 28 – Spontan informasjon

Uten hensyn til dens egen etterforskning eller forfølgning, kan en part uten å være anmodet på forhånd oversende en annen part informasjon om fakta når den mener at kjennskap til slik informasjon kan bistå mottakerparten ved igangsetting eller gjennomføring av etterforskning eller forfølgning angående straffbare forhold fastsatt i samsvar med denne konvensjonen eller kan føre til en anmodning fra denne parten i henhold til dette kapittel.

Artikkel 29 – Sentral myndighet

1. Partene skal utpeke en sentral myndighet eller eventuelt flere sentrale myndigheter som skal være ansvarlige for å sende og besvare anmodninger i henhold til dette kapittel, å behandle slike anmodninger eller oversende dem til vedkommende myndigheter til behandling.
2. Partene skal ved undertegning eller ved deponering av sitt ratifiserings- godtakelses-, godkjennelses- eller tiltredelsesdokument underrette Europarådets generalsekretær om navn og adresse på myndighetene utpekt i henhold til nr 1 i denne artikkel.

Artikkel 30 – Direkte kommunikasjon

1. De sentrale myndigheter skal kommunisere direkte med hverandre.
2. I hastesaker kan anmodninger om gjensidig bistand eller meldinger angående dette sendes direkte av rettsmyndighetene, herunder statsadvokater, i den anmodende part til slike myndigheter i den anmodende part. I slike tilfeller skal det samtidig sendes en kopi til den sentrale myndighet i den anmodende part gjennom de sentrale myndigheter i den anmodende parten.
3. Anmodninger eller meldinger etter nr 1 og nr 2 i denne artikkel kan sendes gjennom Den internasjonale kriminalpolitiorganisasjon (Interpol).
4. Dersom en anmodning sendes i henhold til nr 2 i denne artikkel og myndigheten ikke er kompetent

deal with the request, it shall refer the request to the competent national authority and inform directly the requesting Party that it has done so.

5. Requests or communications under paragraph 2 of this article, which do not involve coercive action, may be directly transmitted by the competent authorities of the requesting Party to the competent authorities of the requested Party.

6. Each State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, inform the Secretary General of the Council of Europe that, for reasons of efficiency, requests made under this chapter are to be addressed to its central authority.

Article 31 – Information

The requested Party shall promptly inform the requesting Party of the action taken on a request under this chapter and the final result of that action. The requested Party shall also promptly inform the requesting Party of any circumstances which render impossible the carrying out of the action sought or are likely to delay it significantly.

Chapter V – Final provisions

Article 32 – Signature and entry into force

1. This Convention shall be open for signature by the member States of the Council of Europe and by non-member States which have participated in its elaboration. Such States may express their consent to be bound by:

- a) signature without reservation as to ratification, acceptance or approval; or
- b) signature subject to ratification, acceptance or approval, followed by ratification, acceptance or approval.

2. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

3. This Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which fourteenth States have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of paragraph 1. Any such State, which is not a member of the Group of States against Corruption (GRECO) at the time of ratification, shall automatically become a member on the date the Convention enters into force.

4. In respect of any signatory State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the

til å behandle anmodningen, skal den oversende anmodningen til vedkommende nasjonale myndighet og underrette den anmodende parten direkte om dette.

5. Anmodninger eller meldinger etter nr 2 i denne artikkel som ikke innebærer tvangstiltak, kan sendes direkte av vedkommende myndigheter i den anmodende part til vedkommende myndigheter i den anmodede parten.

6. Statene kan ved undertegning eller ved deponering av sitt ratifiserings-, godtakelses-, godkjennelses- eller tiltredelsesdokument underrette Europarådets generalsekretær om at anmodninger etter dette kapittel av effektivitetshensyn skal rettes til dens sentrale myndighet.

Artikkel 31 – Informasjon

Den anmodede part skal umiddelbart underrette den anmodende parten om de tiltak som er truffet i forbindelse med en anmodning etter dette kapittel og om det endelige resultatet av slike tiltak. Den anmodede parten skal også umiddelbart underrette den anmodende parten om enhver omstendighet som gjør det umulig å treffe det tiltak det anmodes om eller som vil kunne forsinke det vesentlig.

Kapittel V – Sluttbestemmelser

Artikkel 32 – Undertegning og ikrafttredelse

1. Denne konvensjonen skal være åpen for undertegning for Europarådets medlemsstater og for ikke-medlemsstater som har deltatt i utarbeidelsen av den. Slike stater kan gi sitt samtykke til å være bundet av konvensjonen, ved:

- a) undertegning uten forbehold om ratifisering, godtakelse eller godkjennelse, eller
- b) undertegning med forbehold om ratifisering, godtakelse eller godkjennelse, etterfulgt av ratifisering, godtakelse eller godkjennelse.

2. Ratifiserings-, godtakelses- eller godkjennelsesdokumenter skal deponeres hos Europarådets generalsekretær.

3. Denne konvensjonen trer i kraft på den første dag i den måned som følger etter utløpet av en periode på tre måneder etter den dato da 14 stater har gitt sitt samtykke til å være bundet av konvensjonen i samsvar med bestemmelsene i nr 1. En slik stat som ikke er medlem i Gruppen av stater mot korrupsjon (GRECO) ved ratifisering, skal automatisk bli medlem på den dato konvensjonen trer i kraft.

4. For en signatarstat som deretter gir sitt samtykke til å være bundet av konvensjonen, trer konven-

Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the expression of their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of paragraph 1. Any signatory State, which is not a member of the Group of States against Corruption (GRECO) at the time of ratification, shall automatically become a member on the date the Convention enters into force in its respect.

Article 33 – Accession to the Convention

1. After the entry into force of this Convention, the Committee of Ministers of the Council of Europe, after consulting the Contracting States to the Convention, may invite the European Community as well as any State not a member of the Council and not having participated in its elaboration to accede to this Convention, by a decision taken by the majority provided for in Article 20d of the Statute of the Council of Europe and by the unanimous vote of the representatives of the Contracting States entitled to sit on the Committee of Ministers.
2. In respect of the European Community and any State acceding to it under paragraph 1 above, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe. The European Community and any State acceding to this Convention shall automatically become a member of GRECO, if it is not already a member at the time of accession, on the date the Convention enters into force in its respect.

Article 34 – Territorial application

1. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which this Convention shall apply.
2. Any Party may, at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Convention to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.
3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notifica-

sjonen i kraft på den første dag i den måned som følger etter utløpet av en periode på tre måneder etter den dato da samtykke ble gitt til å være bundet av konvensjonen i samsvar med bestemmelsene i nr 1. En signatarstat som ikke er medlem i Gruppen av stater mot korrupsjon (GRECO) ved ratifisering, skal automatisk bli medlem på den dato konvensjonen trer i kraft for parten.

Artikkel 33 – Tiltredelse til konvensjonen

1. Etter at denne konvensjonen er trådt i kraft, kan Ministerkomitéen i Europarådet, etter konsultasjon med de kontraherende stater i konvensjonen, invitere Det europeiske fellesskap samt stater som ikke er medlemmer av Rådet og ikke har deltatt i utarbeidelsen av den, til å tiltre denne konvensjonen, ved et vedtak gjort med det flertall som er fastsatt i artikkel 20d i Europarådets vedtekter og ved enstemmig avstemning blant de representanter fra de kontraherende stater som har rett til å sitte i Ministerkomitéen.
2. For Det europeiske fellesskap og stater som tiltrer konvensjonen etter nr 1, trer konvensjonen i kraft på den første dag i den måned som følger etter utløpet av en periode på tre måneder etter datoen for deponering av tiltredelsesdokumentet hos Europarådets generalsekretær. Det europeiske fellesskap og stater som tiltrer denne konvensjonen, skal automatisk bli medlem i GRECO, dersom de ikke allerede er medlem ved tiltredelse, på den dato konvensjonen trer i kraft for dem.

Artikkel 34 – Territoriell anvendelse

1. En stat kan ved undertegning eller ved deponering av sitt ratifiserings- godtakelses-, godkjennelses- eller tiltredelsesdokument oppgi det territorium eller de territorier denne konvensjonen får anvendelse på.
2. En part kan på et senere tidspunkt, ved en erklæring rettet til Europarådets generalsekretær, utvide anvendelsen av denne konvensjonen til et annet territorium oppgitt i erklæringen. For et slikt territorium trer konvensjonen i kraft på den første dag i den måned som følger etter utløpet av en periode på tre måneder fra den dato generalsekretæren mottar en slik erklæring.
3. En erklæring avgitt etter de to foregående numre kan for et territorium oppgitt i erklæringen, tilbakekalles ved underretning rettet til Europarådets ge-

tion addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 35 – Relationship to other conventions and agreements

1. This Convention does not affect the rights and undertakings derived from international multilateral conventions concerning special matters.
2. The Parties to the Convention may conclude bilateral or multilateral agreements with one another on the matters dealt with in this Convention, for purposes of supplementing or strengthening its provisions or facilitating the application of the principles embodied in it.
3. If two or more Parties have already concluded an agreement or treaty in respect of a subject which is dealt with in this Convention or otherwise have established their relations in respect of that subject, they shall be entitled to apply that agreement or treaty or to regulate those relations accordingly, in lieu of the present Convention, if it facilitates international co-operation.

Article 36 – Declarations

Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, declare that it will establish as criminal offences the active and passive bribery of foreign public officials under Article 5, of officials of international organisations under Article 9 or of judges and officials of international courts under Article 11, only to the extent that the public official or judge acts or refrains from acting in breach of his duties.

Article 37 – Reservations

1. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, reserve its right not to establish as a criminal offence under its domestic law, in part or in whole, the conduct referred to in Articles 4, 6 to 8, 10 and 12 or the passive bribery offences defined in Article 5.
2. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession declare that it avails itself of the reservation provided for in Article 17, paragraph 2.

neralsekretær. Tilbakekallelsen trer i kraft på den første dag i den måned som følger etter utløpet av en periode på tre måneder fra den dato generalsekretæren mottar slik underretning.

Artikkel 35 – Forholdet til andre konvensjoner og avtaler

1. Denne konvensjonen berører ikke de rettigheter og forpliktelser som skriver seg fra internasjonale multilaterale konvensjoner om særskilte forhold.
2. Partene i konvensjonen kan inngå bilaterale eller multilaterale avtaler med hverandre om de saker som omfattes av denne konvensjonen, med henblikk på å utfylle eller styrke dens bestemmelser eller å lette anvendelsen av prinsippene fastlagt i den.
3. Dersom to eller flere parter allerede har inngått en avtale eller traktat om et tema som omhandles i denne konvensjonen eller på annen måte har opprettet forbindelser angående dette tema, skal de ha rett til å anvende avtalen eller traktaten eller å regulere disse forbindelsene slik, i stedet for denne konvensjonen, dersom det letter internasjonalt samarbeid.

Artikkel 36 – Erklæringer

En stat kan ved undertegning eller ved deponering av sitt ratifiserings-, godtakelses-, godkjennelses- eller tiltredelsesdokument erklære at den vil fastsette som straffbart forhold, aktiv og passiv bestikkelse av utenlandske offentlige tjenestemenn etter artikkel 5, av tjenestemenn i internasjonale organisasjoner etter artikkel 9 eller av dommere og tjenestemenn ved internasjonale domstoler etter artikkel 11, bare i den utstrekning den offentlige tjenestemannen eller dommeren handler eller unnlater å handle i strid med sine plikter.

Artikkel 37 – Forbehold

1. En stat kan ved undertegning eller ved deponering av sitt ratifiserings- godtakelses- godkjennelses- eller tiltredelsesdokument forbeholde seg retten til ikke å fastsette som straffbar etter nasjonal lovgivning, helt eller delvis, den atferd som er nevnt i artikkel 4, artikkel 6 til 8, artikkel 10 og artikkel 12 eller passiv bestikkelse definert i artikkel 5.
2. En stat kan ved undertegning eller ved deponering av sitt ratifiserings-, godtakelses-, godkjennelses- eller tiltredelsesdokument erklære at den benytter seg av det forbehold som er fastsatt i artikkel 17 nr 2.

3. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession declare that it may refuse mutual legal assistance under Article 26, paragraph 1, if the request concerns an offence which the requested Party considers a political offence.

4. No State may, by application of paragraphs 1, 2 and 3 of this article, enter reservations to more than five of the provisions mentioned thereon. No other reservation may be made. Reservations of the same nature with respect to Articles 4, 6 and 10 shall be considered as one reservation.

Article 38 – Validity and review of declarations and reservations

1. Declarations referred to in Article 36 and reservations referred to in Article 37 shall be valid for a period of three years from the day of the entry into force of this Convention in respect of the State concerned. However, such declarations and reservations may be renewed for periods of the same duration.

2. Twelve months before the date of expiry of the declaration or reservation, the Secretariat General of the Council of Europe shall give notice of that expiry to the State concerned. No later than three months before the expiry, the State shall notify the Secretary General that it is upholding, amending or withdrawing its declaration or reservation. In the absence of a notification by the State concerned, the Secretariat General shall inform that State that its declaration or reservation is considered to have been extended automatically for a period of six months. Failure by the State concerned to notify its intention to uphold or modify its declaration or reservation before the expiry of that period shall cause the declaration or reservation to lapse.

3. If a Party makes a declaration or a reservation in conformity with Articles 36 and 37, it shall provide, before its renewal or upon request, an explanation to GRECO, on the grounds justifying its continuance.

Article 39 – Amendments

1. Amendments to this Convention may be proposed by any Party, and shall be communicated by the Secretary General of the Council of Europe to the member States of the Council of Europe and to every non-member State which has acceded to, or has been invited to accede to, this Convention in accordance with the provisions of Article 33.

3. En stat kan ved undertegning eller ved deponering av sitt ratifiserings-, godtakelses-, godkjennelses- eller tiltredelsesdokument erklære at den kan avslå gjensidig juridisk bistand etter artikkel 26 nr 1, dersom anmodningen dreier seg om et forhold som den anmodede parten betrakter som en politisk forbrytelse.

4. Ingen stat kan ved anvendelse av nr 1, nr 2 og nr 3 i denne artikkel ta forbehold mot mer enn fem av bestemmelsene nevnt i disse numre. Det kan ikke tas noe annet forbehold. Forbehold av samme art med hensyn til artikkel 4, artikkel 6 og artikkel 10 skal betraktes som ett forbehold.

Artikkel 38 – Gyldighet og revisjon av erklæringer og forbehold

1. Erklæringer nevnt i artikkel 36 og forbehold nevnt i artikkel 37 skal være gyldige i en periode på tre år fra denne konvensjons ikrafttredelsesdato for den aktuelle stat. Slike erklæringer og forbehold kan likevel fornyes i perioder av samme varighet.

2. Tolv måneder før utløpsdatoen for erklæringen eller forbeholdet skal Europarådets generalsekretær gi underretning om utløpet til den aktuelle staten. Senest tre måneder før utløpet skal staten underrette generalsekretæren om at den opprettholder, endrer eller tilbakekaller sin erklæring eller sitt forbehold. I fravær av underretning fra den aktuelle staten skal generalsekretæren opplyse staten om at dens erklæring eller forbehold betraktes som automatisk forlenget i en periode på seks måneder. Dersom den aktuelle staten ikke gir underretning om at den har til hensikt å opprettholde eller endre sin erklæring eller sitt forbehold før utløpet av perioden, skal erklæringen eller forbeholdet bortfalle.

3. Dersom en part avgir en erklæring eller tar forbehold i samsvar med artikkel 36 og 37, skal den før fornyelse eller på anmodning, gi en forklaring til GRECO om årsakene som ligger til grunn for videreføringen.

Artikkel 39 – Endringer

1. Endringer i denne konvensjonen kan foreslås av enhver part og skal meddeles av Europarådets generalsekretær til Europarådets medlemsstater og til alle ikke-medlemsstater som har tiltrådt eller er invitert til å tiltre denne konvensjonen i samsvar med bestemmelsene i artikkel 33.

2. Any amendment proposed by a Party shall be communicated to the European Committee on Crime Problems (CDPC), which shall submit to the Committee of Ministers its opinion on that proposed amendment.

3. The Committee of Ministers shall consider the proposed amendment and the opinion submitted by the CDPC and, following consultation of the non-member States Parties to this Convention, may adopt the amendment.

4. The text of any amendment adopted by the Committee of Ministers in accordance with paragraph 3 of this article shall be forwarded to the Parties for acceptance.

5. Any amendment adopted in accordance with paragraph 3 of this article shall come into force on the thirtieth day after all Parties have informed the Secretary General of their acceptance thereof.

Article 40 – Settlement of disputes

1. The European Committee on Crime Problems of the Council of Europe shall be kept informed regarding the interpretation and application of this Convention.

2. In case of a dispute between Parties as to the interpretation or application of this Convention, they shall seek a settlement of the dispute through negotiation or any other peaceful means of their choice, including submission of the dispute to the European Committee on Crime Problems, to an arbitral tribunal whose decisions shall be binding upon the Parties, or to the International Court of Justice, as agreed upon by the Parties concerned.

Article 41 – Denunciation

1. Any Party may, at any time, denounce this Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

2. Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 42 – Notification

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of Europe and any State which has acceded to this Convention of:

- a) any signature;
- b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c) any date of entry into force of this Convention in accordance with Articles 32 and 33;

2. En endring foreslått av en part skal meddeles Den europeiske komité for kriminalitetsproblemer, som skal framlegge sin uttalelse om endringsforslaget for Ministerkomitéen.

3. Ministerkomitéen skal behandle endringsforslaget og uttalelsen framlagt av CDPC og kan, etter konsultasjon med ikke-medlemsstatene som er parter i denne konvensjonen, vedta endringen.

4. Teksten til endringen vedtatt av Ministerkomitéen i samsvar med nr 3 i denne artikkel skal oversendes partene for godtakelse.

5. En endring vedtatt i samsvar med nr 3 i denne artikkel trer i kraft på den trettiende dag etter at alle parter har underrettet generalsekretæren om at de har godtatt den.

Artikkel 40 – Tvisteløsning

1. Europarådets europeiske komité for kriminalitetsproblemer skal holdes underrettet om fortolkningen og anvendelsen av denne konvensjonen.

2. I tilfelle av en tvist mellom partene om fortolkning eller anvendelse av denne konvensjonen skal de forsøke å løse tvisten ved forhandlinger eller andre fredelige midler etter eget valg, herunder foreleggelse av tvisten for Den europeiske komité for kriminalitetsproblemer, for en voldgiftsdomstol hvis beslutninger skal være bindende for partene, eller for Den internasjonale domstol, som avtalt mellom de berørte parter.

Artikkel 41 – Oppsigelse

1. En part kan til enhver tid si opp denne konvensjonen ved en underretning rettet til Europarådets generalsekretær.

2. En slik oppsigelse trer i kraft på den første dag i den måned som følger etter utløpet av en periode på tre måneder fra den dato generalsekretæren mottar underretningen.

Artikkel 42 – Underretning

Europarådets generalsekretær skal underrette Europarådets medlemsstater og stater som har tiltrådt denne konvensjonen, om:

- a) undertegninger,
- b) deponering av ratifiserings-, godtakelses-, godkjennelses- eller tiltredelsesdokumenter,
- c) ikrafttredelsesdatoer for denne konvensjonen i samsvar med artikkel 32 og artikkel 33,

- d) any declaration or reservation made under Article 36 or Article 37;
- e) any other act, notification or communication relating to this Convention.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Convention.

Done at Strasbourg, this 27th day of January 1999, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe, to the non-member States which have participated in the elaboration of this Convention, and to any State invited to accede to it.

- d) erklæringer eller forbehold i henhold til artikkel 36 eller artikkel 37,
- e) andre handlinger, underretninger eller meddelelser angående denne konvensjonen.

Til bevitnelse av dette har de undertegnede, som har behørig fullmakt, undertegnet denne konvensjonen.

Utferdiget i Strasbourg den 27. januar 1999, på engelsk og fransk, med samme gyldighet for begge tekster, i ett enkelt eksemplar som skal deponeres i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekretær skal oversende rettkjente kopier til hver medlemsstat i Europarådet, til ikke-medlemsstater som har deltatt i utarbeidelsen av denne konvensjonen, og til alle stater som er invitert til å tiltre den.

Vedlegg 2**Additional Protocol to the Criminal Law Convention on Corruption**

The member States of the Council of Europe and the other States signatory hereto,

Considering that it is desirable to supplement the Criminal Law Convention on Corruption (ETS No. 173, hereafter «the Convention») in order to prevent and fight against corruption;

Considering also that the present Protocol will allow the broader implementation of the 1996 Programme of Action against Corruption,

Have agreed as follows:

Chapter I – Use of terms*Article 1 – Use of terms*

For the purpose of this Protocol:

1. The term «arbitrator» shall be understood by reference to the national law of the States Parties to this Protocol, but shall in any case include a person who by virtue of an arbitration agreement is called upon to render a legally binding decision in a dispute submitted to him/her by the parties to the agreement.
2. The term «arbitration agreement» means an agreement recognised by the national law whereby the parties agree to submit a dispute for a decision by an arbitrator.
3. The term «juror» shall be understood by reference to the national law of the States Parties to this Protocol but shall in any case include a lay person acting as a member of a collegial body which has the responsibility of deciding on the guilt of an accused person in the framework of a trial.
4. In the case of proceedings involving a foreign arbitrator or juror, the prosecuting State may apply the definition of arbitrator or juror only in so far as that definition is compatible with its national law.

Tilleggsprotokoll til strafferettslig konvensjon om korrupsjon

Europarådets medlemsstater og andre stater som har undertegnet denne konvensjon,

som anser at et tillegg til Strafferettslig konvensjon om korrupsjon (ETS nr. 173, heretter kalt «konvensjonen») er ønskelig med sikte på å forebygge og bekjempe korrupsjon,

som også anser at denne protokoll vil åpne for en bredere gjennomføring av Handlingsprogram mot korrupsjon (1996),

er enige om følgende:

Kapittel I – Begrepsbruk*Artikkel 1 – Begrepsbruk*

I denne protokoll gjelder følgende definisjoner:

1. Utrykket «voldgiftsdommer» skal forstås ved henvisning til nasjonal lovgivning i de stater som er part i denne protokoll, men skal under alle omstendigheter omfatte en person som i henhold til en voldgiftsavtale skal treffe en rettslig bindende avgjørelse i en tvist som avtalens parter har forelagt ham/henne.
2. Med uttrykket «voldgiftsavtale» menes en avtale som er anerkjent etter nasjonal lovgivning, og som ligger til grunn når partene enes om å forelegge en tvist for en voldgiftsdommer til avgjørelse.
3. Utrykket «jury medlem» skal forstås ved henvisning til nasjonal lovgivning i de stater som er part i denne protokoll, men skal under alle omstendigheter omfatte en lemperson som handler som medlem av et forum som er pålagt å avgjøre skyldspørsmålet i en retts sak.
4. Ved rettergang som involverer utenlandske voldgiftsdommere eller jury medlemmer, kan påtalestaten anvende definisjonen av voldgiftsdommere eller jury medlem bare i den grad definisjonen er forenlig med dens nasjonale lovgivning.

Chapter II – Measures to be taken at national level*Article 2 – Active bribery of domestic arbitrators*

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally, the promising, offering or giving by any person, directly or indirectly, of any undue advantage to an arbitrator exercising his/her functions under the national law on arbitration of the Party, for himself or herself or for anyone else, for him or for her to act or refrain from acting in the exercise of his or her functions.

Article 3 – Passive bribery of domestic arbitrators

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally, the request or receipt by an arbitrator exercising his/her functions under the national law on arbitration of the Party, directly or indirectly, of any undue advantage for himself or herself or for anyone else, or the acceptance of an offer or promise of such an advantage, to act or refrain from acting in the exercise of his or her functions.

Article 4 – Bribery of foreign arbitrators

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law the conduct referred to in Articles 2 and 3, when involving an arbitrator exercising his/her functions under the national law on arbitration of any other State.

Article 5 – Bribery of domestic jurors

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law the conduct referred to in Articles 2 and 3, when involving any person acting as a juror within its judicial system.

Article 6 – Bribery of foreign jurors

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as cri-

Kapittel II – Tiltak som skal treffes på nasjonalt plan*Artikkel 2 – Aktiv bestikkelse av nasjonale voldgiftsdommere*

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at det etter nasjonal lovgivning er straffbart, når det begås forsettlig, direkte eller indirekte å love, tilby eller gi enhver utilbørlig fordel til en voldgiftsdommer som utfører sine oppgaver etter vedkommende parts nasjonale lovgivning om voldgift, til fordel for voldgiftsdommeren selv eller en annen, for at han eller hun skal handle eller unnlate å handle under utførelse av sine oppgaver.

Artikkel 3 – Passiv bestikkelse av nasjonale voldgiftsdommere

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at det etter nasjonal lovgivning er straffbart, når det begås forsettlig, for en voldgiftsdommer som utfører sine oppgaver etter vedkommende parts nasjonale lovgivning om voldgift, direkte eller indirekte å be om eller motta enhver utilbørlig fordel, til fordel for voldgiftsdommeren selv eller en annen, eller godta et tilbud eller et løfte om en slik fordel, for at han eller hun skal handle eller unnlate å handle under utførelse av sine oppgaver.

Artikkel 4 – Bestikkelse av utenlandske voldgiftsdommere

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at den atferd som er nevnt i artikkel 2 og 3, er straffbar etter nasjonal lovgivning når den involverer en voldgiftsdommer som utfører sine oppgaver etter en annen stats lovgivning om voldgift.

Artikkel 5 – Bestikkelse av nasjonale jurymedlemmer

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at den atferd som er nevnt i artikkel 2 og 3, er straffbar etter nasjonal lovgivning når den involverer en person som handler som jurymedlem innen vedkommende parts rettsorden.

Artikkel 6 – Bestikkelse av utenlandske jurymedlemmer

Partene skal vedta den lovgivning og andre tiltak som er nødvendig for å fastsette at den atferd som

minal offences under its domestic law the conduct referred to in Articles 2 and 3, when involving any person acting as a juror within the judicial system of any other State.

Chapter III – Monitoring of implementation and final provisions

Article 7 – Monitoring of implementation

The Group of States against Corruption (GRECO) shall monitor the implementation of this Protocol by the Parties.

Article 8 – Relationship to the Convention

1. As between the States Parties the provisions of Articles 2 to 6 of this Protocol shall be regarded as additional articles to the Convention.
2. The provisions of the Convention shall apply to the extent that they are compatible with the provisions of this Protocol.

Article 9 – Declarations and reservations

1. If a Party has made a declaration in accordance with Article 36 of the Convention, it may make a similar declaration relating to Articles 4 and 6 of this Protocol at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.
2. If a Party has made a reservation in accordance with Article 37, paragraph 1, of the Convention restricting the application of the passive bribery offences defined in Article 5 of the Convention, it may make a similar reservation concerning Articles 4 and 6 of this Protocol at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.
3. No other reservation may be made.

Article 10 – Signature and entry into force

1. This Protocol shall be open for signature by States which have signed the Convention. These States may express their consent to be bound by:
  - a) signature without reservation as to ratification, acceptance or approval; or

er nevnt i artikkel 2 og 3, er straffbar etter nasjonal lovgivning når den involverer en person som handler som jurymedlem innenfor en annen stats rettsorden.

Kapittel III – Overvåkning av gjennomføringen og sluttbestemmelser

Artikkel 7 – Overvåkning av gjennomføringen

Gruppen av stater mot korrupsjon (GRECO) skal overvåke partenes gjennomføring av denne protokoll.

Artikkel 8 – Forholdet til konvensjonen

1. Mellom partene skal bestemmelsene i artikkel 2 til 6 i denne protokoll anses som tilleggsartikler til konvensjonen.
2. Konvensjonens bestemmelser får anvendelse i den utstrekning de er forenlige med bestemmelsene i denne protokoll.

Artikkel 9 – Erklæringer og forbehold

1. Dersom en part har avgitt en erklæring i samsvar med artikkel 36 i konvensjonen, kan den på tidspunktet for undertegning eller når den deponerer sitt ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennings- eller tiltredelsesdokument, avgi en tilsvarende erklæring om artikkel 4 og 6 i denne protokoll.
2. Dersom en part ved å ta et forbehold i samsvar med artikkel 37 nr. 1 i konvensjonen har begrenset anvendelsen av bestemmelsene om passiv bestikkelse som definert i artikkel 5 i konvensjonen, kan den på tidspunktet for undertegning eller når den deponerer sitt ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennings- eller tiltredelsesdokument ta et tilsvarende forbehold med hensyn til artikkel 4 og 6 i denne protokoll. Alle andre forbehold som er tatt i samsvar med artikkel 37 i konvensjonen, får anvendelse også på denne protokoll, med mindre vedkommende part erklærer noe annet på tidspunktet for undertegning eller når den deponerer sitt ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennings- eller tiltredelsesdokument.
3. Det kan ikke tas andre forbehold.

Artikkel 10 – Undertegning og ikrafttredelse

1. Denne protokoll skal være åpen for undertegning av stater som har undertegnet konvensjonen. Disse stater kan gi uttrykk for sin vilje til å være bundet ved:
  - a) undertegning uten forbehold om ratifikasjon, godtakelse eller godkjenning, eller

- b) signature subject to ratification, acceptance or approval, followed by ratification, acceptance or approval.
2. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.
3. This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date on which five States have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of paragraphs 1 and 2, and only after the Convention itself has entered into force.
4. In respect of any signatory State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date of the expression of its consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of paragraphs 1 and 2.
5. A signatory State may not ratify, accept or approve this Protocol without having, simultaneously or previously, expressed its consent to be bound by the Convention.

Article 11 – Accession to the Protocol

1. Any State or the European Community having acceded to the Convention may accede to this Protocol after it has entered into force.
2. In respect of any State or the European Community acceding to the Protocol, it shall enter into force on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date of the deposit of an instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 12 – Territorial application

1. Any State or the European Community may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which this Protocol shall apply.
2. Any Party may, at any later date, by declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Protocol to any other territory or territories specified in the declaration and for whose international relations it is responsible or on whose behalf it is authorised to give undertakings. In respect of such territory the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.

- b) undertegning med forbehold om ratifikasjon, godtakelse eller godkjenning, etterfulgt av ratifikasjon, godtakelse eller godkjenning.
2. Ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennings- eller tiltredelsesdokumentene skal deponeres hos Europarådets generalsekretær.
3. Protokollen skal tre i kraft den første dag i måneden som følger etter et tidsrom av tre måneder etter den dag fem stater har gitt sitt samtykke til å være bundet av protokollen i samsvar med bestemmelsene i nr. 1 og 2, og først etter at selve konvensjonen er trådt i kraft.
4. For enhver annen signatarstat som på et senere tidspunkt gir sitt samtykke til å være bundet av protokollen, skal den tre i kraft den første dag i måneden som følger etter et tidsrom på tre måneder etter den dag den gir sitt samtykke til å være bundet av protokollen i samsvar med bestemmelsene i nr. 1 og 2.
5. En signatarstat kan ikke ratifisere, godta eller godkjenne denne protokoll uten på forhånd eller samtidig å gi sitt samtykke til å være bundet av konvensjonen.

Artikkel 11 – Tiltredelse til protokollen

1. Enhver stat, eller Det europeiske fellesskap, som har tiltrådt konvensjonen, kan tiltre denne protokoll etter at den er trådt i kraft.
2. For enhver stat, eller Det europeiske fellesskap, som tiltrer protokollen, skal den tre i kraft den første dag i måneden som følger etter et tidsrom på tre måneder etter den dag et tiltredelsesdokument deponeres hos Europarådets generalsekretær.

Artikkel 12 – Territoriell anvendelse

1. Enhver stat, eller Det europeiske fellesskap, kan på tidspunktet for undertegning eller når den deponerer sitt ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennings- eller tiltredelsesdokument, angi det territorium eller de territorier der denne protokoll skal få anvendelse.
2. En part kan på et senere tidspunkt, ved en erklæring rettet til Europarådets generalsekretær, utvide anvendelsen av denne protokoll til å omfatte et annet territorium eller andre territorier som er angitt i erklæringen, for hvis internasjonale forbindelser den er ansvarlig eller på hvis vegne den er bemyndiget til å påta seg forpliktelser. For et slikt territorium skal protokollen tre i kraft den første dag i måneden som følger etter et tidsrom på tre måneder etter den dag generalsekretæren mottar erklæringen.

3. Any declaration made in pursuance of the two preceding paragraphs may, in respect of any territory mentioned in such declaration, be withdrawn by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. Such withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 13 – Denunciation

1. Any Party may, at any time, denounce this Protocol by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.
2. Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.
3. Denunciation of the Convention automatically entails denunciation of this Protocol.

Article 14 – Notification

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of Europe and any State, or the European Community, having acceded to this Protocol of:

- a) any signature of this Protocol;
- b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c) any date of entry into force of this Protocol in accordance with Articles 10, 11 and 12;
- d) any declaration or reservation made under Articles 9 and 12;
- e) any other act, notification or communication relating to this Protocol.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

Done at [Strasbourg], this [15th] day of [May 2003], in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each of the signatory and acceding Parties.

3. En erklæring som avgis i samsvar med de to foregående ledd, kan med hensyn til et territorium angitt i erklæringen trekkes tilbake ved en underretning rettet til Europarådets generalsekretær. Tilbaketrekingen skal få virkning den første dag i måneden som følger etter et tidsrom av tre måneder etter at generalsekretæren mottar underretningen.

Artikkel 13 – Oppsigelse

1. Enhver part kan på ethvert tidspunkt si opp denne protokoll ved en underretning rettet til Europarådets generalsekretær.
2. Oppsigelsen skal få virkning den første dag i måneden som følger etter et tidsrom av tre måneder etter at Europarådets generalsekretær mottar underretningen.
3. Oppsigelse av konvensjonen innebærer automatisk oppsigelse av denne protokoll.

Artikkel 14 – Underretning

Europarådets generalsekretær skal underrette Europarådets medlemsstater og enhver stat, eller Det europeiske fellesskap, som har tiltrådt protokollen, om:

- a) all undertegning av denne protokoll,
- b) all deponering av ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennings- eller tiltredelsesdokumenter,
- c) alle ikrafttredelsesdatoer for denne protokoll i samsvar med artikkel 10, 11 og 12,
- d) alle erklæringer eller forbehold i henhold til artikkel 9 og 12,
- e) alle andre handlinger, underretninger eller meddelelser angående denne protokoll.

Som en bekreftelse på dette har de undertegnede, som er gitt behørig fullmakt til det, undertegnet denne protokoll.

Utferdiget i [Strasbourg 15. mai 2003] på engelsk og fransk, med samme gyldighet for begge tekster, i ett eksemplar som skal deponeres i Europarådets arkiver. Europarådets generalsekretær skal oversende bekreftede kopier til alle signatarer og parter som tiltrådt.